E. LAOUST

Contes Berbères

du

Maroc

TEXTES BERBÈRES DU GROUPE BERABER-CHLEUH (MAROC CENTRAL, HAUT ET ANTI-ATLAS)

PARIS. Ve
ÉDITIONS LAROSE
11, Rue Victor-Cousin, 11
MCMXLIX

E. LAOUST

Contes Berbères du Maroc

TEXTES BERBÈRES DU GROUPE BERABER-CHLEUH (MAROC CENTRAL, HAUT ET ANTI-ATLAS)

*

PARIS, Ve
EDITIONS LAROSE
11, Rue Victor-Cousin, 11
MCMXLIX

A MES PETITS-ENFANTS BRIGITTE ET PIERRE-HENRI

AVERTISSEMENT

Les récits de ce Recueil sont classés d'après leur intérêt folklorique : ils comprennent des contes d'animaux, des contes plaisants, des contes merveilleux et des légendes hagiographiques. Leurs traductions annotées, en dehors de tout appareil linguistique, forment un volume indépendant destiné aux folkloristes non-berbérissants. Les textes et leurs traductions portent des numéros correspondants.

* *

Les textes, au nombre de 140, ont été collectés dans divers parlers du groupe Beraber-Chleuh, le plus grand nombre dans l'arrière-pays de Demnat-Tanant-Azilal; d'autres dans le domaine de la tachelhit et dans celui de la tamazight du Nord.

1º L'aire linguistique de Demnat est représentée par 85 récits, dont 67 dans divers points de la tribu des Ntifa, 6 chez les Imeghran, 4 chez les Infedouaq, 2 chez les A. Messad, 1 dans chacune des tribus suivantes : A. Chitachen, Inteqetto, A. Bou Oulli, Inoultan, A. Outferkal, A. Atta n-Oumalou.

Les particularités dialectales de ce groupe ont été consignées dans mon Étude sur le dialecte berbère des Ntifa (1918), complétées par les notes données dans dans un texte sur le parler des Aït Messad, publiées en 1925 dans les *Mélanges René Basset*, tome II. On pourrait dénommer ce groupe Askourn ou Haskoura, rameau de la grande famille des Masmouda.

2º La tachelhit, groupe dialectal mieux connu, est représentée par 15 textes. Les récits recueillis chez les Mesfioua, les A. Semmeg, les Goundafa et les Guedmioua m'ont été communiqués en 1929 par le

commandant Barrieux d'Amizmiz; ceux des Idaou Mahmoud, Idaou Zal et Idaou Ziki, en 1930 par M. Okbani, interprète civil à Argana.

L'étude scientifique du groupe reste à faire. On possède néanmoins sur la phonétique, la morphologie et la syntaxe de quelques parlers les éléments essentiels : pour le Tazerwalt, la belle étude de H. Stumme : Handbuch des Schilhisschen von Tazerwalt (1899); pour les Idaou Semlal, le précieux Vocabulaire de Destaing. Et sous forme de manuels, Manuel de berbère marocain (dialecte chleuh), 1914, de Justinard, et mon Cours de berbère marocain (Dialectes du Sous et du Haut et de l'Anti-Atlas), 1920. Le Dictionnaire berbère-français (1934) de Jordan contient la plupart des termes des parlers tachelhit et Ntifi signalés ci-dessus. On dénommera ce groupe : Zenaga-Masmouda.

3° La tamazight du groupe Nord, plus tardivement connue, est représentée par 31 récits collectés chez les Beni-Mtir, en 1923, par M. Rahhal Abd-el-Aziz, Interprète civil à El-Hajeb; chez les Aït Sadden, en 1931, par M. ben Ikhlef, professeur au Lycée d'Oujda; chez les Aït Ayyach de la région de Fès, par Si Lakhdar, professeur au Collège musulman de Fès; chez les Beni-Mguild, par M. l'Interprète militaire Djemri, tous diplômés de berbère.

Les particularités phonétiques, morphologiques, la grammaire et la syntaxe, ainsi qu'une partie importante du vocabulaire de ces parlers, sont consignées dans les travaux de Abès, *Une première année de berbère* (Dialectes du Maroc Central, 1916), Loubignac, Étude sur le dialecte berbère des Zaïan et Ait Sgougou, 1924, Laoust, Cours de berbère marocain (Dialecte du Maroc Central, Zemmour, Beni Mtir, Beni Mguild, Zayan, A. Sgougou, Ichqern), 1924, 3° éd., 1939. Bisson, Leçons de Berbère tamazight (Dialecte des Aït Ndhir, Aït Nâaman), 1940.

Ce groupe Beraber du Nord pourrait être plus judicieusement dénommé groupe Senhaja.

TRANSCRIPTION

Le système de transcription adopté est celui de mes divers travaux.

CONSONNES

1			
b.	occ.	lus	1t.

b, spirant.

bw, b labialisé.

d, occlusif.

d, emphatisé.

d, spirant.

d, emphatisé.

f, f arabe et français.

g, occlusif.

gy, palatalisé.

g, spirant.

gw, labialisé.

g, affriqué.

č, affriqué.

ġ, ¿ arabe.

h, 8 arabe.

h, z arabe.

h, خ arabe.

k, occlusif.

k, spirant.

k^y, palatalisé.

kw, labialisé.

1, dentale.

1, emphatisé.

ly, palatalisé.

m, arabe et français.

mw, labialisé.

n, arabe et français.

q, i arabe.

r, j arabe.

r, emphatisé.

s, w arabe.

s, emphatisé.

š, le ش, ch, français.

š, emphatisé.

t, " arabe.

t, emphatisé.

t, spirant.

t, emphatisé.

z, j arabe.

z, emphatisé.

ž, le j français.

ž, emphatisé.

w, 9 arabe.

y, ي arabe.

ع, و arabe.

VOYELLES

- a, son pur; \ddot{a} , penchant vers e; \mathring{a} , penchant vers o.
- u, ou français; \mathring{u} , penchant vers o; \ddot{u} , français; o français.
- i, pur ; e, i et é fermé ; i, dans le voisinage d'une emphatique.
- e, e muet français; selon la nature des consonnes avoisinantes, tend vers ℓ ou o ouvert; voyelle de disjonction, correspondant à δ dans le mode de transcription actuellement en faveur.
- ă, ĭ, ŭ, ŏ, voyelles brèves.
- \bar{a} , $\bar{\imath}$, \bar{u} , voyelles longues (rarement notées).
- ā et surtout i en finale, voyelles nasalisées.

Le Hérisson et le Chacal dans le puits.

Inikf imnaggar uššen giyed, innä-yäs: « salamu ɛalikum! » innä-yäs: « mani trit? » innä-yäs: « adinageg s-ĕrrezq-inu! » ddun aillig ĕn-lkĕmen tama n-yan wanu, yab-tn irifi, irin-adsun, imdů inikf g-waga, igguz s-uanu, aillig ilkem abůd n-wanu, innä-yäz-d i-uššen: « tměniya n-tätten d-ilqagen-ĕnsent aillan däth! » innä-yäs-d inikf i-uššen: « ažžů-d g-waga ula kiyyi! » Ikšem uššen g-waga, yažžů, igli-d inikf g-waga yådnin, innä-yäs uššen: « matta uyäd a-ɛämmi inikf? » innä-yäs: « ddūnìt n-rĕbbi aya da-tsåqloy, ar-tsugguz! »

Dicté par Mohammed ben Hadda (alias Hajj Djilali) du village de Tanant, tribu des Ntifa.

II

Le Hérisson et le Chacal pris au piège.

Bu moḥammed imun nta d-uwuššen, g^u měren, lěkěmen tazěqqort; izer-t bu-moḥammed, iwurri-d tigordin, innäs bu moḥammed i-uwuššen: « ut-i s-uměrriq! » llig t-iut innäs: « mah aillig a-yi-tennit ūt-yi s-uměrriq? » innäs: « ašku kiyyi tgit argäz mqqorn zwareg h-tiswāb. » Izayd uššen izwar, ilkem tazěqqort, tamez-t, innäs: « matta-ya? » innäs: « ěrrezq-ěnnek ayäd! » innäs: « itti-d a-yi-tgert g-ugayyu-inu, iḥma! » innäs: « ssahd-ěnnek gir ar-yi-yūt! » innäs: « mara-tskert? » innäs: « aŭwi-t s-wamän! » yaŭwi-t s-wamän, tass msqem, igiur ar ṣṣbaḥ, yašk-id bab n-tbeḥḥirt, yafi-d uššen immūt, yamz-t h-tmgilt, yäll-t, iloḥ-t-in g-beṛṛa. (Timgicht.)

Variante dans le parler des A. Sadden. Insi d-wuššen.

Innaš, idda yinsi d-wuššen ad-ģlun abḥir. al-iteddu yinsi tat wuššen. yannäy tazĕq-qort la ibna hab-uḥbir. innäs i-wuššen: « ĕš-iyi yun ubariq! » innas: « mah? » innäs: « uhlah! » iwwet-it wuššen s-ubariq. innas yinsi: « matta tbiɛt-ad walfeh-t! » šekk aggan amoqran al-tědduh tat-aš. al-itěddu wuššen tat-as ityimez i-tezqqort.

Donné par M. ben Ikhlef, Bir Tamtam, fr. des Aït Imloul, tribu des A. Sadden.

III

Le Chacal et la Chèvre.

Innäk ' tuška yät tagåṭṭ, těddu s-ĕlþela där yät tseklut n-tasaft. innäk iddu bab-ĕnnes ur-t-yufi. innäk iddu uššen yaf-ĕn tagaṭṭ tuli asĕklu n-tasaft. innäk yili yän umda n wamän, ukän tili tagåṭṭ i-useklu ateskiu tasaiwalt i-umda wamän. innäk da-iskiu uššen amda yannäy tasaiwalt n-tagåṭṭ, imḍû s-umda, innä « tšab g-wamän taš tagåṭṭ! » iga² tiṭ s-asĕklu, yannäy gis tagaṭṭ.

1. Dicté par Hamad n Ayt Taleb, à Azilal, 1921 (A. Messad). — 2, de ger « jeter ».

IV

Le Chacal et la Grenouille.

Innäk illa ugru sba n-isegguasen aur ili unzar allig aok tqqor ddūnit, yamz-t yän uššen ira-t-išš, innä-yäs: « i-rbbî adğ-i ad-inig kråḍ iwaliun! » inäs: « ini ḥta ɛašra! » iwa ar-yaqra i-rĕbbî, innäs: « ad-aġ-tĕkfṭ lġiṭa! » ur-ikemmil kraṭ tikkal allig iṣủḍ uṣêmmiḍ, idĕf-a-t unzar, ingî usemsil s-wamän irwel ikšem amän ur-t-yad-išši uššen.

Dicté en 1913 par Hajj Djilali, du village de Tanant, Ntifa.

V

Taměttůt d-"wuššen.

Innäš al-tšětṭāb yut tměṭṭůt taddart-ĕnnes, ṭāf yun gerš ṭseġ iss aḥuli, ḍḍuwel-as ṭêrf uḥam, Iddu-ḍ "wuššen itša-yas-ṭ; mdaɛan s-abriḍ; ṭĕnna-yas i-lḥaq: « a-sidi la-tšĕṭṭabeḥ ṭaddart-inu! » innas: « is ṭriṭ aḍ-am-ṭizḍiy! » ṭennas: « äfeḥ yun gerš! » innäs: « ĕrrĕzq-ĕnnem aynna! » ṭĕnnas: « sġeḥ-ṭ ḍ-aḥuli! » innas: « lɛiḍ-ĕnnem aynna! » ṭĕnnas: « iddu-ḍ uššen itša-yi-ṭ! » innas: « ĕrrezq-ĕnnes aynna! »

Communiqué par M. ben Ikhlef, Bir-Tamtam, A. Sadden.

VI

Izem d-wuššen.

Uğ wäss sämmi izem imšawar agd uğ wuššen ad-öddun ad-akeren. Alliğ ddan ad-akeren ur-ufin may d-yŭwin ; tallest tqqen gifsen i ddan-d al terf ušt lḥāft i žnen terf-

as. Ikker ăzāmmi uššen innās : « a-zāmmi izem ur-tualah lḥaft! » innas izem : « attualāt! » Alliā itn-yŭwi unuddem ikker uššen ika-d ffir yizem innas : « kaḥz urin, ddih ad-ĕbḍuh ā-lḥaft! » Izem, ur-issin is-d-ikka ffiras, alliā ikaḥz ibḍa ā-ĕlḥaft, ilwer wuššen, izem iḥauf-as hf-uzenṭiṭ, ibbi-yäs ĕnnêṣṣ, innäs « ddu, ha nhin la zaqleh ģifēh! »

Dicté par Allal ben Driss, des Ayt Ouahi, Zemmour, le 30 novembre 1922.

VII

Lqist n-tihsi d-wuššen.

Innäk serken tayuga, kerzen, mgren, srūten; llig ran ad-aṭṭûn tenna-yas tihsi : « anbdû nnêṣṣ! » inna-yas : « ůhů, nekki ara-bdů! » ar-itt=äbār ar-as-ittini : « ha yät n-wuššen, ha yät n-wuššen » mráut tuwal; ar-äs-ittini : « ha yät n-tili, ih t-trit, šah-kem! »

Tēftu tihsi tauwi-d yiwis, tsels-äs ilem wuşkäy, těmdel-t h-túmzin. Izayd wuššen arittzäbār, ailliğ izra imezgän wuşkäy ar-ittini: « ha yät n lalla tihsi, ar-d-ilkem mraut tuwal, ha yät n wuššen, ih t-iri, iğ ur-t-iri išš bäbäs! » Iz d-ukan yuggua ilem wuşkäy, irwul wuššen itabza-t yus n-tihsi, ilsa ilem wuşkäy, ar-itäzzäl; imil tamz-t vät tzugguart tšu-yäs ilem wuskäy ar-ttaggua tádūtt; ukan igĕlleb-d gis wuššen, imil izer tádūtt inna: « wahli, wahli a-zamti tihsi, kémmin aya! » inna-yäs yiwis n-tihsi: « hati ara mer ntaḥdar! » innas: « wahli, urd laḥdert ad-issukin hti! » yamz-t, išš-t.

Dicté en 1930 par Chaouch Brahim, des Guedmiwa.

VIII

Insi d-wuššen.

Insi d-wuššen yän iměddukal, yan wass iddu yinsi ad-yašer itutti i-tesräft. innêd sa d-sa, inna ineyr-as d-ihf-ënnes may těqmer ddūnit. išdů-yas wuššen ěrriht, iddu-d gurs innäs : « may da tegget? » innäs : « has ša imendi ay-sya ssaläyh. aššem awi-d tazěllaft ad-aš-n-yeh ayad uhemmum a-t-něbdů! » yawi-d wuššen tazellaft, ishewwed-as-t, ikžem dis yinsi, iderṛ -d gifs ša walim, ižěbd-it wuššen, yasi tazellaft h-igir, iddu g-winnes. haṭṭeṛṛ-az-d waraw yinsi, innäsen : « iqqiměn ibbä-t-un i-tesräft a-kunawih a-didun hummerr waraw-inu! » iněqqez yinsi zi-tzallaft da innäs : « ur-k-isser-baḥ ṛebbi tessehlazt araw-inu!

Communiqué en 1928 par M. ben Ikhlef, Bir Tamtam, A. Sadden.

IX

Inikf d-wuššen d-uşkäy.

Innäk ira inikf aiššer tayuga ntan d-wuššen. Innäk šarn tayuga, allig nwân timzin, innä-yäs inikf i-wuššen: « addud ansrūt timzin! » Allig d-idda wuššen aisrūt innäs inikf i-lqům-ĕnnes: « sirät s-aģůlid sdärät izṛan ad-as-iniģ i-wuššen hat ira aģulid add-ider! » Allig ddan lqůmĕnnes s-aģůlid-ann d-isdåṛn izṛan, innä-yäs inikf i-wuššen: « ddiģ ad-ak-ḥâṣeġ aģůlid aur-d-ider! » Iddu inikf isnil adår -ĕnnes i-uģůlid. innä-yäs: « hayyi ḥaṣġ-äk aģůlid þef timzin ad-ur-ider! » Iddu wuššen, allig srwāten innä-yäs: « askka ad-naŭwi aɛăbbār! » ṣṣbaḥ yaŭwi-d inikf uṣkäy, isers-t g-ddau tazgaut, innä-yäs i-wuššen: « asi tazgaut anɛaber timzin! » Allig ran ad-ɛabern, ihezza tazgaut, iffeġ-d uṣkäy ṣeg ddau-as, izel uskäy uššen; iddu bumoḥand yasi timzin, irwel wuššen ar-ittini: « slemeġ g-walim ula timzin! »

Dicté en 1920 par Moha u Iššo, Azilal, Aït Outferkal.

X

Uššen ttihsi.

Llan yits m-mědden la-zedģen \(\bar{g}\)-yun umazir; anni yän rḥell, adžen yuṭ n-ṭibsi tama=dorṭ \(\bar{g}\)-wansa. Ikkus-asen "wuššen ansa, yaf tihsi-nna, těnnas: « mai diyi gra tetšet a-\tilde{a}\)-mini uššen? » auwi-yi ger lgrabṭ ad-\tilde{c}\)-thduh al-d-\tilde{e}\;\tilde{s}\)huh tetšet-\(\div{i}\) i! » yaŭwi-t ger lgabṭ la ikkal ih\tilde{t}\)\tilde{u}\tilde{t}\, tens iheṭṭ\(\tilde{u}\)-t. yun wäss tennas tihsi: « arw\(\tilde{h}\)\ ger din an\tilde{e}\)-miabar! » ddun ger mani astenna m\(\tilde{a}\)baren-d izwur-iṭ "wuššen; tennas tihsi: « suleh ur-shih! » \(\tilde{a}\) wed la yens iheṭṭo-t išel iheṭṭo-t anni tṣḥa m\(\tilde{a}\)baren-d alṭu, tzwur tihsi uššen tennas: « ha-yi \(\tilde{a}\)\)d dgi ay shih! arw\(\tilde{h}\)\ ger tiššuṭ-in atgerṭ i-ayṭmaš ad-yi-tetšem.

Isgui-d uwussen, anni-t-id qerreben tĕrwel tihsi ger yut thimert uwulli idfee gifs uwuššen; izzaz-īt gifs umeksa iddu uššen ger lgabt al itwiyyal, inna : a-finš a-yits ŭuṣkäyn ibehhan iquma ad-yi-zzzan al d-tsuden imežžaninu anni fellteh illis iydi. tuttin dis ŭuskäyn al-t-tzzzan anni-d-ṣūden imežžan-ĕnnes. Al-itwiyyal altu, inna : a finš a-wi n-bu-lmezbert ad-y-iwet s-aqmu anni ur-tših illis iydi anni t ufih g-umazir. itutti dis bu-lmezbert, iwet-it s-aqmu ineg-it. innäs uwuššen : « wenna irzan-t ša, ĕš-as-t a-ṛĕbbi!»

Communiqué en 1920 par M. ben Ikhlef, Aït Sadden.

XII

Le Chacal, le Hérisson et l'Ane.

- A. Ran adšräken tayuga, gän imezlåd, ur därsen lebbaym masa kkerzen, nnan: « ansker yän uhlas, wännf d-yuška nkerz fellas. » Skren ahlas, ağyul ur-issin yät, inikf d-uššen gran tahäramiyät; ar-gennun ahlas ar-t-tžerraben f-umalu n-uğyul aillig t-id-šuškan annešt n-tadaut n-uğyul. Aidag t-kemmeln, nnän-äs: « a-ɛämmi ağyul hat nkemmel ahlas, aškätağ-d atnžerreb, wan mi d-yuška annešt n-tadaut-ens nkerz fellas! » Izäyd inikf, yäsi uššen ahlas, iger-t afella n-tadaut n-inikf, imtu-t kullu, innä-yäs uššen d-uğyul: « imoqqor fellak! » Inkr inikf, innas-yas i-uššen: « ašk-d anizar is ak-d-yuška? » izäyd uššen, gren fellas ahlas, imtu-t kullu, nnän-äs i-uğyul: « ašk-d ula kiyyi! » gern-as ahlas, yašk ntän ayannağ annešt-ens; zäyden, ağyul ar-fellas kkrezen aillig tbbi tasa-ns, immet.
- B. Iqima-d uššen nta d-inikf, šraken tayuga da kkerzen f-ugyul aillig tkěmmel ṣṣâbt, innä-yäs inikf i-uššen : « nra-nmger! » Iger-d inikf i-äytmas, iger-d uššen i-äytmas, innä-yäs inikf mnid inagan : « a-ɛämmi uššen ma-trit? qelt lbaṛaka n-ufĕlla nag lbaṛaka n-izdär? » uššen ku isĕlla i-inikf innäyäs awälag, ikṣûḍ as-t-išemt ayaŭwi lbaṛaka n-izdär, innä-yäs : « rig lbaṛaka n-ddau akäl! » innä-yäsn inikf i-inagan : « šaḥadät f-gmätun ma-inna, aur-ntzi assg nsrūt! » nnän-ås uššänn : « nssen ma-inna! » mgren, sruten, zuzĕrn-int, yaŭwi inikf timzin da-illan g-ufĕlla, yaŭwi uššen izugrān da-illan g-ddau akäl; ku yän iddu iskin-ns.
- C. Ar yän wass imnaggar uššen d-inikf aměddakul-ns, uššen ideāf, ira immět s-låz, innä-yäs inikf: « mak-yagen a-eämmi uššen aillig tědeāft? » innä-yäs inikf: « tabae-yi hat qiyidg-ak yät tbähhirt! » ddun iss, itfar-t uššen aillig lkëmen äfën tabahhirt innêd-as ufräg, ur-ufin manisg kšëmen, afen yän warag dasg ěkšěmen wamän, kšëmen sgis ar-šttän. Inikf da-ištta imik, yašk-d s-imi n-warag, ižèrreb is igi aiffeg; uššen nta gir ar-ištta, inga-t låz; inikf, aidag išša lžhěd n-ma sg ilflog, innä-yäs i-uššen: « arwåh aněddu aur-d-yašk bäb n-tběhhirt ag-d-yäf! » ffgen-d ar-imi n-warag, iffog inikf, uššen ira-iffog ur-sul-igi ašku ibzeg udis-ěns s-tmeššut da išša; inna-yas uššen i-inikf: « a-eämmi nikf, lfdihät aya, maměka rig ad-skreg? » innä-yäs inikf: « gen g-imi n-warag, all idarěn-nk, qqen tiwallin-něk, aněf imi-nk ad-ěkšěmen izan ar-tflogen ar-d-yašk bab n-tbehhirt, hat iml aigal is těmmut, waha k-yūt, tskert sazun těmmut! » yašked bab n-tbehhirt, ikšem, yaf-t-in yull idaren, innä-yäs bab n-tbehhirt: igūza gik rěbbi kiyin aok aišan taběhhirt-äd, a-låţif ižžå kullu! » yasi sěg taddilt, iger-t-id sg ufělla n-ufräg s-berra, inna: « kāɛ! šemtg-ak! » innä-yäs: « gir zayd, hat ssneg-k, tgit aguždåd! »

- D. Iddu uššen, ismun-d uššänn, ikşůd seg bäb n-tbeḥḥirt aur-isĕnker tagumert asers-itinag, iġr-d i-uššänn innä-yäsen: « riġ därun där rĕbbi a-yi-tsaunĕm, riġ ad-yi-tsrütem g-yän unrär! » Iddu uššen, yaŭwi-d tanbulin annešt da gan uššänn-äd; iŭwi tanbulin d-iġulālĕn da ibwan, ku tanbult ig gis sĕtta n-iġulāln, yäss-äs imi-ns, ur-t-zrin uššann, iqqen-in seg taddilin, ku d yän yass-as tanbult g-taddilt-ĕnnes, ig nta bäb n-unrär ar-fellasen itazzäl aillig in-isermi, innä-yäsen: « a låtif! mštad uṣkayn, mštad iidån! mštäd imnäin d-iġlin ar gummĕren! » nta irwel, uššann kra ižbed mkäd, kra ižbed mkäd, wann mi tĕbbi taddilt, irwěl, wann mur-itbbi irwěl ar tkat taddilt-ĕnnes där iḍarĕn-ns, ar sawaln iġulāln, iġaln is duṣkain ain tfarĕn. Išemtäsen, ibbi-yasen taddilin zunt tines, gan aok iguždåden.
- E. Yän wäss, tsfog-d yät tamgůţ artsmunu tisiin aillig tusi yät tisit taf-ĕn g-ddawas inikf; taŭwi-d, aidag t-in-tsĕlkem i-tgĕmmi-nsen, taf-ĕn timġarin ddunt s-tmġra, ur isul ḥatta yän g-tgĕmmi, tĕnna-yas : « manig k-tgareġ? ak-gereġ g-ddau tsĕksut? » innä-yäs inikf: « ig i-tgit ddau tsĕksut, sfogeġ seg twallin-ns! » tĕnna-yas : « ak-ĕgereġ g-ddau tsugguit! » inna-yas : « ig-i tgit ddau tsugguit, sfogeġ seg-ddawas!» tenna-yas : « manig trit ak-ĕgereġ? » inna-yas : « ĕg-iyi ddau tallunt! » tĕg-t g-ddau tallunt, tuṣṣa fĕllas tuṣkayt, tĕnna-yas i-tuṣkayt : « hat ig idda, mleġ akem-nġeġ! » innä-yäs inikf: « sikl-iyi s-tallunt d-lemdežža! » tsikel-t s-tallunt d-lemdežža. Tĕddu tamgůṭ s-tmġra, tfel tuṣkayt tgubel inikf, innä-yäs inikf: « irĕbbi ma gigi tgubelt, uṣkain ddan s-tmġra, šbaɛan s-seksu d-iġsan, kemmin tgabelt-yi, ma gigi illan, tukmišt n-isĕnnan! » tsella-yas tuṣkayt innä-yäs awal-äd, tnker tuṣkayt, tĕddu s-tmġra. Inkr inikf, igĕlleb tallunt, yäsi lemdežža ig-t g-umgêrḍ-ĕnnes, yäsi tallunt, isufeḥ-t, iddu ar-isara g-ĕlḥla.
- F. Aillig t-imnaggar uššen, innayas: « ɛala sslämt-ĕnnek a-ɛāmmi-nikf, matta lemdežža-yād, matta tallunt-ād? » innā-yās: « gir fssa a-ɛāmmi uššen, ran a-yi-šemten, walainni šemtġ-asen! » innā-yās uššen: « mani trit? » innā-yās: « tfaṛ-yi! » Iţfaṛ-t, aillig n-ĕrgeben f-imĕksaun ksan ulli, munn aok g-yān udġar, innā-yās inikf: « zayd kiyin s-dār ulli, nki hayi ddiġ dār imĕksaun adidāsen tlɛābeġ! » Iẓri uššen s-lžiht n-uulli, ilkem inikf dār imĕksaun, innā-yāsen: « salamu ɛalikum ay-arrau-inu! » nnān-ās: « ssalam a-ɛāmmi-nikf, nra ad-aġ tlɛabet inik! » izayd inikt ar-ikāt tallunt zund ĕṛṛais d-ĕlemdežža g-umgĕrḍ-ĕnnes; imĕksaun ar-sāquln ġir g-inikf, kra isers aselbām-ĕnnes, kra aqrāb-ĕnnes; uššen ġir ar-inĕqqā ulli. Kra g-imĕksaun da-ittini i-yān gitsen: « ággunn s-ulli! » amĕksa da-itāggua s-ulli, izaṛ-int gennt; nta iġal is gennt, nutĕnti mmutent, inġa-tent uššen; yini-yāsen: « šbaɛant, gennt! » Aillig issen inikf is gisent inġa uššen tada iqūwān, igĕlleb inikf s-lžiht n-uššen, innā-yāsen: « a-lāṭif! han uššen ar-aun-itazzāl f-ulli! »

G. — Iměksaun gellěben, ar-saqûln uššen ar-itazzäl f-ŭulli, ar tazzäln iměksaun s-ulli-nsen; wann isers asělham, ifla-t; wann isers aqrāb, ifla-t, yäsi-ten inikf, išěkšemin d-waraģ; ddun iměksaun, afěn ulli mnåşa-nsent inga-tent aok uššen; smunn-d tilli isuln, aguln-d s-ikětlan-nsen, afěn-d inikf yusi-ten, ikšem d-waraģ; ssenn araģ das-ikšem, qqiman g-imi-ns, inikf ar-iqqåz, ar-itzayad s-lgoddam, yän gitsen da-išekšam afus-ěnnes g-waraģ, mkän yumz tadårt n-inikf ar-t-id ižbbed, innä-yäs: « ģir azģur n-uzěggur ayaģ tžbett! » mkän isella uměksa i-wawalaģ, irzm-as i-udår-nes, yamz azğur n-uzěggur ar-tid-ižběd, ar-ittini inikf: « ha! ha! ha-yadår-inu, tbbitt! » nta ur-d-adår-nes ayaģ, ģir azģur n-uzěggur, da-ittini mkannaģ ɛanwa, yäk aizäyd aigåz s-mnid.

Dicté en 1914, par el-Hajj Djilali, de Tanant, Ntifa.

Variante dans le parler des Haha. Uššen d-bu Mḥand.

Ikka-tt-in uššen d-bu mḥand šerken irden. 'liġ nwan ar-ten-meggren ailliġ tumeggren, skren gisen imadaġen, inna-yas bu mḥand: « anferreq! » inna-yas uššen: « waḥha! » inna-yas bu mḥand: « is-trit attawit azeddar naġ afella? » inna-yas uššen: « riġ azeddar! » yasi bu-mḥand irden, yasi uššen iġell uzeddar, lliġ qqenn rrwa, ar-srwaten, iftu uššen där bu-mḥand, yaf-t-nn ar-isrwat irden, ar-izuzzer irden; ar-isrwat uššen ġed netta ilubu, ar-izuzzur, laḥ-as netta irden walu, iftu där bu mḥand inna-yas: « nɛalt-iyi, ar-zuzzureġ, laḥ-iyi walu! » inna-yas bu mḥand: « lliġ yadelli teblit attserwatt ur-tennit bismillah d-imikik n-tabismillaht, ġann kiyyin af-ak-laḥ irden! » (Iḥaḥan.)

Variante dans le parler des A. Messad.

Uššen d-bumoḥand ¹ gan imdukkal; innas: « annekāz ² tayuga! » alling kāzen ² tayuga, innas: « anseģ kā n-lbēhīmt mas-ntasi anēbdu-nneģ!» innas bumoḥand: « annesker tabbārda wann mi tusa, nasi ģifs timzin! » uššen tus-az-d tebberda; aritasi timzin, ini ģifs bumoḥand allig usin timzin-ĕnsen kin-d abrid allig d-ffģen ddun al-lēhla, yaf-in gis yān uryāz, yut-in s- leammāt ³ iḍer-d bumoḥand, ikšem yān igezdem, uššen irul, idda, allig idda uryāz yaģul s-bumoḥand innas: « anĕbḍu timzin!» innas: « ur išṣan ⁴ amya! »

1. Dicté par Ḥamad n Ayt Taleb, à Azilal le 8 avril 1921 (A. Messad). — 2, de kerz « labourer » modification de r en \bar{a} . — 3, pour leammart. — 4, pour wanser.

IIIX

Variante dans le parler des Beni-Mtir. Histoire du Chacal et du Hérisson.

Illa uššen d-vinsi, gan iměddukal, kerzen ša n-tběttiht, zedýen-asen ýifs isazzaben, ukan ar-asen-dfasen tgetten i-tbettiht; däy nnan: « ya hay may-ntegg? » innas wuššen i-yinsi: « ara negg tarikt, ad-ak-tt-greb, neg gr-iyi-tt atn-id-nhus! » ukan gin tarikt, däy iger-tt uššen i-yinsi, däy tawd-as akäl, däy innas wuššen : « tawd-aš akäl iddeg tkettint, ag-as, ger-iyi-tt nekk. » ukan igr-as-tt yinsi i-wussen, day tas-ed gifs, day innas yinsi : « qedden, ya-Musa a-zammi zali, tadart-inu y-rkab. » day iniy-tt, day ddun allig uwden imeksawen, day hawsen-asen tigetten, ukan dduyen-d id bab n-tgetten skuhen-d uşşkäyn, däy rewlen, zrin tigetten; ar-as-ittamz yinsi algam y-wuššen allig t-id-gerben uşkayın, da ires zeg wafella n-tarikt, iggim ddaw n-tissekt day farr wuşkayı uššen allig ivved abbu; netta inna-d ikeššem ukan yuvvet-t yun uska, day ibbi-yas ihf n-tbeṛḍûtt, däy innas: « iwa akem hayyi ɛaqqleb-k!» ukan ɛayden waṣkäyn day inna wuššen: « may teggeh laada-ya! ibbiy-i ihf uberdud, meš ids žemzeh gg-uhrid ad-iyseqqel.» ukan ismutter luhuš kul, timlälin izdi-tent zeg tměgråd. tiwutlin izdi-tent agud nitenți zeg tměgråd, däy uššänn izdi-ten zeg tměgråd, däy išesben izdi-ten zgiberdåd allig ur-iqqimi gas netta; ukan inna-yasen: « hayyi ddih ad-suggreh ad-raeah anni ur-d-iddi ša inegmarr hma ad-zaydeh ad-zdih ihf-inu.» ha netta isugger hef yut tiššut, innasen zala uzalem : « ayui-diddan uşkäyn k tella yut tuşkäyt taḥdadit tabĕhhant uqmu. » ukan uššänn nezģen bbin-asen ihfaven iberdåd, tiwuţlin ttmlalin ša izleg ša irzem; išesben ged nitni bbin-asen ibfawen iberdåd. eywa, ku yuk iddu iberdan-nes; däy ikker wussen mi ibbi wuska ihf uberdud, day izayd ger s-insi ar-t-yurezzu zig ha insi llig t-n-zzeen wuşkäyn däy imetti ddaw n-tissekt, däy teddu yut tefqqirt ar-tsmutter tiskin, däy taf-t ddaw n-tissekt, däy tasi-t, tennas: « ak-aŭwih i-sa iširran ad-iskurarr! » da-r ittru, inna-yas : « ggudeh ad-i-tged taqëllält wudi s-idarr, d-umgger ggudeh at-i-tged s-ihf. » däy tekker tgas tagellalt wudi s-idarr d-umgger s-ihf. däy gin ids n-midden yadnin lferh, teddu tefqqirt-enna ntat d-waraw-nnes ger lfarh, däy uşşän ģifs tuskāyt, day iwwet ageždim, day innas i-tuskāyt: « ddan uskayn ad-eččen tilgimin, kem tagimid da atehdut insi bu-tsennänin!» däy teddu, twessa lmiräz. däy innas dih i-lmiräz : « id-lmiräz ddan ad-digsen dzin tayeččin şşokker i-uměssas, šeggin tqimad atehdut insi butsennänin. » day ikker lmiräz iddu ; day ikker yinsi irwel yasi tagellält wudi d-umgger, däy iddu s-abbu däy yaf-en uššen aměddakul-nnes, msěllamen innas: « eywa, kkreh aneddu anemger tabettiht-enneh! » ddun ar-meggerr; däy iddegda ira yinsi ad-ičč taqellält wudi, ukan la meggerr swi da ig-n : « neam! » däy innas wussen: « maš iģran? » innas « yut n-ultma ay-i-iģran, is tra anegg ism n-ša n-terbat! » innas :

« ddu! » day iddu day ičč aqmu n-tqëllält da izayd ar-imegger däy innas wuššen: « is-as-tgid ism i-terbat? » innas: « gib-as-t. » innas: « mas tgid? » innas: « gib-as ult teqmutt! » iqqim dih alliğ t-inğa låz, ig-en nzam. däy innas: « maš iğran? » innas: « yut n-ultma agg-ran a-negg ism i-ša n-terbat! » däy innas: « ddu! » addäy iddu, da ičč ammas n-tqëllält däy izayd ar-imëgger, däy wuššen innas: « mas tgid? » innas: « gib-as ult n-ammast. » izawd dih igën: nzam. innas: « maš iğran? » innas yut n-ultma a-yi-gran! » innas: « maš tra? » innas: « is tra negg ism i-yut n-tefruht! » innas: « ddu! » eywa iddu ikëmmel aynna iqqimen wudi, izayd ar-imegger, innas: « is as-tgid ism? » innas: « gib-as-t! » innas: « mas tgid? » innas: « gih as ult-tbůtt. » armëggerr allig këmlen, ssisen, sruten, nsin g-wannrär, däy innas yinsi: « kkrah, ku-un ad-iddu s-ahbu-nnes ad-ins, asekka şşbah wenna-d izwur s-annrär yasi irden. wenna-n iggir yasi alim. » innas wuššen: « zawd! » ddun; ku yun iddu s-ahbu-nnes; däy ikker yinsi, izayd ggid s-annrär, iqqima alliğ iffu lhal ar-ittezbar irden alliğ t-id yufa uššen la lla ittezbar, ittini « şetṭaš bla tinna faṭnin! » ikker wuššen, netta yusi alim izammer iss ahbu-nnes, yasi netta yinsi irden.

XIV

Le Chacal et l'Ane.

Tělla yät tmgart ntåt d-urgäz-ěnnes, täsi didas adis; ikk ma ikka, immět ur-tatlul illis; tläl ar-těţɛalaž immas, ailleg tmoqqor ar-ttaškan ayt-igerm- ěnsen ar-t-tþṭåben, ur-tri ad-asen-těkf ašku ayt-tmazirt ayag, tra-t-těkf i-tmazirt ibɛaden. Aidag d-uškan ihoṭṭåben seg tmizär ibɛaden, těkf-äsen-t. Qiman ar ass-annag g-ahtaln, aŭwin-d tigersi-nsen d-šṣrūḍ da-didätsen tsker, nin f-iyisän-ĕnsen, ku yän d-maf ini, ašken-d at-in-aŭwin ailleg ĕlkĕmen, gersen g-imi n-tgĕmmi n-immas, tffog-d-immas, tĕnna-yäsen: « marḥāba sĕrun, marḥāba ḥatta käl daf-a-ttudum! » kšemen, uggĕzen f-iyisan-ĕnsen, nsĕn, ar ṣṣbaḥ snin taslit f-usĕrdun snin g-mnid-as yän ufruḥ mag t-tamz afada ur-tĕḍer, tfaṛn-t ar-sufugen lbāṛūḍ ar-tshiyern, ku yän d mami issen ar-t-ittini, ailleg t-in-selkĕmen s-tgĕmmi n-urgäz-ĕnnes, tnes därsen tmgra, ar-ṣbaḥ mṣa-fâḍen, ku yän iddu iskin-ns.

Tqim immas ar-yän wäss tenna adduğ an-aoggoğ s-illi; taŭwi-d ağyul-ns, tgr-as tabbarda-ns, tger fellas ašuāri, tasi-d agdur n-udi, tg-et g-leain n-ušuāri, tasi-d izimer, teg-t g-leain yådnin, tšennoq ašuari, tergel tigemmi-ns, tsūg ağyul, tmun d-ugaras, arammäs n-ugaras taf-en yän ušsen ar-ishirždil, tenna-yas: « mak yagen a-eammi ušsen alleg atshirždilt? » inna-yäs: « illa gigi yän ubräy. » tenna-yäs: « mraur izuzi ugyul kugt snig-k! » isaul-d ugyul, inna-yas: « ur zuzig, gir sni-t ig-trit at-tsnit! » Täsi-t, tsers-t g-leain n-ušuāri dag illa ugdur n-udi; ntä ušsen aidäg izra izimer ieamu fellas; tzayd d-ugaras, yabbug g-ugdur n-udi, ar gis išta ailleg ilkem ammäs,

CONTES BERBÈRES DU MAROC

inna-d uššen: « naɛam! » těnna-yas: « mak igran a-ɛāmmi uššen? » inna-yäs: « id-bali n-wammäs! » tzayd d-ugaras ailleg inna-d dag naɛam tis snat tikkäl, těnna-yäs: « mak igran a-ɛāmmi uššen? » inna-yäs: « id-bali n-wabůd! » tzayd d-ugaras ailleg t-ngam ibêzdån, tqima tsker ibêzdăn ur sula-tsaqůl g-ugyul, uššen iffog-d sg-lɛain n-ušuāri dag illa ugdur n-ŭudi, yagul s-tada g-illa izimer; aidag tsker ibêzdån-ns, tněker, tzayd d-ugaras, yabbug uššen izimer ar-gis-išta ar-ṭṭårn idämmen, ffgen sg-lɛain n-ušuāri s-wakäl tzr idämmen tmgart, těnna-yas: « matta idämmen-äd a-ɛämmi uššen? » inna-yäs: « abräy da gigi illan sfib-t iɛammer gir s-idämmen! » Izayd ailleg gis išša mnåṣa inna-d: naɛam! těnna-yas: « mak igran? » inna-yas: « id-bali n-mnåṣa! » izayd ailleg t-ikemmel inna-d dag: naɛam! těnna-yas: « mak igran? » inna-yas: « id-bali kemmeleb-t! » imdů-d sg lɛain n-ušuāri, inwel, inna-yäs: « šemtg-äm! » taggu-n s-ušuāri, täf-ĕn agdur n-ŭudi ibwå, täf-ĕn izimer itšša, těnna g-lbâter-ns, aida iwig i-illi ma sers taogguag išša-yi-t uššen, dgiq ḥašĕmag ad-ĕddug s-ifassen-inu bwån, ašku meln ad-inin mědděn ma-tiuwi i-illis ku därs tuška! » dgiq ad-aguleg s-tgĕmmi-nu ur-däri mas-t-in ělkĕmag.

Tağul-d d-uğaras ar-tigĕmmi-ns, tĕnna-yäs i-uğyul: « ûllah a-bäbäk, ig ur-itiŭuit uššn-ăd yi-iskern taḥašamt-äd, gir ik-ĕnģig s-tgorit! » Iddu uģyul, imun d-uġaras ar-d-illig sg-d-yagul nta ttmgart; iffg uġaras ar-ittinag s-uššen, ailleg n-yufa araģ-ĕnnes g-yän užarif, igen g-imi n-waraģ, irzem imi-ns, irzem tamunni-ns ar-kššemen izān ar-tffģen isker sazun immut; yat tsazāt ha uššen iffoģ-d sg-waraģ-ĕnnes aiddu ayinag mad-itaŭwi i-warrau-ns, yāfed ağyul ibzeg g-imi n-waraġ, inna: « lḥamdullah a-ṛbbi, iyŭwi-d ṛbbi zzerda i-waṛṭau-inu ar-imi waraġ! » Zayden warrau-ns, ku yän yamz sg yän uḍâṛ ar-t-ĕlžoṛṭon at-šĕkšēmen s-waraġ, ur-as-ġin warrau-ns, inna-yäsen bābātsen: « birāt-ĕn sgigi, ur-gyun-lfayt, tseṛmim-i seg tmeššūt! » inna-yäsen: « aŭwiyäd yän usgun! » aŭwin-äs-d asgun, inna-yäsen: « ässät taddilt-inu ttinĕs! » ässen taddilt n-bäbātsen t-tin uġyul. Aġyul, aidag isḥässa s-taddilt-ens ttyäsa ntāt ttin-uššen, ismum iþfēnnes, inĕker ar-itazzāl uššen ityägal g-taddilt n-uġyul, aillig t-in-isĕlkem i-tmġart dami isker taḥašāmt; tnĕker ntāt, tsmun ikšūden, tsaġ takāt ailleg tṣṛi taddilt-ĕns sg ti-n-uġyul, taŭwi-d yät tġorit, tšēkšem-as-t g-uḥna-ns, tzayd s-ušɛal ar-t-tgellāb mkäd d-mkäd ailleg iga iġed.

Dicté en 1914 par el Hajj Djilali, Ntifa.

Variante dans le parler des Béni-Mguild. *Uššen d-uģyul*.

Inna-yäš raḥlen ireḥḥalen zrin išĕrwän g-umäzir. iɛayed ugyul yäsi-tĕn. ižmeɛ d-wuššen illa la-isḥizun. inna-yäs : « äsi-yi a-ɛemmi agyul-inu al-amäzir! » inna-yäs : « gdeb ad-yi-tēččed išĕrwän! » inna-yäs : « šfib-aš lɛahed-ṛṛebbi ur-tin-ttetteb! » alliy

yäsi-t ugyul ibdez ar-as-ıttett isĕrwän. tedda yut n-meqqit bf-ugyul, inna-yäs : « aq, matta idämmen-a? » inna-yäs ušsen : « isnunef-yi adar! » alliy tin isemmel g-mačča, da ineqqez zigs, da inna-yas : « ullah ar-as-semttah a-yagyul, bu-imežžänn igezzāfen! » da irwel wušsen.

Idda-n uģyul s-iměksaun, nnän-as : « mani išěrwan a-yaģyul ? » inna-yäsen : « ičča-ten wuššen ! » bd=an ar-t-kkäten, inna-yasen : « ullah mahfmi y-tkkätem, hidat-iyi ad-awen-t-id-amzeh! » iddu al-imi uhbu wuššen, da iměhhed, ig ami immūt, yäll adar ar-as-těngan izän i-ûqmu. azěkka sšbåh day těffag tuššent däy taf-t-in g-imi wuhbu. tekšem s-uššen, tenna-yas : « ar ttuargah idelli yut legnazet is ah-tedda al-imi wuhbu! »

Iffeğ netta, yäf-t-id, i=ayed, inna-yas: « ṣḥânt tiwirga-nnem, a-zîneb! » day ffgen ar-trāzen ma-s-teggan. inna-yäs uššen: « ĕhres aberdůd-inu ger s-aberdůd ugyul a-t-sĕhšemeh s-ahbu! » nettät tuss-äss, idwi ugyul s-uššen ar-as-ittini: « ddih a-zîneb-inu! » ar-as-ttini nettät: « šĕbber, šĕbber s-azuhěnni a-zeli! » ar-as-ittini nettä: « tenna ger šĕbbereh takuf, a-emm-tiwuirga tibehhanin! » iṣṣiwet-in ugyul i-imĕksawen. nnän-as: « mimeš ger as-nigg i-mmis iydi? » innäsen yuk: « ad-as-nazmu allen, nazu-t idarr, nerzem-as maš iqqim g-ušäl ar-t-tettän išedfan. tĕbdez tuššent ar-t-turezzu, alliğ tessen manizeğ ikka; ar-as-teqqar: « aha bu-tzuggwaht, ahawen, awa ani, ur tennayed zeli-nu? » inna-yas netta: « a-ta zeli-ĕnnem aya emm-tuwirga tibehhanin! » da-iqqim alliğ immūt s-lazqbyet.

Relevé par M. Djemri.

XV

Izem d-bu Mohammed d-uššen.

Inker izem d-bu-Moḥammed d-ušsen, inna-yäsen izem: « roḥād angumer ģ-assa! » inna-yäs uššen: « waḥḥa! » inna-yäs: « ma-iran a-igi lmoqêddem? » inna-yäs: « ɛāmmi bu Moḥammed! » gummern, afnin yät tili guin-t-inna-yas izem i-bu Moḥammed: « gars-as! » inna-yäs: « waḥḥa! » igers-as bu Moḥammed, yazu-t-inna-yäs: « ma-iran as-t-ibḍû? » inna-yäs izem: « as-t-ibḍû ɛāmmi uššen! » inna-yäs: « bḍû-t! » inna-yas: « bismiḷla! ha lḥâqq n-ɛāmmi izem, ha lḥâqq n-ɛāmmi bu Moḥammed, ha lḥâqq n-ɛammi uššen! » yäkui fellas izem, yäsi-yas-t aok ilem n-uqšaš-ens, iger-as-t-id f-udem-ens, inna-yäs: « bḍû a-ɛāmmi bu-Moḥammed! » inna-yäs bu Moḥammed: « ha lḥâqq n-ɛāmmi izem, ha sin n-ɛāmmi izem; ha kṛâḍ n-ɛāmmi izem! » inna-yäs izem: « ma-k-imlän tibeḍit-ann tskert? » inna-yäs: « imla-yi-t udem n-gwann mi tskert gmkan! »

Dicté par Si Lhassen ben Mohammed de Tizi Mlil (Oued Nfis) Goundafa.

XVI

Uššen d-berrarěž.

Uššen d-berrarěz gan imeddukäl; iddu wuššen isarěd berrarěz innas: « attegd anebgi-nu assa! » yawi-tt-id, munn allig d iwěden s-ansa wuššen, yäf-d berrarěz uššen iga tahrirt, yawi-tt-id ar yun uqešmir itwadån, ingl-as digs tahrirt, innas: « ětett! mrahba-nneš! » berrarěž da itenqab ar-ikkät agenbūb-ënnes g-uqešmir ša ur da t-ittasi. uššen tṣemmid-as tahrirt ar-itelleg allig tt-isqda, mṣâfâden, innas berrarěž: « llah iketter hireš! ainna tggan mědden i-wiyid ayag tgid, rěbbi ad-gifš-ihlef! » iddu berrarěž g-winnes, ikk ids-ussan idda s-uššen, innas: « yallah! mrahba-nneš attegd anegbi-nu assa! » imun iss wuššen ar ansa n-berrarěž äfn ěn digs agerrāf isammer s-tehrirt allig das tengall hf-yiran; berrarěž da ikkät agenbūb g-ugěrraf ar-ittett, uššen la itelleg gas yiran ugěrrāf ar-as-ittini berrarěž i-uššen: « ullah ětett, mrahba-nneš! »

Communiqué en 1922 par M. Rahhal ben Aziz, El-Hajeb, Beni-Mtir.

XVII

Tuşkäyt d-bağuğ.

Inker bağuğ inna-yäs : riğ a-i-tdålabt g-där tuşkäyt!» gan kkoz kråd tarwa n-tuššent, yän gisen irwas bağuğ. nkern, gguzzen s-luda, tmun didsen ma-t-sen. inna i-mas : « rig a-i-tallabt g-där tuşkäyt. » tenna-yäsen i-tarwa-nns : « lli st-irwasen a-kun-sittiğ s-tfrit-a s-tayyåd.» tzwar i-walli igän zund bağuğ tĕnna-yäs : « ruahağ s-tgěmmi n-ugěllid a-gis-dålbag illis n-tuşkayt. » gizzen-d s-lûda sd-ufan izem ģ-uģaras, inna-yas: « mani-trit a-tuššent s-yum-ad? » tenna-yas: « iģu-yi bu-aluray a-is-n-dålbağ illis n-tuşkäyt g-ĕrrua n-ugĕllid!» inna-yäs izem: « rig a-iwĕn-zwarağ nki an-ur-tsenst yum-äd. » izwar-äsen izem ttuššent d-bagug-elli. lkemen imi n-tgemmi n-ugěllid, gyid a-iga zzemän. äfen-inn gis bamsin n-ihräy, iger-ten ugěllid mmutn-as. izwar-äsen izem a-gis-ššän imensi-nsen. Iliģ ģlin ar-tšta tuššent d-baģuģ-lli daukan ferden g-ihräy-lli. ar-yät tsseāt tenna-yäs tuššent i-yzem : « nra ntiddu! » inna-yäs : » ůhů ar-kun zalmag! » iha-yäsen izem; aillig tut tafukt irzem-d ugěllid lbäb-ens, ffugen-d iss uşkäyn äfen-d tuššent d-bagug d-izem g-iggi n-umedduz garen-d uşkayn s-tuššent d-bagug, inna-yäsen izem : « kkät lguddam-inu d-bu-aluräy lli igän yus ; izwar g-lguddam n-immās, garen-d uṣkayn, igĕlleb gisen izem, inna izem i-tuššent. « mameka ad-am-tdhar tmgalt-inu? » těnna-yas tuššent : « tamgalt-ěnnek gar tbidd! » inna-yäs: « imma allen-inu? » těnna-yas: « allen-nk zguagent. » inna-yäs: « eiwa, zäyd lguddam-inu! « lliģ těbda tuššent d-yizem inna-yäs : « a-tsul ur-tmunt d-bu-

aluräy-ann igän yum, hat-inn ira ad-am-tn-yauwi s-tfrit ar-tsul ur-taškat ar-kem€almaǧ! » tĕnker tuššent tsitti-tĕn tarwa-ns s-trift lli-nnes s-tayyåḍ. tfel bu-aluräy
lli iran illis n-tuṣkayt. ilkem daǵ gyiḍ, inna-yäs : « nra imi n-tgĕmmi n-ugĕllid ĕlli
nekka! » guzzen-d ǵyiḍ lkĕmen amĕdduz lli ǵ-imi n-tgĕmmi n-ugĕllid daukan sttan
imik. tĕnna yas i-yus : « nra antiddu! » inna-yäs : « ur-ra-nĕddu ar-loqt-ĕlli nedda
nukni d-yizem! » iffu zzmän, irzem ugĕllid lbäb, ffuǵen-d uṣkayn, zṛan tuššent-ĕlli
ntat d-baǵuǵ bu-aluräy-lli igän yus ; ǵaren-d sersen-uṣkayn, inna i-mas : « zer alleninu mamĕka gant? » tĕnna-yas : « iwin-d aman! » inna-yas : « zer tamǵalt-inu
mamĕka tga? » tenna-yas : tmun d ger iḍaṛĕn! » inna-yas : « ad-am-irḥem ṛebbi! »
uten-ten uṣkayn, ftsen-ten! (A. Semmeȝ.)

Dicté en 1930 par Si Brahim n-aït Mansour, village de Tanzad, A. Semmeg.

XVIII

Tin mošš d-uģerda.

Illa mošš d-uģerda la yan imēddukal; šlan la-thummerr; taduggwatt kul yun irowwah ģer mais; tennas tmoššt i-memmis: « manizy tekkit a-memmi? » innas: « zģur zāmmi aģerda! » tennas: « askka ečč bābas! » tennas tgerdait i-memmis: « manizy tekkit? » innas: « zģur zāmmi mošš! » tennas: « askka meš ģirs tzayyett ak-ičč! » sbah isēbbah-d ģirs mošš, iģra-yās, innas: « ffeg-d anhummer! » innas: « aynnaš tenna maiš tenna-yi-t hallu! » innas: « bbeš da abazda bbeš! » aģerda ihebš-as mošš iyer-it h-tezrurt, innas uģerda: « asi lfatha-nna y-isawaden ģer-lwaldin-inu, mmuth, mmuth! » mošš iya turawin amši, aģerda išžem g-ubbu. ilahi-yt imili iffeģ-as dih zeg yun ubbu yadnin da inas: « wenna ģur illa has yun imi qqen-it ģifs a-rebbi! »

Dicté en 1928, M. ben Ikhlef, Bir Tamtam, A. Sadden.

XIX

Le Chacal et le Chasseur.

Innäk illa yän unugmar yäsi lqăus-ĕnnes dasa-igummĕr, ur-taŏk-n-yaggug sg-tmazirt väf yät temlält mnidas, yŭut-t, ineġ-t, yäsi t-id yaġuld, sḥa yan ilef ikka d-mnidas, yŭut-t ula nta isaḥ-t s-ubräy n-tiiti, yäzzel-isd ilef yŭut-t s-uġban-ns ineḥ-t, immet ula nta ilef tama-ns. Imik saḥa yän uuššen ur-ssîneġ manisg t-id tgra tunant yäf-ind mmutĕn s-kråḍ idsen, inna : yŭwi-yid rĕbbi mad štän yän wayyur; iizar asġun das-ityamdäy lqůs, inna ula sġun-ad tĕlla däri gis tmeššūt n-sin ussan; iġubi gis, ar gis itfezzåz aillig ibbi, inker lqäûs, yúut-t uššen, ineḥ-t ula nta; zɛama nnan imzwura: wann t-iran aŏk da-t-ifal aŏk!

Dicté en 1915 par el Hajj Djilali, Ntifa.

XX

Le Chacal, le Bouc et le Mulet.

Inkr uššen ar-isara g-lůda, ar-isara g-tagänt ar yän wass ar-itmnäd yät tġausa laggug-ĕn thehhin, inna uššen ∈aniģ is d-kra n-uzennar ayannaģ ilyagāln g-kra n-ssžert; inna wallah ar-d-ĕdduġ ad-izareġ ma iga uyaġ. Izayd, isudu därs aillig t-in-igerreb, yäf-t-in asatrus aiga, asatrus igra tigallin f-yät tšiţţa n-uzemmur ar-itaug ifraunns; aidag t-issen is-d-aeatrus aiga, ibedda ussen ar-ithemmäm ma ira-yini i-ueatrus; azatrus aidag izra uššen, isers idaren-ns g-wakäl, ibědda ur-sul q-itaug, ikşůd, innayäs uššen: « salamu zalikum a-zämmi zatrus! » inna-yäs: « ssalam a-zämmi uššen!» inna-yas uššen : « ma-tskart gdid ? » inna-yas : « ģir ataureģ ! » inna-yäs uššen : « mšta-yäd d-nkin serěk itinagen! kig azagar ur-k-ufig, kig adrär, ur k ufig ar-assäd g ağ-ismnaggar rĕbbi! » ivvažb-as usatrus, inna-yäs: « yäk labäs a-sämmi uššen! » inna-yäs: « labäs gir babak aseggⁿas-annag ku tsult tmezzit kii tfarg-as hamstas n-ĕṛṛḍēļ n-tĕdunt! » inna-yas uzatrus ə « tĕṭfaṛt-i baba a-zämmi uššen? » inna-yas uššen: « maḥ, is-ur-ģin k-yuṣṣa? » inna-yäs: « lala, ur-däri illi leḥbār is-as-tĕtfart kra! » inna-yäs uššen : « uma dģiq ma gis tinit ? is-trit ayitekft neģ d-uhu ? » iksud as-yini ůhů, yeš-t, ar-isågul aillig irmi, inna-yäs: « zayd a-eämmi uššen ar-azka šaļļah, taškett ur-illi ģir lķir!»

Iddu uššen iskin-ns, iqim uzatrus ar-itaugʻ ar-taduggʻuat, iddu s-tgëmmi-ns, ilëkemen igen aillig isunta, yili yän userdun, inna-yäs: « mak yagʻen a-zatrus assäd gʻir tuškid tgent; mak ižṛan? » inna-yas: « yuška-d sri yän uššen, inna-yi: iṭfar i-baba hamsṭaš n-ĕṛṛeḍēl n-tĕdunt! » inna-yäs userdun: « uma tinit kii, iṭfaṛ-aun-t nagʻ ur-aun-iṭfaṛ yät? » iwažb-as uzatrus, inna-yas: « a-uddi, nki lwoqt-agʻ das-yi-inna iṭfaṛ-yi baba, nki sulegʻ mzzigʻ; dgʻiq izaṛ mameka yi-tskart ar-d-yi-tsellekt sgis? » inna-yäs userdun: mšta yi takkät ak-sellekegʻ sgis? » inna-yäs: « ayan trit fkgʻ-ak-t! » inna-yäs: « is trit aitṣemmeṛt tisila-nu? » inna-yas: « aizaun ṛĕbbi, ak-ṣemmṛegʻ! » inna-yas: « yallah! »

Izayd ueatrus mnid userdun aillig t-iselkem i-umzil, isaul ueatrus, inna-yas: « ayamzil rig-k ayi-tşemmert aserdun-äd! » Imeadal didäs f-watig, iffog-d umzil, yäsi-d irukuten ttasfihin işemmer idaren n-userdun s-arbea itsen. Aidag t-işemmer, yagul ueatrus nta d-userdun s-tgemmi-nsen, inna-yas userdun: « aska g trit ateddut s-udgar dak id-yufa iḍgam, tgert-i adidak-muneg! » Genn, ar şbaḥ inkr ueatrus, iġr i-userdun, inun didas ar adgar dag t-id yufa, qiman ar-taugen. Wama ušsen, ku fellas telkem lwoqt da isker d-ueatrus, iġr i-umeddakul-ns inikf, inna-yas: « arwah, han yät zzerda ufig-ak-t! » inna-yas: « g-mani? » inna-yas: « g-udgar lflani! »

Munn-d sin itsen aillig ĕlkĕmen där uzatrus, äfĕn didas aserdun, inna-yas uzatrus : « tuškid a-zämmi uššen s-umĕrwas da tĕtfart i-baba? » innas : « yah! » inna-yas :

« ašk-d atsģert tābrāt-ād!» inna-yas uššen i-inikf: « zayd a-zammi nikf, tsģert tabrāt-annaģ!» Ihuzz userdun tiqqar-nes, isåqel gitsent inikf sg-ĕlbzad, inna-yas inikf: « ĕmĕm! ur-zriġ ġir mmåq!» Idfza-t uššen, inna-yas: « nniġ-ak tsġert tabrāt, ar-yittinit ur-zriġ ġir mmåq!» Izayd uššen, yaŭwi ihf-ĕnnes ar där tiqqar n-userdun ira isġer tabrāt, yäll userdun tiqqar-nnes, iwut uššen g-wammäs n-ihf. Isellek uzatrus sg-uššen.

Dicté en 1916 par le raïs Mohammed ben Ali, des A. Majjen, de la tribu des Inoultan.

XXI

Taskurt d-insi d-ulgum

Taskurl taru tigläy g-taqqa; těddu atěhdu, tuassa insi hf-tgläy-nnes, těnnas: « lɛar-nnek i-tigläy girak hätent irezza ša! » tědda atehdu.

Idda-d iğ ulçum ad-ihdu ğ-ṭaqqa ğ-ĕllan ṭigläy n-skurṭ, innas insi : « ay-algum awi s-ĕlbziṭ, ṭigläy-ayn ṭuaṣṣa-yi gifsenṭ skurṭ! » Idda-d ulgum, iɛafes ṭigläy, iṛẓi-ṭen. ikker insi iwet-t s-umzarad ifli-as ahmim. iwet-t ulgum s-uḍar iqelb-as zuğ qerru ayn hef ifli uhmim ulgum, illa uzĕmmul ğ-uqerru yinsi.

Relevé dans le parler des A. Sgougou par l'Officier-Interprète Guyot.

XXII

Le Chameau, le Chacal et le Lion.

Inna-yäš, idda uššen ģer s-alģem, inna-yäs: « igd-š-iterru šegg d-izem? » inna-yäs: « tusna ur-tt-ssineh maša ur-i-iterru-ša! » däy iddu s-izem innas: « haš yun n-zzertt yiwi-as-tt-id rebbi! » da innas izem : « ggwedeh-as, iwi assem zäyd gurs, raza may-tirran! » däy iddu-d gurs uššen, inna-yäs : « a-zemmi algem-inu mimeš a-itteggan al aš-grin tagrart? » inna-yas : « ur-iy-irri gas ifadden! » da iddu ger zarinna g-illa izem, inna-yas: « ass wayflan, zätter, hatin ur-t-irri gas ifadden, az-d gurs da ittutti!» da izemmer wuššen iģil s-tuga, da iddu ģer s-ileģman, da innasen: « ur-attakah gas i-zemmi algem amqran! » idda gurš inna-yas: « šegg ami artih tuga-ya! » inna-yas : « manig tufid tuga-ya? » inna-yas : « aš-awih al-gurs attawugd abda! » inna-yas : « melmi ger anneddu ? » innas wuššen : « azka ! » da iddu ggid, da iwit-id al-imi n-zari, inna-yas : « şbaḥ ad-iddu ulgem, iwa eg argaz, hatin ur-t-irri gas ifadden, wut-t gursen! » azka şbah idda-d ulgem ger tuga ur-izri-sa. iffeg-ed yizem däy ihuf hef ulgem iwet-t ger ifadden, irdel-t, ar t-ikkät allig t-inga. däy inna-yäs wussen: « yaš ur-žifi-sfigen thallal, ggim adwali ad-ur-tehnunsed izbann-ennes, ddu s-amalu al-aš-zedleh! » la ittegg tiqeddidin g-uhbu-nnes, ar-ittegg igsan g-wi-yizem, allig-t-Contes berbères du Maroc, I.

CONTES BERBÈRES DU MAROC

išemmel da iddu ģer s-izem issekker-t, inna-yas izem : « is-tgid ša be€da ḡ-ubbu-nneš?» inna-yas: « mäy-usih i-ihf-inu, šeggin aggan ssaht! » yäsi aflus igems-as i-uhbu yizem. ntta idda-d izem inna-yas: « mah allig ur-tumized ša g-uflus? » inna-yas: « a-semmi izem-inu, tadunt ur-da-t-tettah! » ntta ičča aflus yäf-enn gas igsan dat-as g-ubbu. irwel uššen, ikšem abbu-nnes, iddu-d gurs izem ar-as-iqqar inna-yas: « ffeg-d guri! » inna-yas wuššen: « ulemma ger n-ffeqq! » inna-yas yizem: « ullah gas ad-iyiwerd afus. » innas wuššen : « ad-eččeh wa iftah allah, meš-i-terrid s-ddrae ak-ërruh nekk s-ĕlḥilt. » iqqim-as yizem ḡ-imi ubbu ar-ittsatṭtar gifs milmi ger ad-iffeg. iqqima wuššen al-t-inga irifi, iqqerd unuddem yizem, ineqqez wuššen ggid, ikk ennig-as, iwet-t yizem, ibbi-yäs aberdud, innayas: « äššem säqleb-š žaž uššänn! » iddu wuššen-na ismutter uššänn, inna-yasen: « auriw anggen arwa! » ibdee ar-ten-itteggen sg-iberdåd, inna-yäsen: « şbṛat addäy sugreb seg-tiššut-a ad-rasab ani ur-d-iddi ša. däy issuger isayd gursen s-trula, inna-yasen : « žmesat kunni ayad d-iddan gurwen d-uşkäyn! » däy nzgen uššänn i-bbin-asen iberdad qqah, da iddu ger sari-nna g illa yizem, däy ihut ģifs izem, da innas: « a-zemmi izem befmi yi-tneggad? » inna-yas: « šegg tegderd-iyi, nekkin iğih-aš lemyaret s-uberdud. » inna-yas : « ma gas nekk ami ibbi uberdud. ibbiyäsen i-uššänn qqaḥ. al adwali a-ten-nesmutter a-ten-tannäyd! » da ismutter-as-tn-id kul-ensen. wenna ger irasa yizem yaf-t-inn ibbi-yas uberdůd. da inna-yas: « nekk uraš-gih ayä!»

Relevé en 1928 par M. Djemri, dans le parler des Beni Mguild.

XXIII

Tahruit d-igiur.

Tělla yät tähruit, tili s-illis, tekṣuḍ ig-tedda atinag ma-tšta ing-as-t kra. Těnna manis tudug? Tannäy yän igiur nta d-warrau-ns afělla n yän-ugnagäy n-izṛān, těddu därs, těnna-yas: « rig därěk där rebbi afellak geg lɛammart, těgt-t felli! » inna-yäs: « waḥḥa! » těnna-yas: « rig ad-yi-tekft tugga-nnek ur-yi-itag umia seg tainnit-ěnnek! » inna-yas: « tugga-nu ar där rebbi, ur-km-itag umia! » Tqim teg tadgart-ěnnes ntat g-uzeddir, nta g-ufělla.

Yän wäss yadeğ-t aillig tědda atinag f-ma tšta, iŭut illis s-waḥbaš-ennes, yäll-t, isers-t-in mnid warrau-nnes, šen-t. Aillig tuška tahruit, täf-d illis ur-tělli, těnna i-iģiur: « ur-tzrit illi ? » innas: « ur-km-ssineģ la kemmin wala illim! » těnna-yas: « ig ak-tzda tugga da-yi-těkfit ak-ihänna rěbbi! »

Yän wäss ikka iģiur igēnna, yannäy ddawas kra n-medden sersen f-takāt yät tgzelt tědel kullu s-tědunt, yawi-d tižžižt yut-t s-wahbaš-ennes, yaill iss s-igenna, u ntät tsleg gis yät tirgit işůd gis uşêmmid tag g-ižžiž n-igiur aillig iga iged; tffeg gis

ula ntät tunant n-tahruit, qiman warrau-ns afella n-ugnagäy llig nenna. ar gis tamumen s-låz d-irifi aillig gis qqorn.

Dicté par el Hajj Djilali, Ntifa.

XXIV

La Huppe et le Vautour.

Innäk illa yän hudhud, ar-itmöur aillig inser g ur-gis-isul ḥatta yän inziḍ; yän wass ikk yän iġyur nnig-as, yannäy-t ġir isǧūṭṭ, amĕšteg ur-gis-illi, inna kra n-ugḍiḍ isul imĕzzi aya, ataŭwiġ ar-där warrau-inu ar-t-šwašaġ ar-kra g-ussan g-tgerst išqan. Igguez fellas, yasi-t ingr iḍaren-ns zun yusi kra n-tberruyt n-tfiyi, isĕlkem-t-in där warrau-ns; ar-tudu ar-asen-d-itaŭwi mad štan nutni wala nta; arrau-ns ar-tmġuren kra s-kra, ig ur-ikki ddau mkelliġ t-id-yiŭwi, ar-ikki nnigas; ar yan wass išqu lḥal, ilin ižawan sg maiggät tainnit da itailäl wailäl raren-t ar-akäl, iffuġ iġyur-äd yäill yaġul ar-akäl, nnān-as « maḥ alliġ ur-tĕddit ar-daġ-taŭwit ma-nšta? » inna-yäsen: « wan wassäd ur-ġin-t-annaiġ, ur-igi yän agis iffuġ! » isauld hudhud-ĕlliġ, inna-yas: « matta iżawan tzrit g-ĕddunit-ĕnnek! mer tzrit wida izrin g-tis n-tzwuri n-ddunit ur-tmilt atinit gän wid iҳawan! » inna-yas iġyur: « iġaleġ is-tsult tmĕzzit, ziġ kiyin tuggert baba! » innas: « mkannaġ aiga lḥal! » yasi-t-id inger waḥbaš-ĕnnes yaŭwi-t ar-nnig yän iġir dag-itḥakam uṣēmmyḍ, izdu-as gis. Sg-wass-annaġ ar-ittini hudhud: « imi-nu! » ašku mer ifssa ur-inni awal-aġ imel at-išwaša iġyur ar-d-immet. Ar-ttinin daġ: « mani ak-d-ikka wafa ay-afernu! » inna-yasen « imi-no! »

Dicté par El-Hajj Djilali, Ntifa.

XXVI

Le Chacal, la Chèvre et la Cigogne.

Illa uměksa ikssa wulli, däy rahell midden, day ihriy wulli, däy ṭanf-as yuṭ tagġaṭṭ ar-ttawoġ igĕġigen, ar-as-ittini: « čiw! » däy ur-ṭri atharrek la-ṭuẓed attaru, däy iwet-t, ukan irzi-tt, däy iger-tt afella yut taqqa, däy ṭaru hef ṭaqqa shɛa d-igiden, däy iqqim alliḡ-tt-iḍ yufa wuššen, däy iqqim-as s-aberdūḍ n-aqqa, däy innas: « a ṭaḥ! reḍl-iyi yun igiḍ is d-guri ṭuru inĕgbawn. » day tĕrḍl-as-ṭ, da iddu yawi-ṭ da iči-ṭ; haṭ iɛayḍ ġurs innas: « ĕšf-i-ḍ yun igiḍ yåḍen neḥ-ḍ analiqurem akem-čeḥ, čeḥ igiḍennem, heḍmeḥ ṭāqqa-nna hef ṭelliṭ! » däy tgr-as-ṭn-iḍ qaḥ da ur-ṭzri ġas yuk iɛazz ġifs. ha dih iqqim al-askka iɛayḍ ġurs innas: « gr-i-ḍ igiḍ neḥ analiqurem akem-čeḥ! » day ṭennas: « ṣbeṛ aḍ-ids-mṣafaḍeḥ! » iwa ḍa iddu innas: « ṣbeṛ akem sulaḥ! » nta idda zigs.

CONTES BERBÈRES DU MAROC

Da ha abelqaquš izdģ-ēd ģifs dāy innas : « maṭṭa laṛzaq šm-id-issíwden da ? » dāy tēnnas : « iṛza-i umĕksa dāy igr-i hef-ṭaqqa, aruh sbɛa d-iģiden, ku yass la ģuri d-iteddu wuššen yawi-yi yuk alliğ iqqim ġas wa! » innas : « may da-m-ittini? » tēnnas : « la yi-ittini : gr-i-ṭn-id neh-d akem-čeh! » däy greh-ṭen alliğ-ṭen-ičča. » innas : « meš d-idda ad-ġurem-iɛayd däy ṭinid-as ur-aš-n-ggareh walu! » däy iqqim alliğ d-ġurs iɛayd innas : « gr-i-d iģid! » tēnnas : « ur-aš-n-ggareh walu. » innas : » mam-innan awal-nna? » tēnnas : « inna-yi-ṭ ɛammi abelbaquš. »

Da iddu s-abelbaquš alliğ ţ-yufa la ittaweğ g-yun waskar gas lûţa, innas : « a-zāmmi abelbaquš awa teddid al-askar ar-ttawged ? » innas : « i-magga ? » innas wuššen : « mek ak-těkka ššoţ siya ? » innas : « gih amši, šfeh-as s-tadaut. » innas : « meš aštěkka siya, siya, siya ? » innas : « däy qimeh s-ašāl day gih aqmu ddau afer. » nta iğa aqmu ddau afer däy iwet-et, yasi-t zg-effir ihf da yafru iss g-igĕnna da yawi-t al-yuk unda waman däy irzm-as, da ittutti g-waman da-r-ittini : « mek ĕfeq siya a-sidi belzabbās ad-ešfeh şsahft ibaun ttĕmwat. » ukan adday iddu ad-iffeg aman da ini : « mer guri şşahft ibaun ttĕmwat ur-ttattuyeh da! » ukan da irr-ēt dih sidi belzabbās s-aman, izaud iffeg-d, iqqim, al itĕḥmimi s-uṣēmmid da alliğ tzri yut mmu-tergu tĕnnas : « maš-yagen a-zāmmi uššen la tergigit. » innas : « ddu, ddu a-yĕllis llahram nĕk la tqrah lqūran lzadim šemmint la yi-tinit la tergigih! » innas : « ddu awi-d sa iširran meš gurem ĕllan a-ten-sqrah! » tĕnnas : « llan guri a-zāmmi uššn-inu. » iwa tĕddu tiwi-as-tn-id, tĕnnas : « ha-tn-in a-zāmmi uššen! » iwa innas : « gas ašem adwali lla ihenni-kem ha-tn-in ddan ad-qran! »

Däy yawi-ten s-abbu; assa ičča yuk, asěkka ičč yuk, ku yass la itěčča yuk alliğ uras-iqimi gas yuk uměqran; těddu-d gurs asěkka, tennas: « is-qran winna iširran? » innas: « winna lla la tqran, aměqran ur-iri ad-iqra, awra kerf-iyi-t hma d-iqra! » tkref-as-t, alliğ tědda yasi-t, ičči-t. hat-id tědda gurs těnnas: « mani aynna iširran, is qran ša? » innas: lla la tqran! » těnnas: « rib a-ten-rasab! » innas: « awra! » irzem aqmu i-thritt, innas: « qqen allen, tfsert aqmu! » innas: « afs ibf dgi ğ-thritt! » däy tafest, däy iqqn-as tasěrwit bef temgertt, däy twet aržužen d-igenžuggaten ttigirdam ismutter-ten g-thritt qbel attěddu; däy kšenn-as aqmu, däy těrwel da ur-tessin maniger gra těrwel, däy tešf ibf i-yun zzabuq, däy tzěwwef, däy těmmět, dä ičči-tt.

Dicté en 1922 à M. Rahhal Abd el Aziz, El-Hajeb, Beni Mtir.

Variante dans le parler des A. Sadden.

Taggatt d-wussen d-berrarez.

Turuw taggatt sebza d-igezden. iddu-d gers wuššen yini-yas : « yer-iyi-d yun igezd bed a-kem-ččeh, ččeh ašäl-ěnna h-teddut! » kul lila tyer-as igezd all tall. ikk-ed gifs berrarez, innas : « ma-šem-yagen a-zetti taggatt? » tennas : « uššen a-yi-ččan igezden-

inu qqaḥ! » addāy ģirm ḍ-iddu ṭiniṭ-as : « ssenḍow allen-enneš al ḍ-aš-zwiġenṭ! » anni ģirs ḍ-idda ṭĕnna-yas amšis. innas wuššen : « mam-innan awal-äd? » ṭĕnnas : « ḍ-ɛämmi berrarež itteqbel-as ṛebbi! » iddu wuššen al-yurezzu ḥ-berrarež yaf-iṭ la iheddu, innas : ssalamu ɛalikum aywa ɛammi berrarež hi meš aš-ḍ-ikka uzwu ssya? » innas : « aḍ-mlilliḥ ġer ṭsya! » innas : « aḍ-ĕdḥiḥ aġenbu i-rriš! » lli irukkež aġenbu i-rriš ineqqez-as wuššen ḥ-ṭaḍauṭ is ira a-ṭ-ičč, uḥan yafru iss berrarež alli ɛallan qubala ḡ-yenna uḥan isseḥwu-yas berrarež i-wuššen ittutti immeṭ.

XXVII

Le Chameau, le Hérisson et le Lion.

Iqima ulgum, ar-lyali g-isb\(\text{\tilda}\) aman n-unzar, ihiz\(\tilda\); t\(\tilda\) gis nnfa\(\text{\tilda}\); iddu ar-itinag s-inikf aillig t-yufa inna-yas: « a-\(\tilda\) ammi nikf, ri\(\tilda\) ayi-tizart mad-\(\tilda\)d-na\(\tilda\)\(\tilda\)! ig ur-itzrit ml\(\tilda\)-ak-\(\tilda\)s\(\tilde\)\(\tilda\) inna-yas inikf: « ri\(\tilda\) a-\(\tilda\) al\(\tilda\) ul\(\tilda\) ul\(\tilda\) ul\(\tilda\) ul\(\tilda\) un iskin-ns; iqima inikf ar-itmyaz mam\(\tilda\) kar aillig aisflid i-izem ar-d-indder; mk\(\tilda\) inder ar-ttiri tag\(\tilda\) nt at\(\tilda\) illig d-yufa ula nta inikf g-mnid-as, y\(\tilda\)f-t-id ar-it\(\tilda\) mmam g-waw\(\tilda\) das inna ul\(\tilda\) um. inna-yas: « mak-ya\(\tilda\) en a-\(\tilda\) ammi nikf allig at\(\tilda\) mmam g-waw\(\tilda\) das inna ul\(\tilda\) um. inna-yas: « mak-ya\(\tilda\) en a-\(\tilda\) ammi nikf allig at\(\tilda\) mmam zas: « a-uddi, a-\(\tilda\) a-\(\tilda\) inna-yas: « mak-ya\(\tilda\) en a-\(\tilda\) allig k-ihaqer! » inna-yas: « inna-yi ad-yi-tawit mad \(\tilda\) d-na\(\tilda\) ig ur-yi-it-tiwit, hat ml\(\tilda\)-ak-\(\tilda\) inna-yas: « aw\(\tilda\) da-yi-inna ag-it-tufit ar-gis-t\(\tilda\) mmama\(\tilda\) manig as-t\(\tilda\) feg ma didas itna\(\tilda\) inna-yas izem: « uk\(\tilda\) in aran ak-ih\(\tilda\) mam zem, agik-ig r\(\tilda\) baian, ikf-ak \(\tilda\) s\(\tilda\) intal babas, nkin airan ak-ih\(\tilda\) na gik-ig r\(\tilda\) ibaraka, ikf-ak \(\tilda\) s\(\tilda\) intal ar \(\tilda\) is inlal t\(\tilda\) intal at\(\tilda\) atmelt at\(\tilda\) intal at\(\tilda\) intal at\(\tilda\) atmelt at\(\tilda\) intal at\(\tilda\) at at\(\tilda\) intal at\(\tilda\)

Iddu izem g-iskin-ěnnes, ar äss didas isker inikf d-ulgum, ha-yalgum yuška-d, issuda-d ar-d-ištta tuga g-ugaras ur-d-ilkim där inikf aillig ibzg udis-ënnes išbea tuga; ilkem där inikf, inna-yas: « şbaḥ lḥir a-zammi nikf! » iwažb-as inikf, inna-yas: « şbaḥ lḥir a-zāmmi algum, zala sslamt-ĕk! zanig is tuškid s-wawäl da-yitěnnit? » inna-yas: « yäh! ntan as-d-uškig! » iwažb-as inikf, inna-yas: « a-uddi, a-zāmmi algum ig ur-ak-ufig mad-ětnagat, mad-i-trit? nki argäz išiben, iqzuln, tifiyinu tga kullu isěnnän, ma-trit agigi-tišt? » inna-yas ulgum: « nnig-ak yän wawal iḥlan, ig ur-i-tufit mad-ĕd-nagag, rig ak-šeg! tili-it gik tfiyi ng aur-gik-tili! »

Nta inikf ģir yumz didas awāl ar-d-isĕlla i-izem yuška-d inna-yas inikf: « qim a-ɛāmmi alģum dģik s-d-yuška ma-didak-itnaģan!» Iqim ulģum igen f-tainnit zund lqayd, ašku išbēa tuga tḥāmu fĕllas tafukt, irġa ilm-ĕnnes, yall aḍåṛ s-ignwan, iġal-is ur-illi ḥatta yān g-ddunit ģir nta, ašku izṛa iḍaṛn-ĕns ġzifen, amgēṛḍ-ĕns iġzif. Saḥa izem ar-d-indder g-tagānt, mkān indr izem ḥatta yakāl daf ign ulģum ar-itmussu,

CONTES BERBERES DU MAROC

inna-yas ulgum i-inikf: « matta uyäd indren? » inna-yas: « kiy gir gen ar-d-k-idilkem wannag atgit atnagt!» Algum aidag isella itendra n-izem iksud, asku dinneg indr izem hatta idrären ar-sawaln sg-elzhed das ikfa rebbi ; algum tusi-t tergagäyt kra sa d-itgerrab izem, ar-irzem i-igugain idhš ulgum, tga tasa-ns aman; inna-yas inikf: « mak-yagen a-sämmi algum allig atërgigit? assag amzwaru tënnit-yi izar-yi ma-diditnagan, aidag ak-ufig madidak-itnagan, dgik ar-tergigit, manis tedda rzelt da-gikillan assanağ amzwaru? » inna-yas ulğum : « riğ därěk där rěbbi a-zämmi nikf atizart maměka i-tsellakt! » inna-yas inikf: « gen, tkěmmešt idaren-nek, tqqent tiwallin nek! » Igen ulgum, ikmmeš idaren-ns, iggen tiwallin, igli nikf, igim afella n-twallinns; ha izem ilkem-d, inna-yas: « shah lhir a-zämmi nikf! manza lgum das-yi-těnnit adidak-immag? » inna-yas inikf: « hat bähra d-isers ayad n-tbisat n-terkoko! » innayas izem : « gir tabisat-aya! » inna-yas : « gir tabisat tamezziant, uma tahatert hat idda at-id-yaŭwi! » Izem ula nta aidag izra ĝir tabisat tamezziant tla nnest n-ubedduz, inna : a-låțif! tad gir tabieat imezzin, uma tamogrant ur-ssineg msta tla! Ikșud ula nta izem, inna yas : « maměka skěreg a-zämmi nikf? » inna-yäs : « zäyd iskin-něk ur-ta-d-yuški! » Izäyd izem, irwel ula nta igguez inikf sg-ufělla n-twallin n-ulgum, inna-yas : « něker ! » Inker ulgum inna-yas : « aļļah iraḥem lwalidain-něk, tsěllekt-yı sg-izem! »

Dicté en 1916 à Tanant, Ntifa, par Faddel ben Hadda.

XXVIII

Les animaux errants et le Lion.

Ağyul d-izimer d-uidi d-ufullus zdğen kullu g-yän udğar, šbazan, terrăhan ur-tn-ihşşa umya. Qiman ar yän wass, inna-yäsen uğyul: « adğät-i ad-shurruğ yän ushurr! » inna-yäsen ufullus: « adğat-i ad-skuzağ yän uskuza! » inna-yäsen izimer: « ula nki adğät-i ad-sbizağ yän usbiza! » inna-yäsen uidi: « ula nki adğät-i ad-ağğ yät tikkelt! » Inna uğyul: horr! horr! inna ufullus: kūkūza! snät tikkäl; inna uidi: hāb hāb! inna izimer: bzā bzā! Sha yān izem izdeğ g-tagänt, qerrebn-as walainni ur-ğin in-izri ašku ur-as-skarn lhess ar ass annağ, isĕlla-yäsen, inna: « ā! tella lzammärt g-tama-no, ur-ğin ssineğ is tella! » Izayd s-taynnit dag illa lhess-ĕnsen; aillig tn-id-ilkem inna-yäsen: « seg man asra tĕllam gdid? » nnan-as: « a-zämmi zem, sin isĕgguasen-ayäd nĕkka gdid! » inna-yäsen: « adğar nnit anga, ur-ğin n-yuški hatta yän gitun s-däri a sri n-yaugg? » nnan-as: « nigal is ur-illi hatta yän g-tagänt-äd gir nukni! » inna-yäsen: « lālāl! ula nki zwareğ-kun-id s-usĕgguäs, walainni dğik ku kn-id-iŭwi rĕbbi ar tama-no, sin gitun ad-yi-gen imĕkli, sin ad-yi-gen imĕnsi! » nnän-as: « alla a-uddi a-zämmi zem! zzama nfrah dğik ku k-ĕnzra, nĕnna yŭwi-yağd rĕbbi adğar lahålāl, kii tĕḍmzat giğ ad-ağ-tešt! » inna-yäsen:

« iqand a-kun-ššaģ, ur-däri-mad štaģ i-imēnsi-nu ula i-imēkli-nu! » nnän-as : « ak-ihdu ŗēbbi fēllanaģ! »

Mdakärn ingrätsen, inna-yäsen izimer: « nkin melg adas-inig erzem imi-nk adeksemag! mkän irzem imi-ns, hät melg ad-hireg s-ellora azleg-d, uuteg-t ingr walln;
mkän ider kiin ay-aidi tntas-t sg-wammas n-udis; kiin ay-afullus hobs-as tiwallinns! » Aidag mdakärn f-wawal-annag, inna-yäs izimer: « a-eammi zem, erzem
imi-nk, tqqent tiwallin-nk!» Irzem imi-ns, iqqen tiwallin-ns, ihirr izimer s-ellora-ns
yan arbea n-isurifen, yäsi-d tazzela aillig d-ilkem izem, iwut s-ihf-ens ingr walln,
igelleb izem f-tadaut, izayd ugyul ar-t-ikkät s-tiqqar, izayd uidi ar-t-itntas sg-udis,
izayd ufullus ar-t-ihobbas seg twallin, ngen-t; ddun ku yan mäni ikka; sg-wassannag ur-sul-zdigen g-tagänt. (Ntifa.)

Dicté par el Hajj Djilali de Tanant, A. Oumas, Ntifa.

Variante dans le parler des A. Youssi. Abĕṛṛṇḍ d-ufullus d-uḥuli d-uġyul.

Llan g-yun iğrem illa ihla. la iteddu uğyul netta d-uberrid d-uḥuli ad-awgen. afellus la ikkal la ittaweğ g-lemzabel, alliğ ider ğ-yut tsraft yäf-tt la-tzammer s-temzin, ha yäf yut la-tzammer s-yirden. la-ikkäl la-ittett irden. yun wass innas uğyul: « mada ttettet alliğ tshit annešt-iyi? » innas: « iwa a-zemmi ağyul meš urtshurruţt d-ad-aš-nzateh mada tetteh! » innas: « ihi, ur-tsguyuh ša! » iwa inzat-as tasraft n-temzin, däy iszem diks al-ittett alliğ işha. aberrid innas i-ufellus: « makun yağen, tşham? » innas: « meš ur-tsguyut ad-aš-nzateh may ttettet! » innas: « ihi! » ikker uberrid iğer-d i-uhuli, inzat-asen afellus tasraft al-tettan alliğ ğiwenn figen. innassen uğyul: ağgät-iyi ad-siwleh s-tawil! » däy ibdu la-itsguyu qubala alliğ d-zemzn izmawen girsen. innäsen uhuli: « ağğät-iyi akun fukkah nekkind d-ufellus! » däy igg-as uhuli i-izem: « fser aqmu! » iwa, izem ifser aqmu, ahuli yusi d-zawwam, däy iwwet-t s-uhsan, s-waššiwen, dih afellus ineqqez gifs al-as-izemu allen, däy ngin izmawen qah-nna girsen d-iddan amšis.

Communiqué en 1929, par M. Benzian. Amekla (A. Youssi).

XXIX

La curée du Chacal.

Inna-yak, illa izem d-wuššen d-uhaqqar d-ubulhir, ttemlalt ttuutult gan imeddukäl. izem la-igellu, däy uššen la-itazu, däy ahaqqar la-itsůd leafit, däy abulhir la-izeddem ikeššiden, däy tamlalt la-tessalay, däy tautult la-tseţtāb alměssi. däy qqimen allig ur-

CONTES BERBÈRES DU MAROC

usin may ččan, nsin is; däy ikker wuššen däy iri a-tn-ihlu, däy innas i-tmlalt: « a-tah! may trid asil-nna mi tgimat ddawas, yun wass ad-gisem ingel ma gra digem irasan d-usasn-nek enna iggan memmis n-sämmim ur-digem-trasah d-usasen winna yädnin. » däy tennas: « gudeh izem meš i-d-yusa ur-ssilih ad-i-ineg! » däy innas: « meš am-inna mah allig ur-t-tssilit tinit-as: ssili-t šegg! » allig d-idda izem da yästt-id ur-tessili, däy innas: « ssili-t šegg! » däy degdas tenna ssili-t šegg da ur-irdi, da yäsi-tt, ingi-tt da innas i-uššen: « azu-tt tšestd-i ul-nnes is-it-ira ul-inu! » yazu-tt wuššen iče-as ul-nnes, ur-t-išsi i-izem da innas izem: « mani ul? mah llig ur-i-t-teš-sid? » däy innas wuššen: « mer digs ul tga-š erräy! »

Da ikker dih wuššen da işşēhdo tautult, däy innas: « may trid iģed allig-t tasid? yun wass akem-iwet yun lģen, agud yuk ur-digem-itrasa d-usasen-nek da iggan memmis n-sämmim ur-digem-trasah d-usasen winna yådnin. » däy tennas: « gwedeh izem a-yi-yäf ur-usih iģed däy inģi-yi » innas: « ma gra-m-ig izem, mš-am-inna mah allig urtusid iģed, tinit-as: asi-t šegg! » däy tqim allig turu izem däy innas: « mah llig urtusid iģed? » däy tennas: « asi-t šegg! » dä yasi-tt, däy inģi-tt, išf-as-tt i-wuššen innas: « azu-tt tšefd-i-d ul-nnes is it-ira ul-inu. » da ikker da iččas ul däy innas: « hat sadelh-as a-sämmi izem! » innas: « mani ul? » innas: « ur-digs ša wul! » innas: « mahf? » innas: « mer digs tga-š ērräy! » däy ifest izem.

Däy ikker wuššen iri dih ad-ineg abulhir, däy innas: « ĕkkrag anezdem ikeššiden! » da yawi-t ger yut tasäft tamannåt da innas: « hak ikeššiden-nna zillin » da iwet ubulhir ikeššiden s-wuhsan, day nmerr-as wuhsan, day innas : « twaereh a-yuššen iwerd-aš!» däy ma gra š-gih? » da innas: « g amši! » däy ifreg amši, allig-t-in yufa wuššen itwaser mseqqem da ibdas ar-as-ittaweg zeg teffir. allig t-icca day isayd dib s-ahaqqar day innas : « kkrag aněmun d-izem ad-as-neg ikeššiden! » däy innas : « mani abulhir? » innas : « idda irwel, ur-ssineh mani ger idda! » ur-iri ad-as-igerra ddeh t-ičča ; däy munn d-izem, däy gerr-as ikeššiden; da innas uhaggar: « a-sämmi izem ad-nyeh afella-nek! » däy innas: « niy! » däy yazd-as uššen luqid, day innas: « šeɛl-as-t afella ikeššiden ad-igus att-neč.! » däy incqr-as-t, day tšeäl leafit bf-ikeššiden, däy igus izem, yafru uhaqqar ; iwa ḥaydn-as allig igus, dav ččin-t ; lḥad ččan-t, day uššen idda iberdan-nes d-uhaqqar idda iberdan-nes, däy innas uššen i-ihf-ennes ya hhay seqdih imbiben kul mad ad-irah uhaqqar ar-t-tettah agud nta; yagul iwet gurs idarr day innas : « a-wah! gani ad-ak-inih! » däy iggani-t allig-t-id iwed da innas : « šeg dģi těddit iberdan-nek, huder ad-ak-sudmeh ihf anemsåfåd!» däy ihuder, däy iwet däy iġezzas-t. (Beni Mtir.)

Relevé en 1922 par M. Rahhal Abd-el-Aziz, dans le parler des A. Naâman (Beni Mtir).

XXX

Ummlahsen.

(Le Rossignol. Pourquoi chante-t-il la nuit?).

Těnsa g-tgidda n-wåḍīl; tgen ar ṣbaḥ aidag tuki, täf-ĕd algīm n-wåḍīl innēḍ-as u-umgēṛḍ, ikerf-t, ar-tenṭāṛ allig tĕbbi. Seg loqt-annaġ dag as-iṣṣa mkannaġ ur-sul attāmen atgen gyīḍ; tuki ar-tsawāl afada ura-tgan la gyīḍ ula yazäl. Ura tsawāl ġir loqt dag iftāḥ wåḍīl; seg loqt-and ar-d-išīb wådīl g iqqor tfesta ur-sul atsawāl ar-d-innēḍ usegguās g a-itĕftāḥ daġ wåḍīl, tĕbdu daġ g-wawāl-ns.

Dicté par el-Hajj Djilali, Tanant (Ntifa).

XXXI

La légende du Corbeau.

(Voir texte n° 1, p. 240 du Cours de berbère marocain, tamazigt.)

Légendes concernant l'origine de quelques animaux.

- 1. Tarušt, nnan mědden tamgart atga, iběddel-t rěbbi ašku da-tak^uer tistěkin n-idd, isufeg-tent gis rěbbi g-ilem-ěnnes, ig-t rěbbi d-buhu n-udrär.
 - 2. Bumḥand ar-ittakūr tikurin n-idd, ibĕddel-t ṛĕbbi ig zund takurt.
- 3. Butigra, nnän mědden gass-ělli g-ěddunit iga zabbar, isker snät těgriwin, yät moqqorn d-yät mezzin; iga sbbāb, ig ira iseg yäsi tägra moqqorn, ig ira izenz yäsi tägra mezzin; iběddel-t rěbbi f-lafzal-ns, f-lměnkor-ělli d-išqel; ur-iskir šsèräz, arizenza s-yän şşûm, ar-isag s-yän; iběddel fellas rěbbi, isleg diss tigriwin tägra moqqorn tuala fělla, tägra mezzin tuala izdär.
- 4. Zazadůd, nnan ar-iběnnu lěbniya izalan bězzäf, inna-yas fada nělkem rěbbi g-igěnuān att-gis-něneg. Iha-yas rěbbi isbidd lěbniya-ns izaun-as ššiţân, inna-yas : «kät-n rěbbi s-lněbel!» aillig t-izra innak ur-sul-illi bla nta, yut rěbbi iběddel-t išhušān-t, ifk-t i-tagänt ar-iss-těduvafen mědden.
- 5. Aswu, argäz moqqorn aiga, ar-izenza i-mědden, isker iskufāl ig-asen ṣṣābůn, wanna mi-d-izenza igguz-d iskufāl ar-itššêḍ ġ-ṣṣābůn, iḍeṛ ineġl-as aok imendi-nna isġa, ar-gis-ismaqel ar-iṭṣṣầ ; ibĕddel-t ṛĕbbì f-lafeal-ns, f-lmenkur-an iskar, ig d-uswu. nnan mědden läriäš da-ḍḷầnin d-wida měllulnin, iselham-ĕns ad-gan.
- 6. Tawwukt, tga tamgart moqqorn d-luwerd-ëns, illig ira rebbi a-st-ibebs artawwi iwaliun; wanna mi tsfeld ar-yadder g-wayyåd, teddu tslikm-as lebbār, tennayäs: « han flan ar-k-ireggem! » gwann mi tselkem lebbār iḥaru-as zzmān ar-d-itaška ar-d-immag d-walli as-tenna. Ibeddel-t rebbi ašku salaḥaqq da-tslekam gar lebbār,

CONTES BERBÈRES DU MAROC

ifk-t i-lehla, awal-ns aitgan taģuyit, ar-ttīni : « wāk wāk mla ssineģ is-ira aižņu ģmka ur-da-tkaģ aģaras-ann isĕlkemen ģi d-lkemeģ! »

- 7. Ifelillis iga ṭṭåleb, da-yaqra ġ-lžámaɛ, imil s-aitara tuggūa n-zzūṛ, ibĕddel-t fellas ṛĕbbi ig d-ugdīd.
- 8. Ferteṭṭů iga reqqâṣ, ar-iselkām lebbāṛ; wannaġ där idda innäis : « kiy aġ-giġ! » ib idda där igdāḍ, innais : « gumatun ad-giġ! ha läriäš-inu! ar-dyun tailāleb! » ib idda där iġerdain innäis : « gumatun ad-gib! ha tubsin-inu! ha iměz-gan-inu zund winnun, aǧŭbi zund kunni! »
- 9. Tamurģi, nnān mědden ass-ělliģ tra ttähel lalla Faṭima Zahra těnna-yas i-babas : « riġ ad-kullu-ššen mědden h-tmeġra-no! kullu mad iḥelq rěbbi riġ ad-išš ġ-tmeġra-no! » inna-yas : « asi sin uraun n-seksu, tigert-tn issen ġ-lebḥār! » tgr issen ġ-lebḥār, seksu lli n-tger inker s-loqeṛṭ n-ṛĕbbi ig tamurģi; tasut-ĕnna d-inkern ar-gis išĕtta.
 - 10. Tizzuit, ar-tinin tawayya n-rasul illâh, ar-as-zådent támment. (Tlit.)

Dicté en 1915 à Rabat, par Brahim Ou Ali, de Timgissin, tribu de Tlit.

XXXII

La Fauvette (Randonnée).

Tělla yät tgěditt, taŭwi agrum i-ultěmas, täf agris ider, ibbi-yas tadärt-něs, těnnayas: « a-sşaht-něk ay-agris! » inna-vas: « lā, ur-shig nkin, tafukt aishan, da-yitkāt, tsfsi-yi kullu! » tenna-yas: « a-ṣṣaht-enem a-tafukt! » tenna-yas: « lā, ur-ṣḥig nkin amědlu aishan, da-d-itaška idl-yi!» těnna-yas: « a-ssaht-ěnek ay-amědlu!» inna-yas : « ur-ṣḥiġ nkin, aṣĕmmid aiṣḥan, da-d-itaška iwut-i izĕllaɛ-i! » tĕnna-yas : « a-ṣṣaḥt-ĕnek ay-aṣĕmmid! » inna-yas: « ur-ṣḥig nkin, agadir aiṣḥan, da-yi-itḥaṣar, ur-iy-ifāl ad-zriģ! » tēnna-yas: « a-ṣṣaḥt-ĕnek ay-agadir! » inna-yas: « lā, ur-ṣḥiģ nkin, aģerda aiṣḥan, da-d-itaška igbu-yi!» tenna-yas : « a-ṣṣaḥl-enek ay-aģerda!» inna-yas uģerda: « la ur-shig nkin, mošš aishan! » tenna-yas: « a-ssaht-enek a-muṣṣṣ! » inna-yas : « la, ur-ṣḥiġ nkin, uṣkäy aiṣḥan! » tĕnna-yas : « a-ṣṣaḥt-ĕnek a-uṣkäy! » inna-yas: « la ur-ṣhig nkin, tagurit aiṣḥan, da-yi-tkat tĕrrz-i! » tĕnnayas : « a-sṣaḥt-ĕnem a-taġ u rit ! » tĕnna-yas tġ u rit : « $l\bar{a}$, ur-ṣhiġ nkin, takät aiṣḥan da-yi-tskumåd! » tenna-yas : « a-ssaḥt-nem a-takät! » tenna-yas takät : « la ur-shig nkin, aman aishan, da-ttaskan, shin-i! » tenna-yas: « a-ssaht-nem ay-aman! » nnanas : «ur-d-nuknī aišķan, azger aisķan da d-itaška isu-yaģ!» tenna-yas : « a-ssaķtnek ay-azger! » inna-yas: « la ur-shig nkin, aženui aishan, da felli itka igers-i! » těnna-yas : « a-ssaḥt-něk ay-ažěnui ! » inna-yas : « ur-shig nkin, amzil aisḥan, da-yi-

isatti, ițerreq-i! » těnna-yas: « a-sṣaḥt-něk ay-amzil! » inna-yas: « la ur-ṣhiġ nki, lmut aiṣḥan da sri tětaška, těnġ-i! » (Ntifa.)

Dicté à Tanant, en 1916, par Ou Lâïd, du vil. de Tabbou (A. Lahsen) Ntifa.

XXXIII

Le Hibou de Mouley Sliman.

Muläy Sliman, ku iḥkam, iḥkam f-igḍåḍ wala luḥuš, wala bnadem; yān wass iqima gyiḍ, tĕnna-yas tmgart-ĕnnes: « rig-k ad-yi-tskert tissi n-iz̃ziz n-igḍåḍ mafa ganeg! » Inker Muläy Sliman iberraḥ s-igḍåḍ ad-munn; aillig d-aok-munn, izri-ten seg mnidas aillig aok-ten-izṛa iissan man iḥṣṣan gitsen, inna-yasen: « is-aok-tmunem? » nnan-as: nmun-daok ur-n-isul gir tawukt aur-ta-d-yuškin! » inna i-lbäz: « ddu aŭwi-t-id! »

Iddu lbäz aillig fellas n-ikšem g-waraģ-ēns, inna-yas: « něker kěmmin is-ur-därěm-illi lbbār n-muläy Sliman is-ismun aok igdåd! kemmin tisalt tqimät! » těnna-yas: « ur-däri-illi lbbār! » tněker, tmun didas, iselkem-t-id, inna-yas muläy Sliman: « mab allég ur-ttuškit? » těnna-yas: « ar-sngaddaġ gyiḍ d-uzal; ar-sngaddaġ wida immutěn d-wida iddrěn; ar-sngaddaġ timġarin d-irgäzen! » inna-yas: « ma-yugrěn gyiḍ nġ azäl? » těnna-yas: « azäl yuger gyiḍ! » inna-yas: « mas t-tssent? » těnna-yas: « yiḍ n-tayyurt, azäl aiga! » inna-yas: « ma-yugrěn wida immutěn naġ wida iddrěn? » těnna-yas: « wida iddern ugrěn wida immutn! » innā-yas: « mab? » těnna-yas: « wada immutěn ifeld lhess-ënnes ityahsab sg-wida iddern zund ur-immut! » inna-yas: « ma-yugrěn timġarin naġ irgäzen? » těnna-yas: « ugrent tmġarin irgäzen! » inna-yas: « masg tssent is-ugrent tmġarin irgäzen? » těnna-yas: « wan iskarn ĕṛṛäy n-tamġart, tamġart aiga! » inna-yas: « iyy! nkin tamġart ad-giġ! » twažb-as tawukt, těnna-yas: « a-sidi imi-nk asg-as-nsělla! » inna-yas: « někrät a-igḍåḍ hayyı ĕṛzemġ-aun f-udem n-tawukt, l=aift n-igḍåḍ! » (Ntifa.)

Dicté à Rabat, en 1913, par el Hajj Djilali, Ntifa.

XXXIV

Le Lion et l'Homme.

Taḥažit n-yän izem izdeg g-yät tagänt gir waḥdit, ur-yufi ma didas isawaln wala mat-itunnasen. Iqim ar yän wass ar-isara aillig-en iffog s-berra n-tagänt, ar-isaqul s taynnit-äd d-ula täd; yät tasāsat iger tiṭ ar-isaqul agyul igar-d s-tazzela ar-ishurru ar-izsarud, ithadr-as izem, inna-yas: « mak-yagen aillig tgart, ar-tzsaruṭṭ, ar-tshurrut! » inna-yas: « rwelag-d i-bnädem! » inna-yas: « madak-isker bnädem? »

inna-yas: « da felli igar ahlas, yäsi felli tanamat, ini felli, isker yät tsennant g-tgurit, ar-yi-iss-itogg^ui, sudug swa rig, swa ur-rig! » inna-yas: « qim g-däri hennag-k sg-bnädem ur-sar-tzṛit! » Iqim därs; yän wass dag ffgen sin-itsen, yät tasāɛat ar-saquln ayis igar-d ula nta, itḥadṛ-as izem, inna-yas: « mak-yagen tgart ura-tgellabt aok ddärt-ak! » inna-yas: « rweläg-d i-bnädem! » inna-yas: « madak-isker? » inna-yas: « da-isatti yät tagausa ism-ens tarikt, igr-i-t afella n-tadaut-inu, ig-i yät tagausa g-imi ism-ennes algamu, isker tarrekabin i-tarikt maf itbdäd, isni imähmāzen i-idaṛnns, iny felli; ig rig ad-rwelag yamz-i s-ulgamu ar-asrag sellag i-uḥsan-inu ran addern; ig ur-rig ad-sudug ar-i-ikät s-imähmāzen ar-asrag sellag i-tasa-nu tra tebbi, ayān gigi ira, skraḥ-t! » inna-yas izem: « qim g-däri, hennag-k sg-bnädem ur-sar tzrit! » Iqim didätsen.

Algum ula nta ižra-yas mkannag, ula serdun ižra-yas ula nta mkannag; qiman ar yän wass flgen nutni d-izem s-berra n-tagänt ar-saquln mkäd d-mkäd g-luda, yät tasāsat, izar uģyul bnädem, iģr-as i-izem, inna-yas : « ašk-ĕd! » aillig därs d-yuška, inna-yas: « han bnädem da mi d-nrwěl! » inna-yas: manzawåt? » nnan-as: « hat mani d-ikka! » Iddu sers izem, ithadr-as, inna-yas: « is-d-kiyin aiga bnädem? » inna-yas : « nki a-t-igan! » inna-yas : « rig ak-ĕššag! » inna-yas : « ma tra-gigi-teššt! » inna-yas : « rig ak-ššag, ašku ihf-enk isammer kullu s-thăramit! » inna-yas: « mah, mad-ak-skrag? ma-išrak baba d-baba-k? ur-ğin k-ĕzriġ, ur-ġin-i-tzriţ ar-assäd, tirit a-yi-tĕššt!» inna-yas : « mad-ak-eskern wid irweln s-däri? » inna-yas : « flan-ag-in-d imzwura ar-fellasen-nsatti, arfellasen-nınäy! » inna-yas : « labědda k-eššaġ! » inna-yas : skěr-i yän ĕṛṛäy! » inna-yas izem : « matta rräy rig ad-eskrag? » inna-yas : « nkin lmeállen adgiġ!» innas-yas: « lmzállem n-mi-atgit? » inna-yas: « da-skareġ tiḥuna i-izmaun, ig-t-yumz unzar neg t-inga uşemmid, ikšem-iss isntel-gis ar-d-izri unzar; dgik adğ-iyi ad-ak-skërag yat tahanut ula kiyin mkan gis tsntellt yan wass n-unzar tinit airhem rebbi lmeallem da-yi-isker tahanut-äd!» inna-yas: « sker ayan mi tssent! » Izayd lmallem ar-iskar mas-t-itamz; aillig t-ikemmel inna-yas: « kšem a-eämmi-zem ad-izareg ma-t-ihssan! ig thissa tafti a-gis-zaideg, ig thissa tagzi a-giszaideg afada-täft manig tgellabt mkäd d-mkäd!» izayd izem, ikšem, iggen fellas, innayas izem : « ntät ayäd! ur-t-ibṣṣa umya! » inna-yas : « anĕf! » inna-yas : « ur-nniġ ak-anfeg! maměka iga bnädem is izid ng iharra? » inna-yas izem: « ur-nnig ak-ěššag ģir anf-iyi! » inna-yas: « uļļa ur-sar-tětffuht seg-dinnaģ, ašku leģder kiyin ad-ikka! » Ižebed ažěnovi ar-t-ikät aillig tffog ěrroh-ěnnes; isugg agyul, d-ulgum, d-wayis, yaŭwiyin iskin-ns, irär-in s-tmara dasg ĕrweln. (Ntifa.)

Dicté en 1914 par el Hajj Djilali, Ntifa.

Variante dans le parler des Idaou Ziki.

Itta ya urgäz aigumer g-tagänt, yäf-enn ya izem itemri-yas-enn ugayyu-ns g-ger kra isulilen. isawel sers izem, innas : « mad ak-isem? » innas : « neam » innas : « a-ṛĕbbi, sufġ-ĕnn agayyu-nu ġid ġi! » innas : « waḥḥa! » ar-as-itekkis s-umayeg aillig tid-ikkes, igawer izem aillig isenfa, innas i-urgäz : « ilkem-iyi låz, rig akěššag ašku kiy ad-ufig » innas : « izd gikkad as-itugrim ěžžmil? » innas : « urssineg nekki ukan rıg ak-ššag!» innas: « awa, ≈ala rĕbbi anseqsa nekki didĕk agaras n-rěbbi! » innas : « wahha! » ftun äfin-in ya-ugmar išīben ar-iteksa ukan g-ĕrrbiz, innas urgäż-ĕlli : « idämmen moggornin! » innas : « nzam » innas : « ěžžmil masa-itugrim? » innas : « lear! » innas : « ma tzrit? » innas : « agayyu-nu, llig sul-mezzig ar-iyi-tsemmaren, ar-iyi-tazlafen, ar-iyi-ssīrīden, ar-iyi-teggan tárikt ifulkin; emma gikkäd, lah aok ma-yi-iteksan ifenškar-inu ad-gin masa-fettuģ!» innas izcm i-urgāz: « aiwa riģ ak-ĕššaģ!» innas: « ra-sul-nseqsa nekki dīdek!» ftun, äfin-inn yät tfunäst išīben, těksa ukan s-umrad, innas urgäz: « tafunäst, a-rebbi, ežžmīl masa-ituģrim? » tennas : « lear! » innas : « ma tzrit? » tennas: « agayyu-nu, llig a-tarug tarwa, ar-iyi-tzzgen gkudan ar-iyi-kssan, ar-idtaŭwin errebisa mafa nssag. emma gikkad, lah ma-yi-ttsawanen a-helli beddag » innas izem i-urgāz : « is k-iūda ? » innas : « ra-sul-nsegsa yān. » innas izem : « ma-yaɛna ? » innas : « bu-mḥand ! » ftun äfin-in bu-mḥand. innas urgāz : « lqāḍi ! » innas : « neam » innas : « ĕžžěmīl masa-ituģrim? » innas : « mlat-iyi ma-tšerkem, ukan fruģkun! » innas izem: « argäz-äd yufa-yi-nn itemri ugayyu-nu g ger kra isulilen, nnig-as ěkks-ěn agayyu-nu ģinn ģi; ikkes-t-id; nniģ-as rig ak-ěššag, inna-yi ģikänn aigan ežžěmil-inu; nnig-as iyy, ašku ěžžěmil ur-ar-itugrim bla s-lsar!» innas bumhand i-urgäz : « izd-awa? » innas : « €ada! » innas i-izem : « iġ ġik imerret bahra tedfürt-as a-t-ittešt! » innas urgāz: « ur-gis-merretag! » innas izem: « ɛada, ad-urtskīrekst!» innas bu-mḥand i-izem : « ruaḥ ĕg-inn agayyu-nnek atzreġ iġ ra-tid-ikkes urgäz. ftun, ig-inn izem aggayu-nnes. inna bu-mḥand i-urgäz : « zer is-imekken! » innas urgäz : « imekken! » innas bu mhand : « has, elkem tawri-nnek! » igrawel urgäz g bu-mhand innas: « sqsa-yi iz mad siggileg aillig tid-ufig? » innas: « ma-tsiggilt?» innas: «ar-siggileg s-yan bu-mhand isūtr-iy-t udbīb ya-ufruh yuden; gikkad kiy ad-ufig!» igrawel gis bu-mḥand innas: « ɛada, iṣḥa usäfär-ann ĕḷli sak-inna udbīb, walainni ur-zund nekki lli meggorn, gikkäd eala rebbi a-yi-ur-tekkest i-dduntt. rwah, hati llan däri tarwa-nu mezzinin, gan sais wanna gisen trit, aŭwi-t; han gwinn a-igan asäfär! » innas: « waḥḥa! » ftun ar ismuqqul bu-mḥand h-tasuin aillig yufa yät, iksem didas läter yä-ublinka, innas: « tarwa ginn gid ag-ĕllan. » iksem bu-mhand

yäf-enn ablinka ģir ar-iṣwåd, ig bu-mḥand takummist isennan iḍhi-d ablinka, inna i-urgäz : « wayyäk ämz ! » ar-n-itgĕrwil urgäz þ-tāsa, iffåg-d ublinka, yūt-t g-igenzi, immĕt urgäz ; iffåg-d bu-mḥand innas : « gikkäd a-itĕzṛun i-wanna ur-irin ayeḥŝ-šem ! » (Idaou Ziki.)

Relevé en 1930 par M. Okbani Hadj Hamida, Megnouna (Idaou Ziki).

II CONTES PLAISANTS

XXXV

Un sourd.

Innäk ya-lebloq iga derdůr, yäf-t-in ya-lheloq yådni h-tama n-ya-uděrräs, innäs : « saläm ɛalikum ! » innäs : « nki d-ugma a-t-ibnan ! » innäs : « at-id-felläk-ilöh rěbbi kiyyi d-ugmak! » innäs : « zġ-ihf-ädd ar ihf-ann ! » (Timgicht.)

XXXVI

Sur un jeu de mot.

Iněkr ya-lheleq ira-issůq, tili därs yät illis, tuṣṣu-t ṣbaḥ ĕlliġ ira ssůqq, těnnäs : « a-baba ad-i-täwit yät-tassäst ġ-ssůqq! » Ilsa ahunif, ifta h-tama n-ssůqq iskwis gis, hayäd ya-lhèlift n-lqayd issuda-t yät tserdunt, tsdêr lhelift ämzen gwalli, kerfen-t ar-t-käten ar-tadugguat ĕrzemen-as, lliġ d-yuška tennas illis : « i-rbbi a-baba is-yi-tiuwit tassäst ĕlli sak-ènniġ? » innäs : « sbaeaint n-tassäst ad-am-d-iüwiġ! » (Timgicht.)

XXXVII

Couardise de Juif.

Illa yän udäy iri-aiffog gyed s-abedduz, ur-igi asku tbzeg tasa-ns, ar-as-ittini i-tmgart: « neker mun didi ad-effogg! » ar-as-tettini tmgart-ennes: « ffog aur-tuggutt amya! » ur-iri; teffog didas tudäyt-ennes; ar-abedduz izar tayyurt ar-tsqiqil, innayas: « tayyurt-äd tga ti n-tukkerda n-ihuken sg-tmazirt n-dukkuala! » nta iga n-tmazirt n-dukkuala tawada n-arbea uussan, tennayas tudäyt-ennes: « fessa Musi, kiyin ur-tgit atffogt hatta s-abedduz, dgik ar-i-tbeddert tamazirt n-dukkuala! »

Conté en 1913 par el Hajj Djilali, Ntifa.

XXXVIII

Nniyt imezwura.

innaš llan yut wahwa la-ttizin, ikker yun ineģ diysen ĕṛṛoḥ. adǧen-t anníg ġab qadɛan-as b-ubrid-ĕnna g kka. anniy d-iɛayed bab n-ĕṛṛoḥ inna ineyr-as d-ibf-ennes ha llan la ḥtall-iyi b-ubrid-ĕnna i-d-ĕkkib. ikker iḥeyyed ikk, asen tat-ibamen. al t-tyunuyen id bab umĕttin anniy tuwwet ddel wuššen i alin d-abrid-ĕnsen. anniy wden s-ibamen nnant-asen tɛayyalin: « izri ssya bäb n-ĕṛṛoḥ! » nnan-asent: « yers ģifs lehna ssya ģer dat ur-t-ntḥada is ab-ikka tat izilall! »

Communiqué en 1928 par M. ben Ikhlef, A. Sadden. Contes berbères du Maroc, I.

XXXXIX

Taḥraymit ihewwan.

Innäs ddan yits ihewwan ad-aserr imendi zeg yut tesraft al t-trasan ur-t-ufin. illa diysen yun isuwa, illa gurs ihf, innasen: « tessnem misem a-ga-ney? krah iw ad-nerzem i-usidar-ennah tneqqall id hab n-tesraft imendi a-t-id-nendeh al d-yawod aqmu n-tesraft ad-ibedd angez annasi imendi!» ddun s-asidar-enna rzemen-as ndhen-t anni g-uwod s-aqmu n-tesraft ibedd wahd-ennes gzen ihewwan, aserr aynna sen-ittqeddan zegmendi, ddun abrid-ensen. (A. Sadden.)

XL

Lqist n-u-Sadden d-ĕssitan.

Ayt Sadden ur-illi may-ten-gra-išemten. nitni ag-šuwwan g-mazigen d-warraben. yaš ššiṭan ur-da-ittušmat? nitni geššmen-t; innaš: g-mezwura n-ddunit gas ššiṭan a-gur-tella lzafit. iddu yun u-Sadden a-st-iseg zgurs la yŭwi g-fus-ĕnnes uffäl. kur as-ittini: « šḥal lzafit a-ššiṭan? » ithewwad-it amši d-wamšis däy iddu kur irugguel ittšiyyar s-uffäl ittini: « ur-saq-ša! ur-saq-ša! » anniy tumez lzafit. s-uyäd ag-kes u-Sadden lzafit i-ššiṭan yağğ-it i-ddunit, zi-lli la tella. (A. Sadden.)

XLI

Lqist ugelmäm azigza.

Ellän diks zik ayt ɛammar, nitni ay-ṭ-iskenn, gzin iğ wanu, gin as aqfel. maḥf-asgen aqfel? is digs ɛaddan waman, gwĕden ad-ffgen gifsen a-ṭen-ičč. àgelmäm-a idur-as ĕlġabṭ ĕllan digs izmaun. ṭekker iğ wass ist n-mĕṭṭut ism-ĕnnes iṭṭo ɛammar gel duggwatt attagem aman, tsġad izem allig izher, däy ṭerwel ur-ṭeqfil anu, ifid gifsen wanu. ibesša-nsen bdan ḡ-iġ-iġrem äs-tinin aziza d-waman-ĕnnes. aman-enna ffegen ḡ-lɛansar aussar. (A. Sgougou.)

Relevé par l'officier-interprète Guyot.

XLII

Tawargit.

Innaš yun urgāz iwarig yut twargīt allīg ikker sbaḥ yufa g-ubrīd yun urgāz ur-da iteḥmīl igra-yas innas : « a-dik-ibārēš rēbbī! bedd, ganī sel i-ša n-twargīt annayb-t

CONTES PLAISANTS

idělli, ěrzem-iyi-tt!» innas: « matta nettat?» innas: « a-uddi, nekkind gneh, ur-igin rěbbi, alliğ annayh ihf-inu illa yun udar hef ɛari, yili yun hf-yun yadnin, tili tizi ingräsen!» ibdu arḡaz-ĕnna ar-ithemmam alliḡ yuḥel däy innas: « dġi man däras hatin-d adik-iffeġ izem ak-ibdu s-mnaṣfa, yili yun uqeššur sa, yun sa!» däy ikker, iddu g-wins. tafĕrw-as i-urḡāz-ĕnna, iqima ar-ithemmam. maniš a-yun urḡāz iɛazzen ġifs, idda-d, innas: « a-wa maš-yaġen alliḡ da-themmamd, bar is k-yaġ ša alliḡ tbedell tifiras-ĕnneš?» innas: « a-uddi, ur-yi-yaġ walu, maša ġas ša n-twarḡiţ warḡeḥ, imil meẓmɛah d-flan, qiseḥ-t ġifs, irzem-iyi-t, arĕzum-ĕnna netta az-t-isifrun!» innas: « matta nettat?» innas: « ha-ma! ha-ma!» innas: « mr-id-is ur-as-tqist i-tanɛimalt-ĕnna ad-aš-inih nek atged lɛamel atḥāšmed hef si-iqbill, ku aqbil ad-ġifs-teg adar, maša dġi a-gma tawarḡit ur-da-tt-itqis yun ġas hf-unna da ģifs-iɛezzen, idġi šegintina haš aynna da-ineqqan agud nek, aynna-š inna ai-ģifš-itarun! nmsa-maḥ!» aynnadeḥ ay-ģifs-iẓran nnit meskin! (A. Ayyach.)

Relevè par Si Lakhdar.

XLIII

L'homme et sa corbeille.

Där ayt bu-Ḥarazen, ifleg yän s-ihf n-umaḍel isummer gis, ailiig sgis iffeg uṣĕm-miḍ inna rig ad-gnug yän uhuzam ḥatta ig däri illa imik n-ĕlluz mag t-tffereg! » yusi isĕgni, illem yän iziker isdiden, isni-t g-isegni, ar-igennu ahazam allig-as-ignau abuḍ, iqim g-wammas-ĕnsen ar-igĕnnu; mkan ilkem tigni amĕnad n-igir-nnes azĕļmaḍ igriul s-tainnit yāḍnin; isudu didas mkannag ur-yukid-ihf-ĕnnes aillig t-ikemmel s-tigni ur-sul-yufi manisg d-itffeg; izaṛn-t warrau-ns ar-allan, munn fellatsen ayt-tmazirt, ku yän d-ma inna g-wawal-ns, tašk-ĕd yät tmgart, tĕnna-yäsen: « tskerm timira zun ur-int-tskirem! » nnan-as: « mamĕka tĕnnit kemmi? » tĕnna-yasen: « segnugiyät ahuzam, ur-imil ailkem azĕddir ar-d-ibbi, iffeg-d urgäz! » nnan-as: awäl-nĕm yuf winneg! » ṭṭūn ahuzam ar-itgnuguy aillig ilkem azĕddir, ddun iss äfen-n argäz iktuti, ahuzam ur-ibbi; izaṛn-in ayt Ubaino ar-gis-ṭṣṣān sul s-ass-äd ig munn g-kra n-idġarn. (Ntifa.)

Conté par el Hajj Djilali, 27 mai 1924.

XLIV

Un simple.

Illa yän urgäz, temmet tmåart-ennes, tflaz-d yän ufruh iga gužil; aillig ižžed s-imik inna matta telmid s-rig a-t-sers-sekšemeg. Ar-iswungim g-ihf-ennes, inna a-t-aŭwig där umayåd; iåwi-t därs ar-därs-ittelmad, aillig ilmed kra idrusen inna-yas

i-babas : « sti-yi taḥanut-inu! » isti-yas-t, walainni sg-tuasna da ur-bahra-issin ifas-sen-ĕnnes d-iḍaṛn-ĕnnes gan kullu ifuqâḍ; ar yän wass inna tṣermi-yi tkeṛṛait, innas i-tmgart n-babas : « serg-i kra n-waman mas sirideg tagessa-nu! » isird issen tagessannes, azĕkkans zik iles kra n-iketlan yåḍnin dag ur-itḥdam, iffog iri aiddu s-ssūqq asgis-iseg tisila, ašku kullu ma ikka g-ddunit-ĕnnes ur-issin gir ḥaddufi; mnaggarn-t inuggua-ns, ku yän ar-t-isemzututtur sg-yät-tainnit ar-t-smezgurn, iddu s-ssūqq iseg-d sgis yät errḍa, yäsi-t-id g-ddau taytt, yagul d-ugaras iizar yät tfenškert g-ugaras, yäsi-t ar gis itemnad ur-yukui d-ihf-ĕnnes aillig tuut yät tfikit tsayell kullu ššišit n-tfedent-ĕnnes inna lḥamdu-laḷḷa a-ṛĕbbi ku ur-tuški tfikit-äd g-tisila-nu kugt tftest; yäšk-ed ar-tigĕmmi-nsen, ar-fellas-isufus babas, inna-yas : « ur-ğin-imrurd, aillig d-imrurd iḍeṛ-n g-wanu! » (Ntifa.)

Par le même.

XLV

Une histoire de tortue.

Innäk där ayt bu-ulli, ddan ar-gummeren, afen yan ifker lbur, amgen-t ar-t-yakka kra i-kra, ur-sinn ma-iga, ašku ifker ig t-yusi yän g-ufus ura-d-isaggua ihf wala idarn, nnan attnaŭwi där uhater-ënneg, nta a-imeln a-iissan ma iga!» aŭwin-as, kfen-as-t, ar-t-isgriwil mkäd d mkäd, inna-yäsen : « ttåleb ur-t-gig, leaqel illa däri; taddalilt n-muläy Mohammäd aya! dgik afellas-nger alan, ku yän a-dars-tens yän yid yak ad-ag-tili lbaraka g-tgorad-ennag d-warrau-nnag! » gern fellas alan, tašk-ed g-yän gitsen, yaŭwi-t s-tgemmi-ns, isers yät tmedlit ifulkin aillig tgus ismetutel-t g-yät těftilt ihlan, isers-t g-tmedlit-ěllig, isers-t g-wammas n-tgěmmi; gir genn mědden, ifker ur-sul-isĕlla i-umešteg, iffeg seg tĕftilt-ĕllig iddu; aillig nkĕren şbah zik afen-d taddalilt ur-tsul, iddu s-lžamae imnaggar-n gis d-ayt-tmazirt, inna-yasen ma das-ižran, nnanas : « kii tělla därěk kra n-tunnant, někfa-k adärěk tnes, dýik ig ur-t-ittiwit nmel aněšš tigěmmi-nk! » Isělla i-wawal-äd sg-imaun-ěnsen, iffog, irwel sg-tmazirt, aillig ilkem azagar, yan wass iizar imeksaun munn, iddu s-därsen yäf-tn-in ar-tleaben s-yan ifker zund wallig ufan, inna-yasen : « ma iga wayad? » nnan-as : « ifker! » Ibedda didatsen, aillig ddan s-ulli yäsi ifker-ëllig yaŭwi-t-id; aillig t-id-iselkem i-tmazirtěnnes, isemla-yasen-t, nnan-as: « ntat ayad! » inna-yasen: « ifker aya! adduwad artannaym s-tuallin-nnun! » ffgen sg-igerm ar yan udgar g-tella tafukt, isers-t gis, inna-yasen: « fessat aur-iměšteg hatta yän, ar-tannäym ma illan! » bbin awal, gir irga ifker g-tafukt isufeg ihf-ennes ttedarin-ennes ar-itstutul; settgen s-talssa, nnan: « nsker masgiġ-tṣṣan iqbiln! » (Ntifa.)

Conté par el Hajj Djilali, mai 1924.

XLVI

L'homme de la plaine et les montagnards.

Innak illa yän u-tagella yili därs yän usnid; baḥra-s-ikkes iff isngara-t d-immas, igg-as amaus afada ur-as-irwel, igg-as atarku g-udem ar-t-itaŭwi s-kra g-idrären atisaug gis; yan wass ku telkem tadugguat yamz-t-id sg-utarku, izwar-d mnidas, itfar-tid; imik inker yan uutul seg-tama-nsen, issiud asnid, irwel issf-as yan udar zg-umaus, ițfar-d bab-ennes; igil-ann mi igli, igli didas, wann mi yarruh, yarruh didas, allig fellas intel ur-sul-at-itannäy itfar lätert-ennes, yäf-en kra n-medden munn kra n-udgar, iddu s-tainnit-ënsen, yäf-tn-in munn f-umaus n-ušnid-ënnes ar-t-yakka kra i-kra ašku ur-ğin annayn kra n-tagausa zunt tannag, aillig-t zran, gern-as, nnan-as : « kiyin "guzagar atgit, ur-tssint tagausa-yäd ma-tga? » ku in-izra ur-t-sinn, inna-yasen : « timattin n-tznirt aya ku turu amognid! » izri-ten iddu sul ar-ittinag, ilkem-en yat tzdugt, ins därsen, ili därsen yan umudin ur-flin ma ur-as-gin ur-iri aizzi, innayasen : « tagausa-yad ur-igi aşafar-ns gir taferzist! » nutni ur-t-sinn ašku ar-ttili g-igidi, nnan-as : « ig-trit ad-ab-t-id-taŭwit adidäk-ninag f-ušnid-ennek! » Iddu, ibbi-d sgis sin walgimen, igr-in f-igariun-ns, yagul-d, yaf yan urgaz ikka issiki mnidas inna-yas : « matta uyannağ tusit a-guzağar? » inna-yas : « tiglây n-tgyult aya! » inna-yas : « zenz-iyi sgitsen yän mnaut! » ašku ira ad-as-arunt tiguyal ; suln munn tědy-as yät tster zund leammärt, inker yän uhliu sg-mnidäsen itfar-t ar-as-ittini : « snus snus a-butmezgin lhor! » igal-d is-d-asnus, aillig intel ngaran nta d-wallig as-intizenzan. Iddu bab n-ušnid ilkem-čn willig iran adidas iinag f-ušnid-čnnes, ikf-asen tiferzizin-ĕlliğ ssergn-int ar-as-sikfisen ar-t-itezzi udgar ĕlliğ t-ingan ; loqt-annag asin kra lemdart, munn d-bäb n-ušnid ar-didas-ttinagen adrär s-adrär-aillig t-ufan där yan g-ayt-tmazirt-ensen, ekfn-as lemdart ikfasen asnid, yaŭwi-t-id bab-ennes, yagul d-iskin-ennes. (Ntifa.)

XLVII

Niaiserie.

Innäk där yän iges ar-as-tinin Ayt Buḥu g-Tislit, g-ussan n-tgerst, g-yät tgèmmi gitsen, inga-tn låz, yisal wass nnan-as i-läl n-tgèmmi : « sker-ag kra n-tungifin a-sersent-nrär läz, ašku ur-ngi anqim ar imensi ! » tzzebzeg timzin, tkum-int aillig asent-tekkes ilämmen, tsli-tent ; qiman kullu g-ddau sqif ar-asn-int-taṭṭů, yili yän gitsen tama n-yät tmalält, isik afus sg-yät tainnit y-tmalält, isik wis sin sg-tainnit yåḍnin ttkur-as urawĕn-ns, ur-sul-issin mamĕka iskar, ikṣûḍ ig isngara ifassĕn-nnes, ngelnt-aṣ tungi-fin, inna-yas : « mamĕka nskar ? » nnan : « anĕbbi tamalält ! » tamalält-äd tgĕzzūl, gn-as yät tfellalait sg-uzĕddir, ntat af-ters, yaŭwi-d yän gitsen tagĕzzimt ar-ikät

tamalält yäk at-ibbi; nutni ur-t-zrin sg-uzĕddir ar-ttššēd imik s-imik sg-ufĕlla n-tfellaläit aillig tĕder, ider-d fellatsen usqif, ing-in kullu, isqezbubi-tĕn. (Ntifa.)

XLVIII

Voleurs du Drâ.

Innäk imäkarn n-ayt-Dra ddan ad-akern; uten ifli ffgen f-yät-tqellält n-uwudi, mdin-t, innasn yän : « wi-n-usegguas-ath! » inna-yas yän : « wi-n-mdådånt! » innayäsen yän : « grad i-lalla da-t-isemdän. » an-as-yaqra yan, inna-yas : « nqeddem särm rěbbi, id-wi-n-usegguas-ath aiga negd wi-n-emdådån? » innäk, lqěfen-in ayt-tgěmmi utn-in s-tgurit; s-asseka ddun uten ifli s-tgemmi yadnin, ffgen-en f-yat-tgrart n-tazart, inna-yas yän : « gräd i-tgrart f-tadaut at-asig! » gern-as f-tadaut, imik tsikel-t ur-igi at-yäsi, tsikel-t i-wakäl, an-isguyu inna-yas i-ayt-tigemmi : « asyät-in seg-ddau tagrart, ur-ta-gifun-gig lehtit! » ddun nkern-d ayt-tigemmi, legfen-in uten s-tgurit; sin ffern ur-in-zrin ayt-tigemmi, nnan-as ayt-tigemmi : « seksiwät idämmen n-ismeh-ath! » imdû-d yan i-widag iffern, inna-yasen : « ntša taboga g-usemsil! » inna-yasen wis krad g-wida yadnin iffern : « yuf nkin id a-ifestan! » legfen-in utn-in s-tgurit. s-asseka ddun s-yät-tigemmi yådnin, ddun utn ifli, ffgen bf-yän ugenza yut yän s-yan udad, yut wayyad s-sin idudan, iut wayyad kullu s-yan ufus; inna-yas yan: « gir wi n-yan uḍaḍ. » inna-yas yan : « wi n-sin iḍûḍan! » inna-yas yan : « wi n-sgudatas! » sellan ayt-tigemmi i-ugenza nkern-d, leqefn-in ar-in-käten s-tgoriut allig t-isbean, zdun-asen ddun. s-assěka ddun s-yät-tgěmmi yät tayyät, skern tiskilya; yäli yän s-afella, isigga s-tgemmi a-izir is-genn ayt-tigemmi, yaf-in ur-ta-ginn. nnän-as wi n-uzeddir : « eass hf-ayt-tigenmi an asrag genn, tinit-ag-t-id, an-in-ngli s-tigemmi anaker. » imik n-tisiasat genn widag azeddir, igen wadag n-ufella ula nta, genn kullu. allig thama tafuyt afn-in ayt-tgemmi suln kullu genn g-tiskilya. lqefn-in kfen-asen taguriut. innäk zdun-asen. nitni mdakärn, nnän-as: « ur-ag-tsufig tukkerda n-tigemmi » ddun s-lehla, akern yät-tfunäst, gersn-as, unan-as i-yän : « ddu s-turärt-innag, acass gis ad-ag-dur-yäf kra! » inna-yäsen : « adǧät-i lḥaqq-inu sg-iḥf, adǧät-i lḥaqq-inu seg-tadaut, adğät-i lhaqq-inu seg-tědunt. » ittu turin iddu an taurärt, iğra-yäsen seg-turärt, inna-yäsen : « adǧät-i lḥaqq-inu s-turin ! » nitni nnän-as : « id-is-aġ-tennit irĕgzen ken-d-tiurär-in? » nta igal id-is-as-nnän : « hat nudğa lhaqq-ĕnnek seg-turin, innäsen : « yah! » nitni galn id-is-asen-inna iregzen kkän-t tiurär-in, nkern rbun tifiyi; wannag izassen g-turärt igal-d is-rweln s-tifiyi, winnag an-tazzäln galn id-iregzen yådnin a-itid-izzeln; wannağ iğal id-is-as-rweln s-tifiyi, igru-t-id iššêd ider g-idämmen, guman iharuin-nes g-idammen; nitni annayn-t iga d-azegguag s-idammen, galn id-iregzen ad-as-ikfan iženwin, gelleben ingrätsen nnan kfan-as lhend, an-tmesdiun ingrätsen allig uškan g-lehla. (A. Messat.)

Dicté par Moha ou Ali ou Meryem des A. Khellift (A. Messat).

L

Taqşit elliğ sul bulan medden g-udrar n-deren.

Ikkättin yä-urgäz igan azami yuškäd ġ-uzaġar n-sus. išerd ġ-ya-lmūdäz měqqorn, nnän-as : « ššerd-ennag tazzlit i-takāt! » ifrah. innasen : « nekki a-igan srafil-elli ira a-işûd g-ddunit. ass-ann tĕzṛām yān iblis, ur-ti-terzemm rad-şûdag g-ugmām-äd elli-n giģ ģ-iggi n-tmezgida, a-kun-aok-şlaḥeģ!» nnan-as: « a-sidi, iblis mamĕnk-a iga? » innäsen : « ar-ilessa afawwu, yäsi lhenšt ula takorayt, ig idukan g-ddu taitt, ig bnädem isfån! » llig izri kra, ha yän ṭṭaleb yuškäd, innäsen: « ma-därun-išerden? » nnan-as: « sråfil! » innasen: « is-tuhlam! sråfil iga lmelk! » ha yamšardå iffag-d, innäsen : « iblis ayäd! » iģir s-ugmām, mnåş ģ-lžmazat yumez-t-id, mnåş yumez ttåleb-elli, ššin-as akuray aillig a-sul, ur-isawal. išekšem-t umeššardů s-tmezgida argyid ieqel-d. innas umeššardů: « is-thulit, ig ak-adelli-nnan şrafil, in-äsen nekki gig εazrayn, tilit ģ-ya-usga, iliģ ģ-ya-usga, ur-k-hsadaģ; ģikka, aŭwi sslām i-ţolba, inäsen, wanna sar ikkän gid ad-ur-ilamma bla agayyu-nnes. » llig ikemmel usugguas, nnän-as: « a-sidi, ĕrzem timezgida ad-ak-ĕn-gis-nsers ššård-ĕnnek! » auwin-as-n tarekkimt i-takät. innäsen : « is-thulam, nekki rig tizazliyin! » nnän-as : « tizazliyin ukan ayäd! » innäsen: « ula kunni thulam ellig teablem is gig sråfil! » gikkäd aiggan lașel-ĕlliġ a-ttinin mĕdden is thulit.

Relevé en 1928 par Okbani Hadi Hamida, Idaou Mahmoud.

LI

Wanna mu imoqqor laeqel-nnes ur-a-itmärrat.

Někren yän kkoz lhalaiq ar-n-tmaggären g-yän lmakän, ar-gis-tgawarěn, ar-sawalěn. nnän: « wanna innän i-gwann yådnin teskerkest, ar-yakka azzåin! ma-t-n-iggan? ṣṣaɛ n-trufin. » mšaškan fellas, nnän: « wahha! » miggiren gis tazěkkät; ar-sawalen, ad-ukan-isawal yän gisen ar-kig kullu ikemmel awal-ĕnnes, ur-a-itssen wayyåd ar-kig-as-inna: « teskerkest a-flan. » nnan-as wiyyåd: « han därek ssaɛ! » iftu, yawi-t-id aillig kullu fkan isaɛin bla yän ur-žžu-ifki walu, někren, mšiwirěn fellas, nnän: « azěkka, kullu maiggät yän yawi-d g-ugayyu-nnes kra ma-ittini ur-imkin; ig-t-ukan-inna ar-t-kig-ikemmel innas wayyåd: mad iz-tennit kiyyi a-flan, hati ra-isawal, ra-yini iskerkers. » miggiren tazěkkät-ann; innäsen yän gisen: « nekki idgam, zṛig laɛžeb. » nnän-as: « ma-tzṛit? » innäsen: « zṛig kra n-lmaɛllmin ar-n-bennun yät-tgĕmmi g-ger-igĕnwan d-ikällen, ur-aok-tetţåţ lwasis! » nnän-as: « mad iz-a-

tennit kiyyi a-flan? » innäsen : « wanna illan g-ddunit ur-d-gikann ka ra-izer, izer, ugguar! »

Relevé par le même à Megnouna, Idaou Ziki.

LIII

Juifs démasqués.

Innäk llan kra n-udäyn ff gen-d tamazirt gaben allig n-ekkan yän mnau iyern nnan tnga-yag trufi n-därnag, nnän ass lflani nmel aniri aneff g sg-tmazirt-äd, wann gitun iran iqdå kra n-tuuri iqdå-t maḥed ur-ta-neddi. Ku yän gitsen iqdå ma-t-iḥṣṣan, mdakarn matta loqt ran ad-eff gen, isaul yän inna-yäsen: « anqim ar-deṛnt tillas nff g, nkkes tisisay sg-ufella n-ihfaun-ennag yak aur-ag-issan imunslemen! » qiman, ar-giyed skern mkellig nnän, ff gen-d ämzen agaras, aŭwal ur-illi, ašku awal n-udäyn isti aillig n-ḥaweln g-ugaras nekern did-ätsen iqetṭaen, skern udäyn tirugza, nnagen s-tiwwuna ur-sgisen-iŭwin la wid ula wid, isaul-d yän sg-imunslemen, inna: « utät udäyn a-udäyn! » nnän-as udäyn: « allah a-sidi Moḥammed, tssenm-ag ḥatta giyed! » loqt-annag nnan-asen: « kunni ayäd, ay-arrau laḥaram! » ksen-asen iketlan-nsen, feln-in ḥazzūdi mekda in-urunt id-emmätsen.

Relevé à Tanant, 1916, dans le parler des A. Chitachen.

LIV

Les frères ennemis.

Llan yän sin aytmäten, yän gitsen ar-ittinag gir ma itzella ε sg-uida-nsen, gumas ur-t-iudgi, inna : ullah gir ig-as-skareg gir timullas. Iddu ar-int-iskar g-uida n-medden; ar-d-taškan ar-smummuin f-gumas aillig t-sermin s-ismummuin, iṭay-t sg-tmazirt.

Yän wass, yäf-ĕd yän mnau mĕdden qimän f-ugaras ad-sunfun, sersen yät-tĕbiɛat n-terkoko tama-nsen, izbu-äsen-t, igal is gis tagausa yådnin bla terkoko, tfaren-t artinin: « amzät udäy! » yäf-en yän udäy ar-issirid afĕlla n-yän usegguord, inna-yas udäy: « mak-yagen allig atazzält? » inna-yas: « ur-tsellät i-winnag ittinin amzät udäy! ĕkf-iyi ššišit-ĕnnek terwelt! » Ikf-as udäy ššišit-ĕnnes, ig-t f-ihf-ĕnnes, irwel udäy ar-issirid nta g-udgar-ĕnnes allig t-id-ĕlkemen, nnan-as: « ur-izri yän umunsĕlem sg-did? » inna-yäsen: « izri! » tfarn udäy aillig t-umzen ar-t-käten aillig inser. Umma amunsĕlem yäsi iketlan suln ar-suddumen aman, yäf yän uhäliu igen, yämz-t iks yän mnaut tgezdam n-tznirt, illem-t sgitsent tizikert ig-as-t g-umgĕrd izzuker-t, ilkem-ĕn yän sin sugen arbæa n-iserdan nnan-as: « ma-trit ahliu-äd? » inna-yäsen: « ntan a-

CONTES PLAISANTS

yi-itarun ikĕtlan-äd!» nnan-as: « ur-trit aġ-tĕkft, nĕkf-ak sin isĕrdan!» inna-yäsen: « waḥḫa!» kfen-as sin isĕrdan, ikf-asen aḥliu, mnan-as: « mamĕkas-nskar ar-d-yaru ikĕtlan?» innäsen: « sswät-as snät tmĕḍlain n-waman; ig ur-iri a-yint-isu, tġerġerm-as-in!» yaŭwi isĕrdan s-tgĕmmi-nsen där gumas, nutni skern i-uḥliu mkĕlliġ asn-inna, ur-asen-yuru amya; ddun ar-iss-ttinägen allig ufan iserdan-nsen kssan d-wi n-gmas, nnan-as i-gmas mĕkda iga wawal sg-umzwaru ar-amĕgaru, irär-asen iserdan-ĕnsen. Iadĕġ gmas aillig igen, yämzt ikerf-as aḍåṛ d-ufus, yäsi-t f-kra lebhimt, yaŭwi-t artagänt, isers-t ddau yät-titkt, inna ad-yašk kra n-iffis atyĕšš a-yi-sgis-isunfu, yaġul-d. Ikel nta ddau titkt, inĕs gis ar-azĕkka sḥa yän umnäy yäf-t-id, inna-yas: « mak-ikerfen gdid?» inna-yas: « wann iskern ddĕnūb da-t-ĕkerfen gdid yäk adas-iġfer ṛĕbbi!» inna-yäs: « kerf-iyi!» igguez f-wayis ikerf-t, yaŭwi ayis-ĕnnes s-tgĕmmi-nsen, inna-yas gumas: « kerf-i ula nki yäk adaŭwiġ ayis-inu!» ikerf-t, isers-t-in ula g-tagänt, ššen-t luḥuš, iqim nta g-tgĕmmi-ns. (Ntifa.)

Par el-Hajj Djilali, à Tanant, 1916.

LV

Les malices d'Ali Berroug.

Inna-yaš illa yuk n-uryaz ism-ennes zali berrug, tili gurs yut n-funast. inna-yasen i-ayt-tyěmmi : « ad-awen-kesseh izyärr alliy guri tella tfunäst! » la-ittawi izyärr n-ayt-tyĕmmi i-labla. iqqen-ten, däy irzem i-tinnes ar-ttawueg. afin ayt-tyĕmmi izyärr hlan, nnan-as: « a-eali berrug, qqim assa atsgunfad, aneks nukni izyarr! » amzen tafunäst-ennes sehnusen-t \(\bar{g}\)-walud, bbin-as aššiwen d-uberdud, day zze\(\alpha\) an-t-id s-ihamenensen, nnan-as: « iwerd-ak a-zali berrug; zared! zared i-ubulhir! » yasi lmedfaznnes, yuwet, irdel-t. netta ikka-t-id, yaf-t-in tafunast-ĕnnes; yasi tsrit-ĕnnes, iggi-t iğudan, iqqim al g-yuwet yid, idda iksem ger-tyemmi ar-issaka igudan i-imezzann wulli. alliy išemmel däy iberräh i-ayt-tyemmi : « a-inselmen, hayyi šekšemeh yuk-umeksa wulli, han lmyaret-ensent tělla-yasent g-iměžžänn! däy asekka izzel umeksa wulli. žemsan ayt-tyemmi, myunnan gräsen : « aryäz-a ičč-ah s-tharamiyt-ĕnnes ; rasat-ah mas ntgga! » auwin-t al-lahla, assen-t ger yut-n-safet, ddun zrin-t. ikka-d gifs yun wumnäy, inna-yas: « a-lhalqa, maš-yagen? maš-iggan aynna? » inna-yas netta: « la teng-i tadawt; asseh ihf-inu ger-tassafet-a! inna-yas umnäy-lli: « lliy illa usafär gtassäfet-enna awra ad-as-fukkah; ass-iyi akd nekk is tenga tadaut! » alliy t-ifukka, ikker berrug iggen-t ger-tassäfet, da iniy yis, iddu ger-iberdan-ennes.

LVI

Les sept voleurs et le Juif.

Nnän-ak, nnän-ak aur-aġ-ig rĕbbi d-ayt-nnän-ak. sbɛa n-iregzen alliġ inkern nnan-as : « anug imeddukal! » yili yän urgäz ur-därs-illi walu, bla kiyin a-ṛbbi; inker isker sbɛa n-tsura, yasi a-issent-itĕkka znåqi, sḥa sbɛa n-imĕharn hersent, nnan ha wädd illa därs lmäl. Asin ar-giyod ssudun attakurn, kšĕmĕn s-tgĕmmī, afun-t-in igen g-walim, asin, ssudun, nnan-as : « la hula wala qwa ila billah! nga lɛaṛ n-urgäz-äd » Asin ssudun, ffgen-d, isaul-d uhater gisen, inna-yas : « a-sidi, i-ṛbbī akät-aġ kullu mad nukern iḍ-åḍ ad-as-t-id-nawī! » ssudun, inna-yas yän : « mas-ntudu? » isaul-d yän, inna-yas : « akätaġ s-lmĕllah! » ssudun, ĕddun, ġlin s-ĕlmellah, afun-ĕn yät-tmunsĕ-lemt ar-tq²ma g-ĕlḥānna, nnan-as : « ma-kem-istrahen iḍ-iḍ? » tĕnna-yas : « tqoddĕm-ī ṛebbi ar-ġir yän-udäy äd-i-yukern hat da-q²maġ lḥānna ira ad-yi-istrah aska! » inĕker, nnan-as : « mag illa lmäl n-uudäy? » tnĕker, tmel-äsen-t, ar-qäzen allig t-id žbĕden, ssudun aŭwin-t-id i-lheloq-ĕllī nta ttmġart-lliġ, asin sersen-t mkelliġ-d inker, urgäz-ĕlliġ yaf-ĕd tamṭut-lliġ lmäl illa g-uḥanu-ns, inna-yäs : « mad-y-iskern ĕrbah-äd n-ṛebbī! »

Igaur, iddu ssûqq, iseg-d kulši, iseg-d azger, sbaḥ inna-yas i-ayt-tmazirt: « nnzhāt g-dāri! » Asin, yavi irden s-izergan, issudu izṭ istḥamu ifurna, ar-iskar agrum allig iṣbaḥ lhāl sḥa mědden, yaŭvi-tn yāsi, nnan-äs: « mag-ifa lahloq-äd aya! » yāsī, nkern udäyn štkan f-lqayd, nnan-as: « umma nŭknī nttyakar! » někern, ssen iměbarn-ěllig, někeren nnän-as: « ha vida ag-yukěren! » inker lqayd yämz-ten, nnan-as iměbarn-ěllig : « hayäg něfka-yäsen lěftšan! » někěren, yäzen-d imehzeni s-tgemmi n-uměbar-ěllig ar-šenfšan ur-urfin walu, nnan-as: « akät s-tgěmmi n-flan! » Ssudun allig d-rahen tigěmmi lheloq-ělli, afun-ěn gis tarvat-ellig-nsen, nnan-as: « ma-kem-d-istrahen i-did? » yäsi lqayd, yaměz-t-in, inna-yas: « ma-dak-n-istrahen ayād? » inna-yas: « ur-zrig walu! » yäsi, inna-yas: « mad-ak-izṛan? » yäsi sbɛa-llig n-iměharn, ffgen-d, nnan-as: « hat nukni äd-yukern sg-ělměllah, něfan lkäfer n-uudäy ira aidzri taměgra i-tmunslemt! » yäsi uberrah ngěllid-ělli, inna-yas: « alutim n-uzegguar i-takät! » allig t-id-sman äsin sersen-t g-där lmellah, yäsi, ifk-as lɛafit, inna-yas: « eiwa! han wada iran aittawi tamunsělemt! » Tummizt n-tadůd i-ddhar-no; tabuɛadift i-imi-no; takurest i-lžěmiɛat! (Imeghran.)

Conté en 1916 par M. b. Sâïd, Ifelladen, Imeghran.

CONTES PLAISANTS

LVII

L'âne métamorphosé en homme.

Innäk illa yän urgäz iga yän uzerz g-umgerd n-ugyul igut-t, imnaggär yän sin mědden, inna yän i-wayyåd : « mešta takkät ad-as-aŭwig agyul i-urgäz-äd? » innas : « maměka trit atskert ar-das-ttawit? » innas : « gir tmenatt gigi! » Iddu sers ar-asitsef tagělult sg-umgěrd imik s-imik aillig as-t-iks, išekšem-t g-umgêrd-ĕnnes; iyaŭwi uměddakul-ěnnes agyul, izukr urgäz wayyad; aillig issen is ižěnžem uměddakul-ěnnes ağyul ibĕdda ur-yäd-iri a-issudu, igriwel gis bab n-uğyul, yäf-t-in argäz aiga, innas: « a-lațif! ma-tgit is-d-sg-wid ag-tsentel tisent neg zund nukni? » innas : « ur-gig gir bnädem zund kiyyi! » innas : « mak-izran ? » innas : « zzig d-imma tregem-i tennayi : ak-imseh rěbbi zund agyul ; aguleg gig agyul ; dgikk zanig imma tnga-t tgufi-nu tědåleb rěbbi ağuleg geg bnädem! » innas: « lăhorma-nnek samah-iyi g-tkerrayt dag felläk-sikkeg! » Isamaḥ-as, iddu iskin-ĕnnes; yagul bab n-ugyul s-tgĕmmi-ns, tennas tmgart: « manza-gyul-něk? » innas: « dåleb rěbbi ad-am-isamah f-ma fellas tusit! » Ikk yän mnau ussan, těnnas tmgart-ěnnes : « ddu s-ssůqq segd kra n-ugyul! » Iddu ssůgq, yäf-ěn gis agyul-ěnnes, iddu därs isaul-as g-umezzug-ěnnes, inna-yäs : « ayamšum cannig is d-immäk ak-irgemen dag aillig tagult tgit agyul, wamma nki ullah ur-k-saġ!» isġa-ġyul yådnin. (Ntifa.)

Par el-Hajj Djilali, à Rabat, 1913.

LVIII

Le sabre du mokhazni.

Innäk illa yän urgäz iga ambezni där ugěllid, maiggät ass ur-a-išta i-iměnsi-ns gir ibf; mkän ira-t-yešš isefd tafrut-ěnnes ar-as-ittini: « manisg rig ad-ak-bdug » ar-fellas ituhuddu s-tfrut ar-d-irmi, išš-t. Yän wäss iqim ugěllid aillig ibbi udår isěbfu ibf-ěnnes yäk aur-takozěn mědden, iffog ar-ittělli yannäy asidd g-uḥanu n-umebzni-yäd, isduqqer fellas, ikšem därs, yäf-t-in ar-iskar měkěllig něnna. Iqim didas imik, iffog iddu iskin-ěnnes. Azěkka iberrah ugěllid f-igezzärěn aur-igers hatta yän; azěkkans ar-ittinag umebzni-llig s-ibf, ur-t-yufi; yäf-ěn yät-tbědånt där kra n-iferhan, ar-iss-tlzaběn, isqsa-ten, nnan-as: « flan aiskern ssibza i-yŭwis! » iddu därsen ad-as-zenzen ibf; zenzan-as-t, ur-därs-masasent-iferru isefd tafrut isers-äsen-t g-watig-ěnnes.

Umma ugëllid, ismun kullu iměhznin; aillig as-isella, iserm yän ukššůd isker sgis tafrut, ig-t g-žžua; iddu igli s-tgěmmi n-ugěllid. Agěllid issen-t, nta ur-issin agěllid is-d-nta an-ikkan ahanu-ns; inna-yas: « bbiyät ihf i-luzir, walainni flan ad-rig ad-as-t ibby! » Izayd umehzni-lli ar-tama n-luzir, ibědda ar-isaqul, ašku därs gir tafrut

n-ukššůd; nnän-as: « bbi-yas ihf-ĕnnes, mah aillig agis-tsaqult? » Ildi tafrut, inna-yas: « a-sidi, tafrut-inu thašem sg-luzir, tagul tga akššůd! » Uten fellas taṭṣa, ku yän iddu iskin-ĕnnes. (Ntifa.)

Par el-Hajj Djilali, 1913.

LIX

Tobtab.

Illa yän urgäz ism-ĕnnes ṭobṭab, sgma t-usin iḍaṛn-ĕns ur-ǧin asn-iqqin amya. Yän wäss iffoġ ad-izzen kra n-tuga, yät-tsnust tĕlla därs, imun d-yän usamu, yäf yän sensag, iqqn-in i-iḍaṛn-ĕns, dinn g-in-izṛa ran adĕgbun seg kra n-udġar ig fellätsen tiswār aillig ur-sul-aitiġäy a-in-ihuzz sg-wakäl; ssenn-in mĕdden kullu därs.

Yän wäss isers-in igen, yäsk-ed yän-uydi yäsi yän gitsen yäf imi n-yät-tgěmmi tětyanaf, ikšem s-ěnnif n-tflut-ěnnes ar-t-itennez aillig ur-sgis-yuwi amya, ifel-t dinnag. Tiflut-äd mah allig tětyanaf? Imäkeren aikšmen s-tgemmi-yäd akuren sgis feln-t ttyanaf; aillig d-ěnkern id-bäb-ěnsen zik äfen-d tigěmmi kšemn iss imäkeren äfen šen-šag-äd nnif-tflut issann is d-wi n-tobṭab aiga, ddun iss, serḍn-as, ämzen-t ar-t-kkäten aillig t-sbezgen ĕrzem-as ašku ssenn-t is ura-ittakur. Inna šenšag-äd yi-iskern tunant-äd adidas-ngarag. Izri f-yät tgěmmi yannäy yän-warag g-užeder n-ugadir ittun-t-in gis, inna yäk aur-sar-t-izareg.

Yän yiḍ iḍṛ unzaṛ ur-ukuin id-bäb n-tgemmi d-waman aillig fellasen kšemen g-iḥuna, nĕkern ar-tazzäln s-ĕlmesthem äfen-t-id ittyaqqan, aŭwin-d yän-ubukd, šĕkšĕmen-t g-ĕlmesthem ar-d-ldin aidas-ittyaqqan, äfen-t šenšag n-ṭobṭab, aŭwin-t ula nutni där lmaḥzen, inna-yäs lmaḥzen: « kiin gir tsult tzuitt g-tmutlîwin-ĕnnek! » Uten-t daġ, zdun-as, yaŭwi šenšag-ĕnnes s-där lɛadul, inna-yas: « a-sidi ara-yi ingri d-šenšag-äd is ur-giġ winnes, ur-igi winu! » yara-yas lɛadul yän lkiġd mas-gis-ibeṛṛa, yäk ig-t-yufa kra tikkelt yåḍnin issan is ur-sul-igi winnes. Ifokko ihf-ĕnnes. (Ntifa.)

Par le même.

LX

Un partage équitable.

Illa yän urgäz, iddu yän wäss ar-yän wasif g-udgar dag-glugeln waman, iks aqidurĕns, yäss-as imaun, ibbi yän umĕkors igg-t g-imi n-uqidur, išĕkšem-t g-waman, isikl-as tamawin n-uzĕddir s-walůd, yadeğ-t imik, ildi-t-id yäf gis yät-tslemt nḥayat aok, tiiŭwi seg-tzuġi ttĕmĕlli ttuurġi, yaŭwi-t i-ugĕllid yäk ad-as-yĕkf ma-itfuat f-ihf-ĕnnes. Ilĕkem imi, yäf-ĕn gis abuwwab inna-yas: « ig-trit ak-adğeġ atkšemt, ayanna ak-ikfa ugĕllid bdûġ-t didäk!» inna-yas: « wahha!» Ilĕkem-ĕn wis sin-imaun inna-yas ula nta mkannağ; ilkem där luzir, ula nta isker didas mkäd isker d-imzwura. Ikf täslemtäd i-ugĕllid; inna-yas: « mad-ak-igan lgerd g-däri? » inna-yäs: « a-sidi, rig därk alf n-tmɛaråḍin! » inna-yas: « Kiyin tmugĕnnit, da-tĕttern medden lmäl, ar-tĕttert kiyin timɛaråḍin! » Ikf-as ugĕllid aida as-itter, inna-yas: « smun didi sin-imeḫznin-ĕnnek ar-d-ffogġ! »

Munn didas ar-aměnad n-luzir, iģer-as ģir s-ifesti, inna-yas : « mešta yäk-ikfa ugěllid, inna-yas : « alěf! » inna-yas : « ěkf-iyi hamsa n-id-miya! » inna-yasen i-imehznin : « sdṛāt-t! » Kfēn-as hams-miya n-tiiti, ddun där wis sin, kfen-as snät id-miya u-hamsin ; ddun där wis kṛâḍ kfen-as miya u-hamsa uɛašrin da isuln. Azěkkan iffoġ-d ugěllid aiḥākam, luzir ur-n-yuški, yazn-iss, inna-yas : « yaġ-i kra! » inna-yas : « labědd ataškt suyan gik illan! » Iddu därs, iqiṣ-as mas-iẓran, yäzen ugěllid s-bäb n-tslemt, aillig d-yuška inna-yas : « matta uyäd tskert? » inna-yas : « a-sidi, uškiġ-d därěk ayi-těkft mas-tiliġ d-warrau-inu, äfeġ-d iměddukul-ěnnek iḍěmmɛan; ayannaġ af-ak-důlbeġ alef n-tmɛaraḍin : hat bḍiġ-tent fellatsen. Iḍṣṣa ugěllid, ikf-as lemḍaṛt. (Ntifa.)

Par le même.

LXI

Bunnit et Warennit.

Innäk llan sin iregzen, yän ar-as-ttinin bunnit, wayyåd ar-as-tinin warennit; munn-d ugaras, äfen kra n-tgausa n-eddunit, inna-yas bunnit atnbdů! » inna-yas warennit: « atnemdel g-ddau usklu-äd n-tasäft, ass-g-nra kra nffogd nki didak nasi sgis! » gzn-as yän ugbuz, sersen-t gis, rären fellas akäl měkellig iga, ddun iskin-nsen. Azkkans yagul issd warennit yäsi-t; kken mad kkan, iddu därs bunnit, inna-yas: « aneddu adnäsi kra sg-lamänt-ellig! » innas: « wahha! » ddun s-udgar-ellig g-t-mdeln, gzen fellas, äfen-t-in ur-tsul; ar-ikkät warennit g-tagmiwin-ns ar-as-ittini: « Kiyin a-t-iňwin!» mṣaṛåḍen där lqaḍi.

Izri warennit s-där babäs, innas: « ddu s-uqežža n-tasäft lflani han yän warag gis tšša-t tassust, tekšemt gis, ig-en-nuška nŭkni d-lqaḍi, ig-isqsa aseklu tsault kii, tinit-as bunnit a-t-yusin. Iddu babas isker mkellig as-inna iŭwis; ilekem-en ameddakul s-där lqaḍi, ku yän isaul awal-ns, inna-yas warennit: « inigi-nneg tasäft atigan! » Iffeg didätsen lqaḍi nta d-imedduku-nl-ns aillig n-lkemen där tasäft, inna-yas lqaḍi: « tuggua nem ar där rebbi a-tasäft-äd, mit gitsen a-yusin lamänt ellig flan ddawam? » Isauld sg-ugensu n-tasäft uussar, inna-yas: « bunnit atiŭwin! » Inna lqaḍi a-lâtif tasäft ar-tsawal! innas i-imedduku-nl-ns: « aŭwiyäd ikšsuḍen ad-skumḍeg tasäft-äd isawaln! » Aŭwin-ind, sersn-in sg-maiggät tainnit i-lasäft, sagen leafit aillig ilkem lḥama-nns aussar da illan g-uqbu, ar-iteḍâlab eššrae n-rebbi, inna-yas lqāḍi: « ulla ur-fellak-tseḥsayeg gir yi-tennit matt-yusin! » inna-yas: « iŭwi att-yusin! » Loqt-

annağ sehsin fellas takät, iffeğd, imun lqådi didatsen aillig as-d-ĕkfan lamänt mkĕlliğ tga, ikf-t i-bunnit. (Ntifa.)

Par le même.

LXII

Le voleur et ses deux femmes.

Illa yän urgäz ur-ǧin-itāhil. Mah? ira kra n-tmgart t-yugern g-šwait. Imnaggär yän wäss yät-tmgart, těnna-yas: « mah a-flan allig ur-ttahilt? » inna-yas: « tamgart da igan zund něki ur-t-ufig! » těnna-yas: « mah! ma iggan tauri-nnek? » inna-yas: « da-tbbig tiserki seg-ddau udår ur-didi-yuku bäb-ěnnes! » těnna-yas: « nki da-ssufugg tigläy sg-ddau timilli ur-didi-tuki! » Itāhel-t; kullu ma n-tagausa as-d-isēlkem tžlu lātert-ěnnes; ikk didas ma ikka, temmět-as, yiri aiffeg tamazirt; nnan-as idûlan-ěnnes: « ha ultmas ak-t-někf! » inna-yasen: « ur-tmil atěgg zunt tamzwarut! » nnan-as: « ur-tssint ma illan! » Itāhel-t.

Iqim ar yän wäss, inna: ullah ad-arĕmeğ tamgart-äd is-tgi i-kra nağ ur-tgi i-umya. Igg"ez s-yän wasif, yäf-ĕn yän urgäz ar-issirid yän uɛaban afĕlla n-usug"oṛḍ, igg"ez ad-idkūr yän uruku n-waman, izbu-as aɛaban, yaŭwi-t-id s-tgĕmmi-ns, išĕkšem-t-id i-tmgart, inna-yas: « ha bäb-ĕnnes itfuṛ-id! » tsmer tikint afĕlla n-takät, tgen gis aɛaban, tqqen fellas ikinĕksu, tĕtkur-t s-seksu, täsi yän isegni, tgbu yiss aiddid; allig d-ilkem bäb n-uɛaban, inna-yas: « tukert-id aɛaban-inu, ha lātert n-waman-ĕnnes! » nnan-as: « aman-ag wi n-uiddid-ĕnneġ ad-gan, ašku ig"ba! » yaogg s-uiddid, yäf-ĕn aman ar-sgiz-d-mēṭṭun, nnan-as: « inag! » ar-ittinag aillig iṛmi, ur-yufi amya, iddu iskin-nes; loqt-annaġ tĕldi-d aɛaban seg-tkint zemen-t, fssern-t aillig izwa yaŭwi-t izenz-t, inna: täd tuger talliġ, nta ar-isawal f-tmgart, u-bab n-uɛaban iġal is-a-isawal f-tukkerḍa. Izayd g-tuuri-ns ašku issen ma ifla g-tgĕmmi aillig in-tsngara lmut. (Ntifa.)

LXIII

Le trésor trouvé.

Innak illa yän urgäz, yili s-tarwa; išqqů usugguäs, irwel fěllatsen; aillig fěllas zrin yän arbea n-isugguässen, yagul-d s-tmazirt, ašku igal is mmuten s-låz; imnaggär d-yän sg-wadgaren-ennes, isqsa-t f-warrau-ns, inna-yas: « suln ddern! » inna: yuf ad-eddug a-n-ggereg ihf-inu g-lebhär. Iddu ar-tama lebhär, izwar ihf-ennes ider-n, allig yunef tallin, yaf-en ihf-ennes afella n-yän udrär, inna: hatta lmut ur-yi-tri. Tili yät-sszert g-ihf n-udrär-äd, illem yän iziker, isker gis tagelult, igli s-sszert-äd, yäss ihf n-iziker g-yän išit, išeksem tagelult g-umegerd-ennes, izdu i-ihf-ennes yäk a-immet, ar-tkennu sszert-ellig aillig t-tselkem i-wakäl, yeks tagelult sg-umgerd-ennes. Iddu s-tmdint,

CONTES PLAISANTS

yaŭwi-d yät-tgelzimt, inna ad-sukfig ssžert-äd, sfersih-t aŭwig ikššůden-ënnes zenzeg-in masa kšěmeg där warrau-inu. Ar-iqqåz f-izgůran-ënnes, yuut f-imi n-yän ugdur n-wanäs, idkur s-uureg, yäsi-t imnaggär-t yän bäb n-wayis, inna-yas: « ěkf-yi adsuģ! » inna-yas: « ur-d-aman ayad! » inna-yas: « ig ur-gin aman, tserstt těddut iskin-ěnnek nag bbig ihf-ennek!» inna-yas: « ekf-yis gis gir imik mas-kšemeg där warrau-inu!» Ur-iri, isers-as-t, yäsi-t bab n-wayis, yäf yän wanu mnidas, iggnez, ifel ayis-ennes dugdur f-imi n-wanu, igguz aisu. Iašk-ed urgāz-ellig mi t-iks, isgnugi fellas yan uzru g-wanu, ineh-t gis, yäsi agdur-ellig; derent fellas tillas, yaŭwi-t s-kra n-isemdal, imdėļ-t g-yälqbor, inna ar-azka, aškeģ-d at-aŭwiģ i-warrau-inu. Ines g-tmdint; lqbr-äd iga wi-n-yŭwis n-yät-tuussärt, gyed g-twargit, innas i-immas: « ašk-ěd äsi sg-ufella-nu yat lamant hat tzozi felli!» tněker zik, těddu dar lgober n-yuwis, tqim ar-fellas-talla; yäšk-ed bäb n-ugdur sbah, yäf-t-id tqim f-lqeber-ĕllig g-t-imdĕl, ar-issitqqel atněker, ur-tri, iddu därs inna-yas : « makm-yagen aillig a-tallat ? » těnna-yas : « a-sidi, arbeataš n-usŭgguas ayad s-immut yŭvi, ibedda felli id-ad, inna-yi: « ašk-ed attaŭwit yät-lamänt!» inna-yas: « a-låţif hatta wida immuten ar-sawaln! » Aillig t-izra ur-tri atěněker, ildi-d yät tazěrwát, yut ingr-walln-ěnnes, isfersi ihf-ěnnes, yäsi agdur, iddu där warrau-nnes. (Ntifa.)

Par le même.

LXIV

Il attendait la fortune en dormant.

Nnän-ak, nnän-ak ur-aģ-ig rěbbi d-äyt-ěnnän-ak ula nělla g-äyt-ěnnan-ak, yän urgäz alli nkern igu aměksa ar-as-itědålab i-rěbbì larziq, inna-yas: « mah! nkin a-rěbbì iz-d-ělehla ad-y-iga rěbbì g-ssaɛad-ino! » Ar yän wäss inekr iks, tili yät-tġolitt gdid ag yüksa, tili gis yät lɛaḍama n-sidī rèbbì; lăḥaleq-ĕlli iftḥ-az-d uzru-lli, yäsī ar-st-isaqul uměksa llī, inna-yas: « šuf nkin ka mur yi-isker rěbbì, ĕrrezq-no, iga-yi-t g-lehla! » Inker yäšk-ed s-tgěmmi-llig g-iksa, inna-yas: « han ulli-nnun, nkin hayyi ddig s-lža-maɛ agis-geneg! » Ilin därs sbɛa n-iferhan ttmṭůt-ěnnes, yäšk-ed uměksa-llig igen g-lžamaɛ, inna-yas: « billah! ailli wa ganeg g-lžamaɛ ġarig aud nek isker rěbbī larziq g-imi-no! » yäsì igen g-lžamaɛ.

Sha yät-tmtůt tsker lmɛaruf, tawi-t-id s-imi lžamaɛ, ilin itsen mědden g-imi lžamaɛ, tsers-asen tmtůt-ëllig aillig n-ṭaɛam; inker inna-yas: « saqlat ahorbiš yak ur-gis-illi kra!» inkr yän ufruh, isaqel ahorbiš, ur-gis-ifi walu, yagul dag inna-yas: « iššät! han walu yän! » yagul lefqih inna-yas: « grät-az-d i-yän hatin igen g-lmeqṣuṛt! » inkr ufruh-ëllī, ikšem-d yäf-d argäz-ĕlli igen, inna-yas: « něker mag tštat! » inker inna-yas: « nkin ur-nnig ad-někreg smek-iy-iga rěbbi ĕṛṛezq-no g-imi-no! » yagul ufruh-ëllī, inna-yasen: « hat ur-iri ainěker, inna-yak smk-as-iga rěbbī ṛṛezq-ēnnes

g-imi-ns! » někern aškun-d warrau-llig ěnnes, nnan-as: « a-baba! nker mag těksat; mah allig ur-yäd-da těksat? » inkr inna-yas: « nkin ur-nnig yät ad-ěksag! » yašk-ěd diss wallig mi iksa inna-yas: « nker ɛaud atěksat! » intqed inna-yas: « nkin ur-yäd-rig ad-ěksag! » intqed wallig, inna-yas: « mak-iḥṣṣan? iz-d-agrus, iz-d-matša? » intqed uměksa-llig, inna-yas: « ur-iy-iḥṣṣan walu; nkin rig gir ad-geneg g-lzamaɛ-äd garig id-iga rěbbi rrezq-no g-imi-no! » yagul urgäz-ěllig isker aměksa.

Igen urgäz-ĕllī, tašk-ĕd tmţůt-ĕnnes, těnna-yas : « mami tfelt iferhan-nek? ma iran ar-ģifsen-yazzel? » yäsī, inna-yas: « zayd azzel f-iferhan-nnun! » těnna-yas tmţůtěllig : « hat walu mad-ěrhaneg! hat walu mad-ězenzig! nker, tazzäl f-iferhan-nek! » iněker igen. Ar-ndzī-azkans, aškun-d därs iferban ar-allan, nnan-as : « ma-iran'adaģ-iselsa? ma-iran ad-aġ-ifk ma-nšta?» inna-yas: « zaydāt! hat immātun ar-ģifuntazzäl; nkin hat rig ad-geneg gdi garig id-iŭvî rbbī rrezg-no g-imi-no! » Inker ihloq rěbbī yan urgaz g-lehla u-lkifar, ivnu gis tigěmmi-ns, yašk-ěd dars yan uněvgī, innayas : « sir, ur-těnnit a-däri-tenst! » ineker idzaw-as urgäz-ěllig, inna-yas : « a-irezq rěbbī aida-nek i-lmehzen! » Iněker, issudu, iddu wallig. inna lăhaleq-ěllig: « ad-auvig ayad-no » yug kullu d-ĕlŭviz, izammer lbuabī, issudu d-ugaras, inna-yas : « ma-iran lhizz ? hayī s-ĕddiġ! » Inĕker yug-asen lhuabi-lliġ, izammer-tn s-ĕluviz iguasent tisent gimaun. tněker tmtůt-ěllig d-sbza n-iferban, tsudu, tmun didäsen ar-yalěbla, těnna-yas: « a-ṛĕbbī! fkät-ī mas-tzataqaġ! » yäsī urgāz-ĕlli, irī afellas-iks ṣṣteṛ, inna-yas: « igtrit ad-am-ĕfkeg mas-teataqt?» těnnas: « walu mad-ak-ĕfkig!» yäsī, inna-yas: « nkin hat rbaz ššhur ayadd qig i-tmgart-no! ĕfk-ī ad-qog. » tněker tmţůt-ĕllig thaššem, těnna-yas: « eaudag s-talät-änd! » nkěren, imun didas těnna-yas i-iferhan: « gaurät garig d-aguleg! » Igiurn iferhan-ellig, allig d-aguln yasi ifk-asen yat-thibit lmäl, yäsi igaur täsi-tet tmtut-ellig ntät d-iferhan, tagul-d s-tmazirt-ennes täf-ed argäz ěllig-ennes, isul igen g-lzamas, tavi lbibit-ellig, terrez-t g-ennig ibf n-urgaz ellig-ennes, těnna-yas: « iuwa, něker, han rěbbī ifka-yak errezq-ěnnek! » yäsī, ineker issudu-d s-tgěmmi-ns.

Igaur; inna-yas: «rig ad-asig kra lbaraka astaŭwig i-lqayd!» täsi, těnnas tmṭūtěnnes: «uhu! nḥabra nufa ṛṛezqt-ĕnnag!» yäsī, inna-yas urgäz-ĕllig: «maḥšayn
ad-as-tavig!» inker isga gyul; issudu, yasī mnāş l-lḥibit-ĕllī, isers-ta mnāş, yusi-ta,
yavi-t i-lqayd, issudu d-ugaras allig n-iraḥ lqayd, yäsī, inna-yas: « šaurat ģifī lqayd
i-imeḥzenin!» inker šauren, nnan-as: « šēkšmät-t-id!» šēkšemen-d, iɛabr-as luvizĕllig, yäsī lqayd, isĕnker-d tisemḥin-nes, inna-yas: « skarämt agrum lḥars ar-t-ĕtɛammaṛemt s-luviz!» nkĕrent tisemḥin-ĕllig sḥamunt afarno ɛažen-d agrum, ssudunt,
nnant-as i-sidis: « ha yagrum da-t-nskar!» yäsī ar-asen-d-yakka mnyul ar-t-gistgant g-wammas n-tafant n-ugrum; allig ɛammĕrent yät-lɛain g-ušwari s-wada g-illa
mnyul, asint yän ur-t-gis-gint allig as-ɛammĕren ašwarī, inna-yas: « ha wad aur-asgis-tifkt i-ḥta ud-yän! ha lɛain-äd sraḥ-t-in i-warrau-nek!» yäsī issudu d-ugaras yog
f-ĕṛrāy laḥloq-ĕllig yäsī ar-as-yakka wallig g-illa mnyul izg-as i-wallig g-ur-illī aud

CONTES PLAISANTS

imya; yäsī issudu d-uģaras, wan imēnaggar ifk-as yät tafant, ini-yas: « atēmḍit sg ēlbaṛaka lqayd. » yäsī wan mi st-ifka ibbi-ta yaf-ĕn gis mnyul ar-dars-ittazzäl, inna-yas: « fk-ī tayyåḍ! » ifk-as-t allig ikummel aṣwarī-llig tbqa gis yät tafant israḥ-t-n i-warrau-ns, inna-yas: « rig addärag lqayd! » tsaul-d tmṭūt-ĕnnes tēnnas: « oho! mr-ar-tudgit annĕṣt-ĕllig s-tallat n-ĕrbiḥ! » yäsī mnåṣ-ĕllī yug-t y-ugyul-nes, ar-allan iferhan-ĕllig-ĕnnes, nnan-as: « nūfa ṛṛezqt-ĕnnag tsfest-ag! » yäsī issudu yawi-yas i-wayyaḍ lqayd, allig n-iraḥ itfɛ-as i-lqayd ur-as-d-ifki walu; yagul-d ar-allan iferhannes, yagul s-lzamaɛ llig sg-d-inker, igaur gis allig illa unzaṛ igula gifs, immet; giurn warrau-ns allig tn-inga gir låz, tĕmmet tmṭūt-ĕnnes, mmetn warrau-ns, fnun aok! (Imeghran.)

Conté en 1916 par M. B. Sâïd, Iselladen, Imeghran.

LXV

Lqist n-ĕṭṭâleb d-uşiyyād d-uhuwwān.

Innaš la llan s-kṛâḍ-ènsen; ddun ģer yut-tenḍinṭ al-dis-heddmen; ahuwwān la-ikkal ittaser, aṣiyyâḍ la-ikkal itṣiyyāḍ al-asen-ḍ-itežbūr may tetten, ṭṭâleb la-ikkal ittqṛa innasen akun-aŭwiqer lzennṭ (aŭwih ģer).

Yun ŭwass yufa uhuwwan yut-terbat iya-tt ṛĕbbi ttamlalt, yašer-it, yawi-tt ger taddart-ĕnna y-illan al-gifs-tizzin s-kṛåḍ kul yun innas : « nek a-gra-tt-yawell; qqenn ddazwet askka s-ayĕlliḍ.

Gyid ikker uhuwwān, yels ihidar iddu s-ayĕllid innayas : « nek aggan ɛazrain ! askka dad-mdɛan girš yun kṛâḍ h-yut-terbat, in-asen ahuwwān a-ga-tt-yawell, meš ur-asen-tennit ak-neqq! »

Askka mdzan-d girs; innasen uyellid: « d-ahuwwān a-ga-tt-yawell! » yawel-it, imil yun ŭwass ineg uşiyyad ahuwwān yawel terbat, izzaz ttaleb!

Relevé par M. B. Ikhlef, A. Sadden.

LXVI

Sages recommandations d'un père à son fils.

Ku ira-immět babas, yuşşa yus, inna-yas: « aur-ttahelt tamgart iggan taděgält aur-tseht ayis iggan aharrān, aur-tegt lqayd d-uměddakul-něk! Immet babas, iqim ar yan wayyur nag sin, inna: « wallah ard-izareg awal-äd iy-inna baba is işşaha! Itahel taděgält, isga yis äharrān, yäsi izimer d-ugdur n-wudi, iddu yaŭwi-tn i-lqayd afada iga měddakūl-nes; ikk-ed ar yän mnau ussan, yäsi izimer d-ugdur n-wudi, yaŭwi-tn i-lqayd.

Contes berbères du Maroc, I.

Iqim, ar yän yid, yaŭwi-d yän izimer, ikerf-t där idarn n-wayis-něs, idel-t s-uhěd-dun, yugui tamgart-něs aillig tukui sg-iţs, inna-yas: « ara-d aznadi-nu, han yän umbar illa där idarn n-wayis! » těkf-as-d aznadi, iɛammer-t yut iss ambar, inna-yas: « mamk-as-nskar? » těnna-yas: « ěg-t g-ssendůq! » inker, ismun-t-id g-uhěddun, ntät tigal is d-ambar ig-t g-ssendůq. Izri id-annag, yid yådnin ildi-d tagurit ar-iss-ikät tamgart-nes, ar-tsguyu, ar-ttini: « azzěläd a-mědděn! idgam inga yan, ira ula nki aiyineg! » ddun mědden ar-tazzäln där lqayd, slěkemn-as awal da mi sellan; yäzen lqayd imehzěnin at-amzen. Aidag isělla i-imehzěnin is-d-uškan at-amzen, iger tarikt i-wayis-nes, ini fellas afada irwel da-ithmāz ayis ayazzel s-mnid, ar-ithirri s-ěllora aillig t-in-ělkemen, amzen-t sg-ufella n-wayis, aŭwin-t-id i-lqayd. Allig-t-in sèlkemen, inna-yas lqayd: « zzriyät s-ělhabs, aur-yizar uqěmmu-nu wins! » aidag isella i-lqayd inna mkannag ar-itṣṣa, inna-yas lqayd: « mah wann iŭwin s-ělhabs da-iṭṣṣa! rärät-t-id ad-izarg mat-isěṭṣan! »

Rären-t-id ar-mnid-as, inna-yas: « mak-iseṭṣan? » inna-yas: « ĕkf-iyi lamän ak-iniġ ma-iy-iseṭṣan! » inna-yas: « ĕkfiġ-ak lamän n-ṛĕbbi, ur-k-itaġ umya! » inna-yas: « yuṣṣa-yi baba, ku ira-immet, inna-yi: « aur-ttahelt tadgält, aur-tsegt ayis iggan aḥaṛṛān, aur-tegt lqayd d-umĕddakul-nek! dģikk, iwiġ-ak-d igudran n-wudi, iwiġ-ak-d izamaren, nniġ amĕddakul-inu atgit, wabba nġiġ ɛašra n-medden ur-tnnit ayi-tegt g-ĕlḥabs! dġikk azen imebzenin ak-d-aŭwin argäz da-nġiġ, hat g-udġar lflani! » ddun ad-aŭwin argäz da-inġa, afen-n izimer g-ssendůq, aŭwin-t-id s-mnid lqayd, inna-yas: « ayis-inu, niġ fellas ad-ĕrweleġ ayazzäl s-mnid, ar-ithiṛṛi s-ĕllora llig yi-umzen imebzenin afĕlla n-tadaut-nes; dġikk awal n-baba iṣaḥa, ur-yi-tnfiɛat la kiyin, wala tamġart, wala yis! » (Ntifa.)

Conté en 1914, par El-Hajj Djilali, Ntifa.

LXVII

Le marchand et le Juif.

Innak, illa yän urgäz ifeld yüwis; aillig imqqor inna-yas i-immas: « ma igan tauri n-baba? » těnna-yas: « ar-izenza ar-isag nta d-udäy lflani! » Iddu därs, inna-yas: « nki yüwis n-flan adgig; rig adidak-skereg kra mas-d-trärag mad-stan warrau-inu! » inna-yas udäy: « ig trit akɛamĕreg yät-ssfint s-ĕloqŏmari ad-yi-tĕkft rrĕdel n-tifyi sg-igil-nnĕk ig tagult! » yara-t fellas, itkur-as ssfint, iddu aillig-ĕn iffog g-yat tmdint da ur-issin, nnĕdn-as ismaṣrin, nnan-as: « ma tiŭwit? » inna-yasen: « loqmari! » ddun där yän ṭazer, nnan-as: « mkan ak-d-nyŭwi yän bäb loqmari tgert i-tuayya-nnĕk, tinit-as atsegṭ takät s-ĕlqomari mnid-as yäk a-sg-därs-taŭwit s-kra n-watig idrusen! » ddun, munn d-bab ssfint ar där ṭazer, isker mkĕllig as-ĕnnan; gir izra-t urba inna: a-låṭif, tamazirt-äd ar-gis-snwan aman s-ĕlqomari aŭwib-t-id

něki sers! Lhaşil iseh-t seg-därs ṭažer s-yän lzabar-ann ira wi n-ěnnoqort nag wi n-uureg.

Iffuğ ufruh sg-därs ar-isuwengim, tizart yät-tmgart, tsqsa-t, inna-yas měkda gan iwaliun; těnna-yas: « tāhel-i, semlag-ak maměka tskart! » Itāhel-t; askans yašk iss tažer, inna-yas: « aněmun där læadul a-fěllak-arag! » yini-t i-tmgart-ěnnes, těnna-yas: « ig těddit där læadul, ig ak-ěnnan læabar n-mi atrit, tinit-asen ayi-t-itkur s-iggurdan aur-gis-tili tadergalt wala takušamt, wala tareždalt! » Iddu nta t-ṭažer ar-mnid læadul, nnan-as læadul: « læabar n-mi atrit? » inna-yasen: « wi n-iggurdan! » ar-gis-ṭṣan; inna-yasen: « ašku g-tmazirt-ěnnag, yän uggardu atig-ěnnes yuger wi n-loqmari! » ar-t-ithormu ṭažer gir ad-as-isamah. Iddu izenz loqmari-ns s-uida ira.

Yän wäss těnna-yas imgart-ennes: « aněddu s-tmazirt-ennek! » inna-yas: « kşûdeg sg-udäy! » těnna-yas: « gir aněddu semlag-ak ma tskart! » ěddun, kull ass ar-sers-d-itaška udäy ar-as-ittini: « ěkf-iyi rrědêl n-tfiyi sg-igil-nnk dak-etfareg! » Iddu yini-ti-tmgart-ennes, täsi tmgart-ennes kra n-iqariden těddu s-tgemmi n-lqadi, těkf-in i-tmgart-ennes těnna-yas: « inas i-urgäz-ennem ayaděg ad-ăḥakameg g-udgar-ennes yän wass nag sin! » inna-yas: « taḥākamit ḥatta uggar n-sin ussan! » Těls tmgart ikětlan n-iregzen, těddu s-udgar lqadi ar-tḥakam; igaur udäy g-mnidas nta d-urgäz-ennes, ku yän isaul awal-ns; těnna-yasen: « aŭwiyäd lmizan d-lmus n-uzagur! » těkf lmus i-udäy, tenna-yas: « bbi sg-ufus-ennes gir ṛrēdēl aur-i=atu aur-iḥaṣṣa! ig-i=ata, bbig-t sg-igil-nk, ig-t-iḥaṣṣa bbig-t sg-igil-nk! » Udäy ikṣūḍ aibbi uggar nag ddawas, innas: « a-sidi, samaḥg-as! » tfukku argäz sg-udäy.

Conté par El-Hajj Djilali, en 1915. Ntifa.

LXVIII

Lqist wurgāz ttemēṭṭůt-ĕnnes. (Les trocs de l'homme simple.)

Innaš illa yun urāz netta ttemeṭṭůt-ĕnnes gan imĕzlād. yun wass uzzesen ayt lžmaset day ur-asen-gin ṭanuba. iḥreq urāz, ibdu ar-ithemmam, ṭsiwel ṭmĕṭṭuṭ-ennes ṭĕnna-yas: « maš-yagen a-flan? illa ṛĕbbi nnah-ihelqen qqaḥ! i-dgi aġ-aš haš ṭmenyaṭ ĕnna unna i-ṭešfid lwoqṭ-ĕlli alliā i-tiwĕld, ašsem ger ssûq, seq ša lmäl! » ikker ṣṣbaḥ ur-t-itfu al-ssûq alliā n-yiwed isġa ṭaqḍiṣṭ wulli, iḥriy-ṭenṭ daṭ-as; alliā iḥma wass, yaḥ-ṭ uzāl, bdun wulli-nna ar-tmsenṭalenṭ s-ihfawn, iɛneq a-ṭenṭ-iḥerreš, iqima ar-iḥemmam; ha yun urāz yāḍnin imun d-uḥrid ar-iḥerriy ṭaqḍiɛṭ n-tgeṭṭen, iġr-as, innas: « a-ha wa-haw, sbeddel-i ṭaqḍiɛṭ-ĕnneš ḡ-ṭinu! » innas: « waḥḥa! » iddu ar-iḥerriy ainna n-tgeṭṭen alliā n-yiwed yun wansa iɛemmerr s-iḥliҳen, isglugel-ṭenṭ, dāy zelleɛnt ḥf-iḥliҳen, bdun ar-tawġenṭ, ibdu ar-ṭenṭ-izuḥ, imil ur-igi, ibdu ar-yalla; ha-yun urāz yāḍnin izri ṭama-nns ar-iḥerriy ša-uzāer, iġr-as innas: « a-wa bu-uzāer,

sbeddel-i azger-nneš g-tgetten-inu! » innas: « ttkel sala llah! » yamz azger ibdu art-iḥerriy; netta imšis da-iwet tikkuš azger irwel-as, ibdu ar-t-itfur ar-išguyu, maniš a-yun urgāz inyi hef-ša-uģyul izri tama-nns isiwel-as innas : « a-wa bu-uģyul šfi-yi ağyul-nneš, sfih-aš azger! » innas: « wahha! » iniy hf-ugyul izäyd abrid-ĕnnes netta imšis haš agyul yuhel ar-iteddu gas šillas; iggwez urgaz, ibdu ar-t-ikkat allig yuhel ağud netta, hayun urğäz idda-d, iğa afella ihf-ennes sa n-terbus, igra-yas innas : « a-wa bu-tšašit ag-aš amz agyul šf-iyi tašašit! » innas : « lmeruda terbāh! » ikker yämz terbuš ig-it afella ihf-ennes, izayd g-uhrid; inga-t irifi, yakez ša n-tutmin artagement g-yun wanu, izayd ira ad-isu, isigi ihf i-wanu tettuti-yas tšašit diks, ihdu ar-yalla, ar-ithemmam mismay ittini i-lall uham-ennes; netta amšiš, han ša iswwagen ddan-d ar-herriyn wulli d-izgarr, annäyn-t ar-yalla nnan-as: « maš-yagen? » iqis gifsen talgrubit-ennes qyah zeg-tizguri, nnan-as: « i-dgi may-tged? meš tzayed ger-saham-ënnes ad-as-tezzer lall-nnes tamärt, kker yuf-as munah-d ak-neg d-aměksa!» inna-yasen : « lawah ad-ĕdduh ger s-aham-inu ur-i-tĕtlini lall uham-inu ša; tamĕttut lan s-leagel ay-tāa! » nnan-as: « alļāh a-wuddi! tiutmin ggah swa-tent gant ggah tišițanin, ullah, a-maiš tg-aš azmul wabda! » innasen : « ullah mgar gih lfediht tuger tan ur-i-tāa agud imil! » nnan-as: « sfeld, yallah ak-nmun ger s-aham-ennes, adday nawed aziläl wulli gr-as-d, ini-yas lqist-ënnes, nukni nffer ihfawn-neh tfir ihamen; meš ur-aš-těttini ša, hatin nešfa-yaš leahed rrěbbi lmäl-ěnna ggah ihrem gifnah awi-t; meš-k-tsnag ak-neg daměksa!»

Kkerr ddun; allig n-aweden ihamen gimin nitni tfir ihamen ar-sfliden, iddu urgazěnna al-aziläl wulli da innas i-tmețțuț: « awa flanta hayi ddih! » těnnas: « merhbaneš! merhaba agud wašal-enna hef teddid! » innas: « a-ta ddih ger-ssug sgih tagdist wulli!» těnnas: « a-eari-nah dģi aneayd ihatar aněgiwen s-uģģu-nsent!» innas: « mur i-qimint! masa sbedleh-tent s-tgetten! » tennas: « a-tasa! seg ag-sezzen gifi isi-tiwid aggu d-inzaden atgab aham!» innas: « mur i-qimint!» maša sbědleh-tent s-uzger! » tenna-yas : « a-wi d-argaz ay-tgid ak-itef rebbi is-tiwid azda mahet tkěrezd! » innas mur i-iqimi! maša sbědleh-t s-ugyul! » tennas : « abbi d-argaz ak yığ rebbi is tiwid mahef näsi imawaten addäy nerhil!» innas: « mur i-iqimi! maša sbedleh-t s-terbuš!» tsguret day tennas: « a-zarinu ainna išfa rebbi gwedeh ģifš i-wallen, tašašit ur-da-itga gas lmahzen, ad-izayd rebbi g-ussan-neš! » innas: « mur i-tgimi, tettuti-yi g-wanu! » tennas : « awra ššem g-thamt-enneš a-halu ša urah tinzim alto! mes teaddem tašašit ur-ieaddim ihf! ur-ngi iedawn at-nemhazar, addu-d anzri ussan ṛṛĕbbi g-unna ah-isfa al-nmet neġd ifarrez gifnah! » allig slin mĕdden-ĕnna qqah aynna imyunna urgaz ttměttut-ěnnes zažben däy ffgen, ddun-d gurs nnan-as : « ag-as huz lmäl-nneš uļļah al-ah-terrid maša dģi nessen belli lhir tamettut, ššer tamettut. (A. Ayyach.)

Relevé en 1926 par Si M. Lakhdar, A. Ayyach.

LXIX

Le Musulman et le Juif.

Udäy d-umunslem gan imeddukal; inna-yas: « a-sidi, arwah aneddu aninag adnrär kra ma ntswat.» ddun s-yät-tendint, ddun s-lmugf gaurn gis, ha yän urgäz yašk-ěd inna-yas : « a-huyya arwah adäri-thdemt ! » ddun därs s-tgěmmi, ikf-asen, allig šan inna-yas : « yän aikssa izgarn, yän aisswa urtan. » iddu udäy iks izgarn, amunslem yusi amadir idda ar-isswa; allig tegli tafukt ašken-d, iraḥ-d udäy, innä-yas i-uměddakul-ns: « šqqan felli izgarn ar-yi-tn-itqqes dukuk! » inna-yas: « a-ulidi ig ur-trit atkest izgarn ain-kseģ! » iddu umunslem ssbah, izdu i-izgaren, yäsi udäy amadir, iddu aisswa, ar-as-ĕrzan waman g-ĕrrbeţ-äd t-tad, sermin-t waman. allig teğli tafukt ašken-d s-tgĕmmi, gaurn, nutni san imensi tsaul temţut n-urgaz-ag, tĕnnayas: « ananěf tasräft adnäsi kra n-warryal ma ntfwat. » inna-yas: « umma ig-didaġ ukuin iheddamen? » tenna-yas: « han sahmu yan umeşmar nadğ-in ar-d-genn ngêdasen, wann ur-igin iml ad-yakui; logt genn nanef tasräft näsi-d rreal! » isella-yas udäy ma tenna i-urgäz-ennes, inna-yas i-umunslem : « ha ma tenna lahel n-umeddakul-nnağ, dğik a-sidi loqt ma d-yuwin ameşmar ihman hat meln ad-ak-qden aurtak"it, nki wakadalik! » tamtut tusi-d ameşmar trah-d umunslem teqd-as sg-udar urd-yukui, tqêd i-uday ur-d-yukui hatta nta, ddun anefen tasraft, žbeden real, feln tasraft ttyanäf, kšemen s-uhanu-nsen genn. logt-annag ineker udäy d-umunslem, ddun ar-imi n-tsräft, inna-yas umunslem : « ažžu kiyi! » inna-yas udäy : « ažžu kiyin ašku kunni imunslemen tělla giun lbaraka, melý ad-azzuý s-tsräft tfelt-i gis, umma kii a-sidi ig tažžut ur-ģiģ ak-in-gis fleģ! » yažžu umunslem, isažžu didas tanamätt, izammer yaleain, yan yudğa-t ibwa. ikšem gis, ignu fellas inna-yas: « žběd! » ižbed udäy tanamätt inna-yas: « gaur-n gdi a-sidi! » asku igal is isul g-tsräft, yäsi udäy tanamått, iddu yämz agaras aillig t-inga unuddem isers tanamått igén g-tama-ns arishurruy, ižběd umunslem tuzzlin ibbi tanamatt dag illa, iffeg-d sgis, yäsi leain tanamåt f-tadaut-ennes, iddu. yakui-d udäy, yäf tanamått tedda, inna sidi mohammed a-iskar mkäd: ar-ittazzäl udäy ikk yän ugaras yädnin aillig t-izuwar s-yät-tagant ar-ishurruy udäy zund agyul, isella-yas umunslem inna sanig kra n-ukäbar ayad ikkan tagant aděddug aseg-därsen-krug yät-lebhimt maf sattig tanamåt!; iddu s-tainnit-ennes allig t-in-ilkem yäf-t-in udäy aměddakul-nes, inna-yas : « taguld tgit agyul, a-udäy! » munn dag gen tiwili i-tnamått, ku yan yäsi-t tiwili-ns rahen yät-tagant, sersen tanamått g-tama-nsen; yawi-d unuddem amunslem, yäsi udäy tanamått irwel, yakui-d umunslem yäf-d udäy irwel s-tnamått, ikk umunslem yän ugaras yädnin, izwur-t ula nta g-tagant, iraḥ-ĕn iks ikĕtlan-nes, isers-in, igli afĕlla-ns ar-itestaf isker sa-zun da issirid. isella-yas udäy, inga-t fad, inna kra n-ugbalu ayad addug asgis-sug! issudu-d aillig t-id-ilkem inna-yas : « kiyin ayad a-muši! » aguln munn sin idsen, rahen

tigěmmi, innas : « ma-itaŭwin ěrryal-äd? » inna-yas umunslem : « ataŭwig nek! » inna-yas udäy : « ihi ihi! ig-t-tiŭwit kiyi a-sidi tmelt uyi-gis-tnakert, umma nkin udäy ka d-gig, ur-gig ak-nakreg! » yaŭwi-t udäy igaz-as g-lēmdud n-ugyul. qiman yän měnnau ussan, inna-yas udäy i-lahl-ěnnes : « ig-d-yuška sidi moḥammed ig-aminna manza muši tinit-as : « immut! » sṣbaḥ askans yašk-ĕd umunslem, ikšem där tudait inna-yas : « manza muši? » těnna-yas : « a-sidi, immut! » inna-yas : « yuṣṣa-yǐ inna-yǐ ig-ĕmmuteg temdelt-ǐ! » iddu umunslem aillig d-ibbi lkettān, yawi-d yän isegnĭ, yawi-d lqineb, isaḥmu aman g-yān uruku aillig sisen, yawi-d yät-tzeggurt izayd s-udäy da-fellas-itffi aman ar-t-ithukku s-tzeggurt-annag, udäy isker sa-zun immut; aillig t-issird kullu yawi-d lukfen, ar-fellas-igĕnnu, da-ikät tiiti s-isegni g-lket-tān, ismun-t tětfiyi d-udäy aillig kullu ittiŭgna lkettān těnna-yas tudäit : « a-sidi bbi-yas imik lkettān sg-wamĕnad n-tinzar-nes! » ibbi-yas sg-wamĕnad n-tinzar-nes, aŭwin-t s-leqber, mdêln-t gis, iddu umunslem iskin-ns.

Tudäit ku-ssbaḥ tawi-yas taḥĕllabt n-taḥarirt ar-d-tlēkem amĕnad n-iþf-ĕnnes tġr-as: « a-mušī! » tĕnna-yas: « ha taḥarirt! » ini-yas: « ffi-t! » tffi-yas-t-in, isu-t; mkannaġ a-tskar maiggät ass ar yän wäss izaṛ-t umunslem, isker ula nta taḥarirt, izwur tudäit s-leqbor, iraḥ-ĕn inna-yas: « mušī! » inna-yas: « naɛām! » inna-yas: « ha taḥarirt! » inna-yas: « ffi-t! » iffi-yas taḥarirt; inna-yas: « manig tgit iqaṛiḍēn, hat iḥĕṣṣa-yaġ ma ntfwat! » inna-yas: « ddu s-lĕmdud n-uġyul, tġaz-d gis tasit ayan trit. » iddu umunslem, ikk aġaras yâḍnin, tĕkk tudäit aġaras yâḍnin, tiŭwi-d taḥarirt i-udäy; amunslem ġir ilkem tigĕmmi n-udäy, ikšem, iddu s-lĕndud n-uġyul, iġaz gis, yäsi sgis kullu ryal da-gis-iḥḍa udäy, wamma tudäit ġir tlĕkem lqobor tenna-yas: « a-mušī! » tĕnna-yas: « ha taḥarirt! » inna-yas: « maḥ baḥra yi-tiŭwit taḥarirt! » tĕnna-yas: « la ur-ak-d-yuwiġ-yät! » inna-yas: « anĕf felli a-la leqbor, iskr-it sidi moḥanmed! »

Taněf fellas leqbor, iffog-d issudu nta ttemgart-ěnnes; wamma amunslem aillig iniselkem iqariděn s-tgěmmi-ns inna-yas i-tmgart-ěnnes: « ig-gigi-iseqsa musǐ, tinit-as immut; ig-am-inna: « yuṣṣa-yi atssirideg kfneg-t, mdeleg-t, tinit-as: ɛaṣa ur-a tmḍaln udain imunselmen!» wamma uday iffog-d ar-ittazzal s-tgěmmi n-uměddakul, ns, isduqqor tiflut, těffog iss-d temgart, těnna-yas: « inas i-siḍi moḥammed ad-iffog!» těnna-yas: « sidik immut!» inna-yas: « hat yuṣṣa-yi inna-yi ig ěmmuteg temḍēlt-i!» těnna-yas: « ddu iskin-nk, maḥ udäy a-iměṭṭēl amunslem!» asin imunsèlmen amunslem, mḍēlen-t ula nta isker zun immut. askans iddu udäy där leqbor n-uměddukal-ns, ar-iqaz akäl sg-där-iḍarěn-ns ar-iseirri zund aydi; wamma amunslem iġal is d-aydi ikṣūḍ at-iṣṣ ar-as-ittini sg-wabūḍ n-leqbor: « ěmṣt! hat ur-ta-mmuteg!» inna-yas: « ula nki ur-ta-rig atĕmmett a-sidi muḥammed!» inna-yas: « kiyin ayäd a-iwis n-laḥaram, taguld tgit-yi aydi, anĕf felli!» iffog-d, imun didas, inna-yas: « a-sidi nga yän ur-i-tṣmitt ur-ak-ṣmiteg!» bḍūn iqariḍēn-annaġ, ku yän yaŭwi lḥaqq-ĕns. fleg-t-in g-udrär, aguleg-d s-uzagar. (Ntifa.)

Dicté à Tanant, 1916, par M. B. Hadda, A. Oumas, Ntifa.

LXX

Le cadi et le maître du four.

Inna-yak: illa yän urgäz, uškan-d därs iněgbiun, igers i-sin ifullusen, ibbi-ten, igin g-těṭnežžit, yaŭwi-t i-bab n-ufarno, inna-yas: « ssnu-yi taṭnežžit-äd. » yämz-d seg därs, ig-ēt-in g-ufarnu atno. iddu bäb n-tēṭnēžžit yagul-n s-tgēmmi-ns. yät-tasāɛat, ikk-ĕd lqaḍi aġaras ar-mnid ufarnu, ikuḍa aḍû n-teṭnēžžit-äd, iɛažĕb-t waḍû-nṣ, ikšem s-afarnu nta ttserdunt-ĕnnes yugguez sg-ufēlla n-tserdunt, ar-isaqul mkäd d-mkäd aillig izra taṭnežžit da-sg-d-itffog waḍû da-ikuḍa, ildi-d si-lgruš, ikf-as-in i-bab n-ufarnu, inna-yas: « ddu aŭwi-yaġ-d snat tafanin n-ugrum! » iddu bab n-ufarnu ad-yaŭwi aġrum. izayd lqaḍi ar-imi n-ufarnu, ildi-d taṭnežžit, isers-t g-mnid-as. aillig d-yŭwi bab n-ufarnu aġrum, inna-yas lqaḍi: « awi-d yät-tzläft! » yawi-t-id bab n-ufarnu, isers-t g-mnid lqaḍi, inna-yas: « ffi taṭnežžit-ad g-tzlāft! » inna-yas bab n-ufarnu: « a-sidi, ig d-yuška bab-ĕnnes mad riġ ad-as-iniġ? » inna-yas lqaḍi « nniġ-ak ffi-t, fssät! » iffi-t g-tzlāft, inna-yas lqaḍi: « zayd atēšt! » iqim ar-išta nta d-lqaḍi. aillig t-ššan, inna-yas lqaḍi: « smun iḥsan! » ismun-in, inna-yas: « rar-in g-tēṭnež-žit! » irar-ten g-teṭnežzit, inna-yas: « ĕg-as imik n-waman, tĕgt gis ižižž, trärt s-afarno atno! » ini lqaḍi f-tserdunt, iddu.

Iqima bab n-tetněžžit ar-luqt n-imensi iddu s-där bab n-ufarnu ad-yawi tatněžžitěnnes; yawi-t-ıd ar-tigěmmi-ns, iffi-t g-tzläft at-yawi i-inegbiun, yaf-ën gis gir ihsan d-ižižž. iqima ar-ithemmām aillig irmi, inna g-elhater-ennes: « uļļah a-babas ģir arşşbah ar-d-sers-ĕdduğ at-wuteğ at-nağğ!» yäsi-d ağrum d-udi, yavi-t i-inegbiun. igen ar-sşbah, yäsi yät-tgurit, iddu aillig en-ilkem afarnu, idfas tiflut, ikšem-en fellas, yaft-in ira-isag eleafit, ur-t-izri aillig gis isers inger tguråd. iffeg bab n-ufarnu, irwel itfart-t, yaf-en yan urgaz g-mnid-as imun d-yat-tmgart, iqqodem tamgart teder, terrez. izayd irwel, iţfar-t ula bab n-tmgart, yäf-en g-mnid-as yan yusi sin irukuten elaḥălīb ar-t-izzenza. igoddem-t, dern-as irukuten elahalīb, rrezen; itfar-t ula nta, yaf-en yan bab n-ugyul, isdṛ-as innas: « i-rebbi all-edidi! » yamz agyul seg-taddilt a-didas-yall, issukf-as taddili i-ugyul. izayd irwel, itfar-t ula bab n-ugyul, inna: « ullah! gir igěngig ihf-inu!» ar-ittazzal aillig ěn-ilkem iht n-yan užarif. azarif g-ddawas llan sin irgäzen, därsen babätsen, illa g-leamer-ennes miya d-easra n-isegguasen, ur-sul-aitigäy ainker, ku şşbah da-t-sattin warrau-ns awin-t s-ddau užarif-annag senneden fellas afada aireg s-tafukt, ar-tadugguat asin-t, šěkšěmen-t s-tgěmmi-nsen, mkannag ad-asskarn maiggät ass, wannag d-irweln ider sg-ufella n-uzarif, ider-n f-babas n-irgazenannag, ineg-t. ämzen-t warrau-ns, aŭwin-t-id där lqadi nutni wala bab n-ugyul, ula bab ĕlaḥālīb, wala bab ĕn-tmgart, wala bab n-tĕṭnĕžžit.

Slěkěmen-t-id där lqadi, inna-yasen lqadi : « ěddeaut-ěnnun kullu yät atega? » nnan-as : « a-lalāl a-sidi, ku d-yän d-ěddeaut-ěnnes! » izayd bab n-těṭněžzit, inna-

yas : « ma-iggan ddeaut-ennek kii? » inna yas : « a-sidi iwig-as-d tatnežžit gis sin ifullusen at-issno. aidag iss-d-uškig lugt imensi, awig-t ar-tigemmi-nu, ffig-t g-tzläft, äfģ-ĕn gis ģir ihsan d-ižižž!» igĕlleb lqadi s-ĕllora-ns, yäsi ya-lĕktāb ar-gis-isaqul, yağıl isers-t, yäsi wayyåd, inna-yas: « yah! hat-id g-lektāb-äd! » inna-yas lqadi: « afullus iwis n-ufullus, tawuri-ns da-isfurud, ig-as-tzrit tinuwi da-itga ihsan dižižž! » inna-yas: « nker sg-mnidi! » inker bab ĕn-tĕtnĕžžit, iddu s-iskin-nes. izayd bab ěn-tmgart, inna-yas: « umma kiyin ma-iggan ddeaut-ěnnék! » inna-yas: « a-sidi, někreg ssbah muneg d-yat tmgart ar-d-ittazzal ilf-ad, iqoddem-t, těder těrrez! » innayas : « umma kiyin, mah da-nkkeren medden zik, munn timgart !da-tqiman ar-gyid g ișter lhal, tmunt didas, nker sg-mnidi! » inker sg-mnid-as iddu. izayd bab ĕlaḥălīb, inna-yas: « a-sidi, usig sin irukuten ĕlaḥālīb ssbah zik ar-zzenzag laḥālīb ar-d-ittazzāl ilf-ad iyoddem iyi, dern-i irukuten errezen ingel lahalīb. » inna-yas : « mah allig tněkert zik? suln genn mědden ur-ta-nkirn sg-iţs, ihuza gik rěbbi, nker sg-mnidi! » iddu s-iskin-nes. izayd bab n-ugyul inna-yas: « a-sidi isdr-i ugyul g-ugaras, ar-d-ittazzäl ilfäd nnig-as: « all-ĕdidi irĕbbi! yämz agyul seg taddilt, issukf-as-t-id! » inna-yas lqadi : « ěkf-as agyul-annag a-fellas-itheddam ar-d-as-temgi taddilt g tla annešt ntannağ as-issukf!» ar-isaqul bab n-uğyul aillig irmi inna-yas : « a-sidi, slemğ-as, gir aděğ-i ağyul-inu! » inna-yas: « nker sg-mnidi! » iddu iskin-nes. zayden irgäzen da mi inga babätsen, inna-yasen : « umma kunni, ma-kun-yagen ? » nnan-as : « a-sidi, illa däreg babätnag imqqor, illa g-leamer-ennes miya d-easra n-isegguasen, ur-sul aitigay ainěker, da-t-nsatti, naŭwi-t s-ddau yan užarif, nsěnnet-t fellas atada aireg s-tafukt, ar-tadugguat, nšekšem-t s-tgemmi-nnag. ider-d fellas ilf-ad sg-ufella n-užarif, ineg-t!» inna-yasen lqadi: « aŭwiyät-t s-därun s-tgěmmi, ar-as-takkam ma išta d-ma ilsa ar-d-ili g-leamer-ĕnnes miya d-eašra n-isegguasen, luoqt-annag, ider-d yan gitun fellas, ineg-t! » ar-saquln aillig ĕrmin, nnan-as: « ad-as-iṣāmāḥ rĕbbi! » inna-yas: « nkrät seg-mnidi » nkren. i^ugra bab n-ufarnu där lqadi.

Aidag ĕddan kullu, ur-isul ḥatta yän inna-yas lqaḍi: « iwa! tssent matta ddĕnub-ad nsker? » inna-yas lqaḍi: « zayd s-lmellaḥ n-udäin, tṣḍeṛt lbāḍēl f-kra g-udain a-sers-nmḥu ddnub-ad nsker! » iddu bab n-ufarnu ar-lmellaḥ, ar-isaqul mkäd d-mkäd aillig izṛa yän udäy illa därs yän ugyul ihiyan, imḍủ afēlla n-tadaut-ĕnnes, ini fellas, inna-yas: « agyul winu aiga! » ar-fellas-tzin, iṣeṛḍ-as udäy där lqaḍi, ddun, inna-yas: « mak-yagen? maf-as-tṣeṛṭṭ? » inna-yas: « a-sidi agyul-äd winu aiga, yašk-ĕd urgäz-ad, ini fellas inna-yi: winu aiga! » ar-isaqul lqaḍi aillig iṛmi, inna-yas: « kiyin a-udäy manisg teggit? sg-ladina amano nag sg-ladina kafaro? » udäy ikṣûḍ ad-as-ini sg-ladina amano iga munslem; ikṣûḍ ad-as-ini sg-ladina kafarno iga ṛumi; ar-isaqul aillig iṛmi udäy, inna-yas: « a-sidi nki sg-ladina aiṣamaḥ ṛĕbbi g-ugyul! » inna-yas: « nker sg-mnidi! » yaŭwi bab n-ufarnu agyul. (Ntifa.)

Conté en 1915, par H. Djilali.

LXXI

Les mésaventures d'un père. Taḥažit n-yän urgäz nta ttmgart-ĕns d-sbɛà n-istis.

Ikf-int ku d-yät tětahel g-yän iģerm; iqim ar yän wass, innas-yas i-tmģart-ĕns: « anĕddu anaŭgg s-istitnaġ, sgma-int-nĕkfa ur-ǧin-int-nzri! » tĕnna-yas: « waḥḥa! » Qiman, ar yän wass ḥtäln ini f-tġyult-ĕns, tètfar-t tmġart-ĕns, munn d-uġaras, ddun, ibbi-yas uqššab ar-t-igĕnnu, iġal is ar-igĕnnu ģir aqššab, nta ar-t-igĕnnu d-uḥlas; aillig ĕn-ilkem imi n-iġerm, äfen-n gis ayt-iġerm qiman, tffuġ-d illis tmsellam didätsen,

tfrah issen, iri ad-imdů sg-ufělla n-tgyult, imdů-t ifel aqššah ittyaguna d-uhlas, iqim hazzodi, trŭwel illis, ar-gis-țṣṣan mědden ěkfn-as masa-itṣṭaṛ; aillig ikšem där illis ar-didas-tzzi, těnna-yas: « mattá taḥašamt-äd a-yi-tskert g-mnid ayt-igerm! » ižhel, inna-yas: « ěkf-iyi aznadi-no da-iggan aznadi-no ad-ěddug där illi, umma kěmmin

ur-tgit illi!»

Iffuģ nta ttmģart-ĕns, iddu där tis snät; ilĕkem-ĕn, tḥaḍṛ-as, tfraḥ issen ula ntät, tqqen taġyult-ĕns, tšĕkšem aznadi n-babas; ar-loqt n-imensi, taŭwi-az-d aġrum d-uudi, inna-yas: « manisg-tiŭwit udi a-illi! » tĕnna-yas: « seg-thsäit-ĕnnaġ a-baba! » tili yät-thsäit g-tama-ns, iġal is tannaġ ag-illa udi; isehsi-yasen asidd, išĕkšem afus-ĕns g-thsäit izammer afus-ĕns s-keḍran, saġen asidd, aidag izra asidd iḥššem, išĕkšem afus g-ušelliq-ĕns, issufuġ-d azĕlmaḍ ar-iss-išta, tĕnna-yas illis: « maḥ a-baba aillig a-tštat s-uzĕlmaḍ? » inna-yas: « adĕġ a-illi afus amĕḥšaš aiga! » ntät tssen ma isker, a-didas-tzzi; igen, ar-ṣbaḥ ġir inĕker-d sg-iṭs, inna-yas: « aŭwi-yid aznadi-no, umma kĕmmin ur-tgit illi! »

Iddu där illi tis kṛaṭṭ, tĕtfar-t tmġart-ĕns; aillig ĕn-ĕlkemen illis tis kṛaṭṭ, tfraḥ issen; aillig ran adgenn, tĕnna-yas: « a-baba han tafunäst yaġ-t-kra, hak aẓĕnui tgent tama-ns, ig-tzṛit ar-terkäl, tġerst-as, aur-tadĕġt atḥarem! » igen tama-ns; yät-tsāsat yakui-d sg-iṭs, yäf-d taġyult-ĕns ar-trurud, iġal is tafunäst a-iterkaln tra-tĕmmet, inĕker iġers i-tġyult-ĕns, isfi-t, ildi tasa-ns, iššuwi-t, iyĕś-t, yäsi tagust, ikum-t g-tagmart, iġal is-d-agadir; aidag iffu lḥal tašk-ĕd illis, tĕnna-yas: « a-baba, yak labäs! » inna-yas: « ur-igin babam allig iša tasa-ns! » tĕddu ataogg s-tfunäst, täf-ĕn taġyult tĕtyaġras, täf-ĕn tafunäst tĕtḥarem, täf-ĕn tagmart tĕmmut, ar-didas-tzzi, tĕnna-yas: « a-baba, matta uyäd aġ-tskert ingr-iqbiln! » inna-yas: « aŭwi-y-d aznadi-no da-iggan aznadi-no, umma kĕmmin ur-tgit illi! »

Iddu, tětfar-t tmgart-ěns s-där illitsen yådnin, aillig ěn-ělkemen tfrah issen; ar-luqt n-imensi taŭwi-yasen-d 'agrum ttiyni; inna-yas: « a-illi, manisg-tiŭwim tiyni? » těnna-yas: « sg-ëlqbelt a-baba! » inna-yas: « ěkf-iyi tanamåṭṭ, rig adgēnag g-uḥanu n-izdar! » těkf-as tanamåṭṭ, igguez nta ttemgart-ěns s-aḥanu n-izdar, yäf-ěn gis talgumt,

inna-yas i-tmģart-ĕns: « äss-iyi afella n-tadaut n-tĕlģumt adduģ adawiģ tiyni! » tĕnna-yas: « anmäs n-yid ayäd, manis trit atĕddut! » inna-yas: « ur-illi adĕdduģ dģik! » täss-t afella n-tadaut n-tĕlģumt afada aur-t-tsder, inna-yas: « ut talģumt atnĕker! » Twut-t, tnĕker, wuten-t tgežda n-uḥanu g-wammäs n-iþf, gguzen-d idämmen tämart-ĕns, yar-isģuyyu ar-as-ittini: « sutš talģumt! » tsutĕš-t, ar-tĕttazzäl illis d-uḍuggual-ns, äfen-t-id kullu iģuma idämmen, tĕnna-yas: « matta uyäd a-baba! tfdaḥt-aģ ingr wadğarn. » ižhel, inna-yas: « aŭwi-id aznadi-no adduģ där illi, umma kĕmmin urtgit illi! »

Iddu där illis tis hamsa, ilěkem-t-in, ig uduggual lhažž, isgli-t s-tmeṣrit, aŭwin-asen-d i-imensi aġrum tlehša n-ibaun, ar-išta allig ibzeg udis-ĕns, igen g-tmeṣrit nta d-lḥažž; ar-ammäs n-yid, ira iffuġ beṛṛa, ur-yufi maniga-itffuġ, yäsi tisila llḥažž, iɛammĕṛ-as-in-d, yäsi ṭerbuš llḥažž, iɛammeṛ-t, igguez s-lmžarib, isker gis aida gis isuln, yaġul s-udġar-nes, igen. Illis aidag iġli lfĕzer, taŭwi-d aman i-urgäz-ens masa itûḍḍa aizåll, tger aḍaṛ atġli d-lmžarib tššeḍ gitsen, tĕḍeṛ tmĕṛz sg-wamul, isĕlla-yas lḥažž, inĕker aiqqen tisila-ns, išĕkšem iḍaṛen-ns, yūt-as s-walûḍ ar-tiulza, yäsi ṭerbuš, ig-t f-ihf-ĕns, igguz-as walûḍ tämart-ĕns, igguz-d ar-tmġart-ĕns, yäf-t-in tmeṛz, yaf-ĕn nta kullu iɛammeṛ s-walûḍ, ar-tzzi illis, tĕnna-yas: « a-baba matta lfdiḥāt-äd aġ-tskert! yuf mraur-k-ĕzṛig! » ižhel, inna-yas: « ara-d aznadi-no adĕdduġ där illi, umma kĕmmin ur-tgit illi! »

Iddu nta ttmģart-ĕns där illis tis stta; tfraḥ iss, išš iso ar-loqt n-tguni, taŭwi-yas-d illis yät-tarqeġt n-tgelzimt tĕnna-yas: « a-baba! gen ar-tama n-igudran-äd n-udi d-wi n-tament aur-d-ašken imakĕren ad-aġ-in-akurĕn!» igen g-tama-nsen yät-tasāṣat yakui-d sg-iṭs, yäf-d tayyurt tgra-d g-igudran, iġal-is d-imakĕrĕn, inker yäsi tarqeġt ar-ikkät g-igudran iġal is aikkät g-imakĕren aillig kullu in-iṛza; ṣbaḥ, aidag iffu lḥal, tašk-ĕd därs illis, tĕnna-yas: « a-baba! yäk labäs!» inna-yas: « insa babam ar-didäsenitnaġ, ar-ttinit kĕmmin labäs!» taogg s-igudran, täf-tn-in kullu ṛzan, ar-didas-tzzi, tĕnna-yas: « a-baba, matta lfdiḥāt-äd daġ-tskert?» ižhel, inna-yas: « ĕkf-iyid aznadino adduġ där illi da-iggan illi, umma kĕmmin ur-tgit illi!»

Iddu tětfar-t tmgart-ëns aillig ěn-ilkem där illis tis sbea, tfrah iss, ššen sun, nnanas: « aska nra nagul s-tgěmmi-nnag! » tněker illis teažen hirallah leažin mas-asen-tskar leawin, tshămu afarno aillig ihma, tgen-n gis agrum da ira yaŭwi babas d-immas; yaděğ-t babas aillig těkšem s-uḥanu-ns, iddu s-afarno, ildi-d sgis agrum da-gis-tgga illis ur-ta-inŭwi, ismun-t g-uqššab-ëns; aidag těnna illis lžhed n-mag-inugg"a ugrum, těddu ar-sers-taugg, täf-t-in ur-isul g-ufarno, ur-tssin ma-t-yiwin, ar-tsģuyu, sěllan-as wadžarn-nes ar-d-ěttazzäln, nnan-as: « makm-yağn? » těnna-yasen: « ur-ssineg matta wad iy-iskëren taḥašamt-äd ingri d-baba d-imma! skerg-asen leawin mad šttan g-ugaras ar-d-lěkemen tigěmmi-nsen, ur-ssineg ma-t-yusin sg-ufarno! » ar-didas-ttinagen, yät tsāeat yakul yän g-wadžarn-nes f-uqššab n-babas ishassa i-kra is ilugg"ag g-ddau udar-nes, ikno iggr i-uqšàab, yäf-èn gis agrum sul iga leažin, inna-yas: « ha-yagrum

dasa-tettinagem sul iga leažin! ma ilan aqššäb-äd g-illa? » äfen-t-in g-uqššab n-babas, flgen wadžarn-nsen, ku yän iddu iskin-nes, tqim ar-tzzi d-babas d-immas, izhel, innayas: « ěkf-iyi-d aznadi-no aněddo iskin-nnag, hatta yät gitunt ur-tgi illi! »

Ddun, amzen agaras ass amzwaru, wis sin, wis krad, äfen yät-tzribt n-tizzua, tělla f-ugaras, inna-yas i-tmgart-ens: « angim gdid ar-derent tillas, nekšem iss, nbbi sgis tamment ma-nšta d-ma-ntawi s-tgěmmi-nnag!» těnna-yas: «wabba!» qiman, nteln inger kra n-izugguran afada aur-in-izar hatta yan; aillig teder tafukt, derent tillas, iněker, izwar-as aillig ilkem imi n-treat, yänef treat, kšemen ar-ttinagen, ku yän gitsen yäsi yän useldi ayizar is-gisen-tella tamment aillig kullu fellasen ekkan ur-gisen-ufin ḥatta yan g-tella, inna-yas i-tmgart-ens: « zzribt-ad thwa, ur-gis-amya! » inna-yas: « dģik, kšem s-yan useldi, tgent gis, kšemeg nki s-yan, gneg gis ar-d-iffu lhal! » genn, ar-ammäs n-yid, ašken-d imakeren ula nutni ad-akuren tamment, kšemen s-zzribt, artinagen s-tamment, aseldi-yan usin afen-t-in ibwa, aillig yaf yan gitsen aseldi izzay, inna-yas : « ha nki ufig lhaqq-inu! » izri wayyad s-useldi yadnin, ihuz-t yaf-t-in izzay, inna-yas: « ula nki ufig winu! » inna-yas: « asiyag anĕddu ur-tag-d-ufin id-bab-ĕns! » ku yan yusi aseldi afella n-tgurad-ens; amzen agaras, eddun aillig iqerreb a-iffu lhal isaul-d urgāz sg-wammās n-useldi, inna-yas i-tmgart-ens : «is-iffu lḥal neg isul?» imakeren aillig sellan i-wawal-nsen, ku yan iger s-wada yusi, rweln; ineker, ffgen sg-iseldäy ämzen agaras da-iddan s-tgemmi-nsen, afen-d yan uzarif g-mnidätsen, yäll urgaz tiwallin-nes d-uzarif, ar-isaqul yan uglif n-tizzua g-wammäs n-uzarif, inna-yas i-tmgart-ens: « agulif-ad ieadel, tmla gis tili tamment! » tenna-yas: « agulif-ad asg nra nbbi tamment! » inna-yas: « aškag-d ar-ihf n-užarif, tasst-i s-usgun, tžgugelt-i ar-t-lěkemeg! » inna-yas: « walainni, ig-tgit atamezt asgun aur-i-tzdut! » těnna-yas: « ģiġ-ak aur-tiukṣaṭṭ! » tass-as asģun g-laḥazam-ens, tzgugel-t-in aillig ilkem imi n-uzarif dag illa uglif, inna-yas: « eiwa, ämz asgun, aur-i-tzdut! mkan am-ennig, ěldi-yin, těldit-in! » ibbi timeštť n-tamment, isemla-yas-t-in ĭyěšš-t, ibbi tayyåd, izzlas-t-in attamez, tgr afus atamz timešti n-tamment, těttu asgun, těrzom-as, ider-n g-lahwit ur-ilkim akäl aillig imun iges d-wayyåd; ntät tigal is-iqima ar-ista tamment, tsaul-d, těnna-yas: « ay-ağeddar! mkannağ adskarn irgäzen i-tmgarin-nsen! tqimt-ën ar-tštat tamment, tfelt-i nki!» tzwur-n ihf-ens, teder-n ula ntät atess tamment, ula ntät ur gis imun iges d-wayydd! (Ntifa.)

Conté en 1922, par H. Djilali.

LXXII

Taḥažit n-urgäz nta d-warrau-nes sin itsen. (L'enfant du péché.)

Llan därs sin iferhan; iddu igab-ĕn; asugguas-änn ikka g-lgibt, aidag d-yagul yäf-ĕd wis kṛaḍ iferhan, inna: leažĕb aya! Iqim ar-assannag g-t-yag kra iri aimmĕt, yara-

yasen i-warrau-nes: moḥammäd da-itturat, moḥammäd da-itturat, moḥammäd uraitturat!

Immět babatsen, irin ad-bḍủn lmelk, ku d-yän ar-ittini : nki airan ayawi lmelk. Mṣaṛaḍen där ĕššĕṛäɛ; inna-yas ĕššĕṛäɛ: « awiyäd lkigd daun-d-ifla babätun at izaṛeġ. » Aŭwin-as lkiġd, isġer-t, yäf-ĕn gis : moḥammäd yuret, moḥammäd yuret, moḥammäd ur-yurit. Iḍṛ-as lɛażeb i-ššĕṛäɛ, ur-issin mad-asen-itfaṣal g-wawal-äd, inna-yäsen : « zaydät där ugĕllīd, nta iġin akun-ifaṣel. »

Ddun där ugellīd, kfen-as lkigd, isger-t, yäf-en ula nta: moḥammäd yuret, moḥammäd yuret, moḥammäd ur-yurit. Agĕllīd idr-as leažeb ula ntan, yämz-in išĕkšem-in s-yän uḥanu, irgel fellatsen tiflut, yäzn-asen yät-tzläft illa g-wammäs limun, idel-t-id išekšem-asen-tid ismeh isers-asen-t, iffog iggen fellätsen tiflut, ibedd ugellid g-imi n-tflut ar-asn-isflid mad ran adinin. Isaul-d yän gitsen, inna-yasen: « ma illan g-tzläft-äd? » Isaul yän gitsen, inna-yasen : « ayağ gis illan, ikĕnunni ! » Isaul-d wayåd inna-yas : « izegg^uağ ! » Isaul-d wis krad, inna-yasen : « limun agis illan! » zfen-t, äfen-n gis limun mkelli inna umggaru; walainni ur-skirkisen kulluten. hiār, yäzn-asen-d tazläft n-seksu ula ntat tědel, šěkšemen-asen-t-id, iffeg, irgel fellasen tiflut, ibedd ugěllīd g-imi n-tflut aisella i-mad ran adinin. Isaul-d yan gitsen; inna-yasen : « ma illan g-tzläft-äd? » inna-yas wayåd: « sèksu agis-illan. » Isaul-d wayåd, inna-yas: « tada t-isnwan ur-tnqa! » Isaul-d wayad, inna-yas: « iḥarem! » Iddu ugellid ar-sbah, isufg-in-d, inna-yasen: « ma tennam idgam g-tzläft tamzwarut? » nnan-as : « wad inna ikennuni, nki nnig izegguag, wad inna limun!» Inna-yasen ugellīd: « umma tazlaft tameggarut, ma tennam? » Isaul-d inna-yas: « wad inna-d sěksu, nki nnig tada t-isnwan ur-tnqa; wad inna, iharem! »

Inkr ugěllīd, yäsi ssif-ěns, iddu där tuayya, inna-yas: « ig ur-i-tennit awal iṣaḥḥan, mlġ ad-bbiġ iþf-ěnnem; is-tnqat neġ ur-tnqat? » Tnna-yas: « a-sidi, ur-nqaġ, bäḥra n-iffeġ ismeḥ sgdäri! » Iddu sdär wida d-yiwin irden, inna-yasen: « manisg-tiwim irědn-äd? » nnan-as: « ur-nsala, gir yät-tšibänt ami-tn-nuker! » Umma tifiyi, manisg t-it-tiwim? » nnan-as: « a-sidi, nsġa yän izimer sg-där yät-tšibänt! » inna-yas i-tšibänt: « manisg t-tiwit izimr-äd aġ-tzenzit? » těnna-yas: « a-sidi tělla däri yät tili, taru-yi alqqaġ-äd, těmmet ur-ufiġ ma issumum; tili däri yät-tkzint turu ar-issumum d-warrau n-tkzint aillig imoqqoṛ! »

Agĕllīd yufa-n awal n-wada sn-innan iḥarem iṣaḥḥan, iddu, yagul-d därsen, inna-yasen: « nkrät sg-mnidi, iwis laḥărām da-ittisann laḥărām zund nta! » Ur-yurit wannag da-innan iḥarem, ašku nta aiggan iwis laḥărām da-ur-yuru babas, tiŭwi-t-id immäs seg-talatin. (Ntifa.)

Conté par H. Djilali.

LXXIII

Lqist n-šrad n-medden.
(Histoire des trois hommes.)

Innaš llan šrad n-medden gan imeddukal, yun wass munn ar-teddun g-ubrid, isiwel vun diksen innäsen: « algum umlil ag-kan zy-siya!» isiwel wis sin innäsen: « algumenna iga adergal s-tit tafasit!» isiwel wis šrad innasen: « algum-enna iga aguždåd!» ar-těddun ur-ušin d-yun umnäy allig ibedda gifsen innasen : « a-inežda i-rěbbi is urtannim ša ulgum? » innas umzwaru: «id-umlil agga?» innas: «ih!» isiwel wis sin innas: «id-adergal s-tit tafasit?» innas: «ih!» isiwel wis šrad innas: «id aguzdåd agga?» innas: «ih!» nnan-as: «ur-nannäy-ša! zäyd ō-ubrid-enneš!» ihlee umnäy däy innasen: « ma da-tgisem! ur-tannim-sa, kunni ag-ušerr alguminu! i-dgi tfarät-i ger s-agellid, hayi dzih-awen!» ddun, munn iss, allig beddan dat ugěllid inna-yasen : « šfät algum i-bab-čnnes! » nnan-as : « ša ur-t-niwi ad-izayd rěbbi ē-ussan-neš! » innasen: « ma da-tinim i-lmyärt-ěnna tešfam i-bab-ěnnes! » däy ikker umzwaru innas: « ad-ik-ibarš rebbi a-yagellid, nekkind rurih lbal-inu ger s-ašāl, annāyh letr-ns; annāyh alto ansa-nna g imerreq, qqimin digs inzaden umlill, hf-aynna ssneht id-algum umlil agga!» innas wis sin: « nekkind ad-ik-ibarš rěbbi rurih lbal-inu ger s-gir ubrid, annäyh asawg-ennes gas g-yut-temnat ssneh-t id-adergal agga! » isiwel wis šrad innas: « nekkind ad-ik-ibarš rěbbi rurih lbal-inu haša udeměnneš ger iberrugen-ns ufih-ten tuttin žěmzen g-yun wansa mr-id-is ur-igi aguždal izellz ten s-tberdutt-ennes hf-aynna sseneh-t id-aguzdad agga!

Isažeb ugěllid däy isekžem-ten ger yun uḥanu, qqimin digs, awin-asen-d imensi nitni urmen-t; da-isiwel umzwaru inna: « aksum-äd wi n-aydi agga!» isiwel wis sin inna: « taměttůt issaläyn afettäl-ad llan gifs idämmen!» isiwel wis šṛaḍ innasen: « agěllid-a měmmis laḥram agga!» maniš a-yun-umehezni isla-yäsen iddu ger s-agěllid iqis gifs aynna isla, ikker ugěllid iddu-d gursen da-innasen: « sawdät aynna tqisem indmad!» nnan-as: « ša ur-t-nenni!» innasen: « lawah slih-awen!» nnan-as: « a-sidi meš něnna ša şamḥaḥ, lžuḍ-ěnnes yuger ṣṭṛ-aḥ!» innasen: « wallah a-babätun hayi ddih aḍ-saleh bf-winna tennam, i meš ur-ishi-ša tgeh-awn tibehhanin!»

Ikker yazen ģer umēksa wulli innas: « in-iyi ma-zeg-idda aḥuli-nna mi nģres iḍelli!» innas: « nsģa-t zeg flan! » iseḥḍer-t isal-t, innas: « aḍ-ik-iḥarš rĕbbi, ḍemm ģifi aḍ-aš-iniḥ! » innas: « ġas siwel s-uḥriḍ hayi šiḥ-aš lɛaheḍ rrĕbbi! » innas: « turu-yi ša-n-teḥsi aḥuli-yin, tqima ša ussan temĕt tzri-t, tili ģuri ḥaša uḍem-ĕnnès ša-n-teydit turuw aguḍ nettat, senmeḥ-t ģifs, tebdu ar-tsegma allig imqqor, aynna ay-ģifi-yaru rĕbbi!» innas ugĕlliḍ: « aššem rebb ak-inal! » ikker ḍiḥ ugĕlliḍ ikžem ģer tuṭmin innasent: « ma-n-diķent ag-ssilin afĕttäl iḍĕlli!» tekker ģurs yut tennas: « nek!» innas: « is-ģifem-tella tarda? » tĕnnas: « tella ģifi!» iqqima ar-ilþemmam,

da innas: « gät-i ša uḥrir iḥman! » kkrent gint aḥrir awint-as-t-id iģer i-mais innas: « awra qqim šur-iyi! » nettat taz-d afus-ënnes atasi talqimt da iḍr-as bf-ufus iṣĕkžem-t g-uḥrir da innas: « wallah ur-am-rzimeh gas allig i-tennid mäy-yurun? » teggwed mais, däy tĕnnas: « id ad-gifi-t=afud mad ihi? » innas: « šfih-am l=ahed rrĕbbi! » tĕnna-yas: « a-memmi allig mezzih izleg digi šiṭan; gih lefdiḥt; i-dgi ibba-š flan agga! » ikker ugĕllid i=ayed ger mĕdden-ĕnna yawi-yasen-d lhadiyt d-iketlan d-issan, däy igi-ten d-lwazara-ns, ibdu ar-ten-išawar i akma lmsält. (A. Ayyach.)

Relevé par Si M. Lakhdar, A. Ayyach.

LXXIV

Le berger devin.

Taḥazit n-yän urgāz ihēṣṣa-t umēksa. Iddu s-ssūqq at-id-yawi; ar-ittinag g-ssūqq s-umēksa ma-ila wass, ar-tadugguat yäf yän umēz̄zūd ur-dārs-ēllin lwalidin-nes, aguzil aiga, yäf-tid iqima g-ĕṭṭērf n-ssūqq ar-ithēmmam; inna-yas: « ay-afruh, is-trit adiditmunt ayi-tekssät ulli? » inna-yas: « riģ! » inna-yas: « něker anněddu, hat izri wass! »

Inker, ffgen sg-essûqq, ar-tama n-essûqq inna-yas umeksa: « hak arbaɛ izuh, sg-agd snät tserdan! » yämz sg-därs arbaɛ izuh, yagul ar-ssûqq inna: ameksa-yäd imuɛader! mah arbaɛ izuh da tsag snät tserdan! » yagul-d ur-d-yiwi amya. munn d-ugaras, zayden; yät-tasāɛat yådnin, innas-yas umeksa: « sni-i, snig-k! » inna bab n-ulli: « imuɛader umeksa-yäd iwig! » lekemen yän iger n-temzin f-ugaras, äfen gis yän urgäz ar-imgger waḥdit, isaul-d umeksa, inna: « aḥeddam iḥlan ayäd ml-aur-iɛami! » zayden dag d-ugaras äfen kṛaḍ ar-mggĕren, isaul-d umeksa inna: « iḥeddamen ḥlanin aya ml-aur-gisn-immut yän! » zayden d-ugaras, äfen yän uḍuwwar iɛammer s-ulli d-izgarn, isaul-d umeksa inna: « aḍuwwar iḥlan ayäd, ml-aur-iḥuli! » zayden d-ugaras äfen aḍuwwar yaḍnin llan gis gir iyisan, ur-gis-ĕllint ulli la izgarn, isaul-d umeksa, inna: « aḍuwwar iḥlan ayäd, wad aiggan aḍuwwar iɛammeren! » zayden d-ugaras, reggeben f-tgemmi n-bab n-ulli, isaul-d umeksa inna: « walainni tigemmi iḥlan ayäd n-mnid-ag, ml-aur-gis-telli yät lefremt! »

Lěkěmen tigěmmi, kšěmen, tměnaggar-in illis n-bab n-ulli, těnna-yas: « ɛala sslämt-ěk a-baba! tiwit-aġ-d aměksa? » inna-yas: « iwiġ-am-d yän uměksa imuɛadṛen! » tafruḥt da-ttfham iwaliun zund aměksa, těnna-yas i-babas: « mad-ak-inna aillig attinit imuɛadẹr? » inna-yas: « tikkelt tamzwarut da-g-ěnffoġ sg-ěssûqq, ikfa-yi arbaɛ ižuh, inna-yi: « sǧ-ĕd snät tserdan! » těnna-yas illis: « tiserdan dak-inna, snät tafanin, tin uǧrum aiggan tiserdan! » těnna-yas: « ku ak-inna snǐ-i, sniḡ-k, lmaɛana, adidi-tsault, sauleġ didak yäk aur-tissanem aḡaras manasra tzrim! » těnna-yas: « aḫĕddam da-imgger waḥdit, inna-yäk iɛama ig-as-ider yän uzûy g-tiṭ-

CONTES PLAISANTS

ënnes, ma iran as-t-iks? İmasana-nnes isama. ihĕddamen dak-inna hlan, walainni yän gitsen immut, ur-iskirkis. ig-ĕmmagen sin gitsen yän gitsen iml aitämz wis kṛaḍ ĕnsen, wayyðḍ ur-illi mat-ittamzen, wannag ur-där-illi mat-ittämzen iml ayut wannag d-izi, ašku iṭṭåf gis umĕddakul-nsen immut. aḍuwwar da isammeṛn s-izgarn d-ulli d-uḍuwwar dag ĕllan gir iyisan, ur-iskirkis umĕksa; aḍuwwar dag ĕllan iyisan, meln ad-nin id-bab-ĕnsen ddun s-aḍuwwar dag ĕllan izgarn d-ulli, awin-d aok lmäl-nsen, ibula uḍuwwar dag ĕllant ulli d-izgarn, yuf-t uḍuwwar dag ĕllan iyisan. tigĕmmi dak-inna tḥla ml-aur-gis-tĕlli lĕfremt, tĕnna-yas: « a-baba, ha-lĕfremt dak-inna, nkin! »

Iqima ar-ikssa ar-d-ĕttaškan mědden ad-btoben g-tfruht attahěl. těnker tfruht, tsker sěksu n-irden, tsker wi-n-tmzin, ttfiyi d-ufräs. aidag tra-tssu tawi-d tazläft těgg sěksu n-irden g-izdar těgg fellas tifiyi, těgg fellas seksu n-temzin, tssu-t s-ufräs, kfen-t-id i-iněgbiun imensi-nsen d-yuškan a-gis-ihtoben. inegbiun, wann yusin tummiț n-sěksu yäf-t-in temzin, tifiyi ur-tělli gir afräs n-tgellatin, ur-tn-iɛažib lhal, nnan: widag isker mkäd ur-ag-rin, ku yän yäsi afus-ĕnnes, ur-sgis-ššin amya. aměksa ibedda där ihfaunnsen, ar-gisn-isaqul nta ur-därs-illi lehbar ma illan g-tzläft. aidag usin ifassen-nsen ur-yäd-rin ad-šen, izayd nta uměksa, issird ifassen-nes, igaur där tzläft, isatem sěksu n-temzin mkäd d-mkäd aillig ilkem sěksu n-irden n-thyi ar-išta. qiman iněgbiun idrasen leažeb aillig išbaɛ yäsi babas tazläft išěkšem-t s-där illis, těnna-yas: « mit gitsen a-yufan tifiyi d-sěksu n-irden? wada t-yufan aigan argäz-inu!» ikf-t babäs i-uměksa. (Ntifa.)

Par H. Djilali.

LXXIX

Le trésor pillé.

Tělla yät-tmgart, ili därs iwis dillis; iwis ismens ameşmar, illis isměns tameşmart; qiman ur-därsen-illi-yät, ig šan iměkli, sikin iměnsi, ig šan iměnsi, sikin iměkli; qiman ar-yän wass, innayas umeşmar iultmas: « aněddu nki didam stgěmmi nugěllid ar-sers-nwut ěnněqab asgis-näsi lmäl! » ddun ar-tigěmmi nugěllid, wutn iss ěnněqab, kšmen asin sgis aida mi gin ěllmäl awintid s-tgěmmi-nsen; qiman ar-yän wass yådnin aguln dag, wuten ěnněqab, kšmen asind aida mi gin ěllmál, awintid stgěmmi-nsen; qiman bnun tigěmmi-nsen sgen lěbhaym-ěnsen, aguln těrraḥan ur-tn-ihṣṣa-yät.

Iqima ugëllid ar-yan wass, ihssat kra llmal masa itqdu tauri; iddu slehzin, ikšem iss, yaften itiasay sgis lmal, yasi aida t-ihssan, iffogd. Iqima, ar-azekkans, aidag iffug smani g-ithakam aidag d-munn ok lwazarans delgemeat-nes, inna-yasen: « ittyakar lehzin-inu! » innayasen: « ig-illa ma igin ayamez wid iyi-takurn adasekfeg illi, bnugas tigemmi, ekfgas masa iteais nta dwarrauns! » hatta yan gitsen ur-igi ayamez wid t-ittakurn; izayd yan uday, ider gmnid ugellid, innayas: « mak-yagen auday? »

innayas : « asidi, nki airan akisemla maměka tskart iwid k-ittakurn adintämězt! » innayas : « maměka rig adskreg? » innayas : « awid yän snat id-ělhibit imoqqorn g-tělla tiddi, tget gitsent lžhed nyän igil nězzeft, tsmattit lmäl sgudgar dag illa, ašku mkänd uškan meln adäfen lmäl ur-illi gudgar dag t-flan, meln adinin g-ělhater-nsen : id-ělhibit-äd astsmuttin, wann gitsen yažun aizar is dinnag ag-illa lmäl, mkan ira diffug iml atyämz zzeft! » innayas ugěllid : « awa, zayd iskin-něk ard-armeg awaläd yitěnnit! » iddu uday iskin-nes ; iněkr ugěllid lwoqt-annag, yawid snät id-ělhibit, išěkšem-in slebzin ku yät gitsent iffin gis lžhed nyän igil nězzeft, iffug, irgel tiflut.

Iqima umeşmar ttmeşmart, ar-yän wass innas: « anĕddu daġ adnawi kra lmäl sg-tgĕmmi nugĕllid! » ddun, skern mkelli skren tikkelt tamzwarut, kšĕmen ar-t-tinagen äfenn ĕlmäl ur-isul gudġar dag t-flan, afenn snät id-ĕlþibit bĕddant dugadir, innas umeşmar iultmas: « ɛaniġ is-t-smuttin s-id-ĕlþibit-äd! » tĕnnas: « sažuyi syät gitsent adizareġ ma-gis-illan! » yämĕzt sgifassen, tzwar iḍarn aidag tqĕrreb atĕlkem abåḍĕns, tĕnnas: « ĕrzĕmi! » kšĕmen iḍarn-ns gĕzzeft ar-ifadden, tĕnnas: « lḍiyin, hat ur-ġiġ annĕffuġ, ur-ssineġ mattauyäd illan gĕlþibit-äd, kšĕmen gis iḍarn-inu ar-ifadden! » innas: « zzĕld ifassen-nem! » tzzĕl-as ifassen-nes, yämĕzt sgifassen-nes ar-d-ildi attidissufuġ aillig iṛmi ur-iġi attidildi, innas: « aultma! mamĕka riġ adamskreġ! dġik ikem-fleġ aska škend afen-kmid, ldin-kmid ar-felli-sqsan ula nki, isann-i manig ĕlliġ, iml asri-n-yäzen ugĕllid imeḥzenin awinid ula nkin, ibbi iḥfaun-nnaġ nkin ula kĕmmin; dġik yuf adam-bbiġ iḥfĕnem, nžmeġ nkin! » ibbi-yas iḥf-ens, yawit didas afada ur-t-issan ugĕllid manisg tga.

Iqim ugëllid, ar-şbaḥ iddu, ikšem s-lehzin, yaogg sĕlhibit, yäfen gis ddnast bla ihf, ldintid, yawitid ar-mnid udgar daga-itḥākam, iserst gis; aidag ĕd-munn kullu lzemɛat, innāsen: « mit-gitun aissenn ddnastād manisg tga? » ku yān gitsen innas: « a-sidi, ddnast bla ihf, ḥatta yān ur-iģi aissan winmi aiga! » innasen: « asiwätt, tssufģemt sbeṛṛa ntmdint, tsersemt gwammäs nugaras, wann mi-iga winsen, iml addyäšk afellas yalla, neģ t-yusi! » innasen: « wann fellas tzṛam ar-fellas-yalla tamġart naģ argäz tämzemt, taŭwimitid! »

Ameşmar, ku yağul ilĕkem där immas glgĕmmins, izaudas yimmas masn-izran, ildiyasd ihf nultĕmas, isers-t gmnidas artalla ma illa yiḍ ma illa wass, tĕnnayas iwis: « ur-illi gir ayitawit adizareg ddnast nilli!» ašku illa därs lehbar kullu madikkam tamdint ar-ittini tĕlla yät-dnast gugʻaras. Inĕkr iwis, ikṣūḍ attyawi ar-tama nddnast ar-talla, izarnt imĕhzĕnin amzĕnt ntät ula iwis; inĕker iddu ssūq, iseg yät tserdunt da-izzĕaroḍen, yawitid, iseg tikinin digudran, izammṛin gtratsa, imun dimmas, asin ftserdunt taratsa, ddun stmdint, aillig ĕn-ilkem tama nddnast, yŭggū taserdunt ar-tzzaroḍ, tĕḍer taratsa, ṛrzen igudran ttkinin da-gis-illan, tqima ar-talla ntät fillis, mĕdden igaln is-atalla firukuten das-iṛrĕzan; aillig tšbza tala, tagul sgdinnag ntät wala iwis.

Tqim tnna-yas i-yus : « ur-illi gir atizart maměka tskart adasen-takurt ddnast

nultmak!» ašku ula gyid ar-fellas-nssan. Iněker, yawid yät-tgzut ntigatļen, ku dyät gitsent yässast snät taššùmäzin gwaskaunnes; aillig asent-isker kullu mkannaģ, isugint duģuras daiddan stmdint; aillig-en inmala ddnast nultmas, yäměz tigatten aillig kullu asent-isaģ taššùmäzin da-illan gwaskaun-nsent isugint; aidag zran wida inssan fddnast agaras kullu igäd ětakät, idrasen lzažěb ar-ttinin: « mattauyäd? yäk ur-dyugrad-ayäd sereg dyuškan agěššen!» nkern, ěrweln, ku yän mani ikka; ilkem-ěn ddnast nultmas, yasi-t, yağul duğaras, nta ula tigaṭṭen-nes; aillig n-ilkem tigĕmmi-ns igred yimmas, innayas: « ha ddnast nillim!» qiman ar şbaḥ asin-t, mdēļn-t; ddun wida inssan fddnast där ugĕllid, nnan-as: « asidi, ur-nssin ma-yusin ddnast sgudġar-ns!» innayasen: « mah mat-tgubělem aillig ur-tssinem mat-yusin?» nnan-as: « asidi, yiwi-yaġ iṭs!» innayasen iimeḥzenin yäḍnin: « amzätten, šĕkšemätten s-ĕlḥabs ard-in-salaģ!» šekšemn-in s-ĕlḥabs.

Iqim umeşmar ar yan yid iddu ikšem fugëllid, ilèkem tiflut tamzwarut isukft, tis snät isukft, tis kratt, isukft, yäftin igen gelgobt-nes, yämegt ar-t-ikkät s-itorrisen ttukkimin aillig issen mad-as-isker tikkelt tameggarut yut stukkimt zder numezzug, iqelebt, iffug, iddu yagul stgemmins. Iqim ugellid aillig iqerreb aifu lhal, yakuid sguqlab daiqelb, iqim assannağ ur-d-iffiğ, yağt kra ar-azekkans, iffuğd sudğar daga ithăkam; aillig fellas d-munn lzemzat dlwazarans, innayasen : « sněkrät yän uběrräh glhåkamtinu kullu adděmunn! » Senkern iberrähen gmaiggät ssugq aillig kullu tmun lhakamtëns där ugëllid; aidag isella umeşmar ula nta ilbrih, isers ikëtlan-nes da-ihlan, ils išermad, iddu ula nta ar där takät nuherbis daga shamaun aman ntzallit, iqim gwammäs nigd ar-irqqa. Agellid, aidag tmun kullu lhåkamt-ens, innayasen: « wann issen mad šig i-imensi-no nwass llidgam adasekfag illi, bnugas tigemmi, ekfgas masa-itzais nta ttarwa ntarwans! » lḥakamt-ĕns, ku yän d-ma-ittini ma-išša, ḥatta yän ur-yufi awäl dasa-ittinag, innayas : « ur-isul ḥatta yan! » nnanas : « asidi, ur-isul ḥatta yan gělhăkamt-ënk gir yan ddriuš, hatin g-lžamaz ur-igi aingara takat ašku ur-ilssi yat!» innayasen: « aŭwiyättid! » ddun imehzenin, aŭwintid ar-mnid ugëllid, iqim ugëllid, innayas : « umma kiyin ur-tssint mad šiģ i-imensi-no ass-llid-idgam ? » innayas : « asidi, ĕkf-iyi- lamän n-ṛĕbbi nniġak! » innayas : « ĕkfiġak lamän n-ṛĕbbi da-yakkan i-imunselmen i-wiyyåd ur-k-ittag umya nma yuhšen!» innayas: « asidi, nki aisukfen kratt ntféluin aillig kin-ufig tgent amzegk ar-k-ěkäteg sitorrisen ttukkimin aillig sseneg madak-skrag, wutegk stukkimt tameggarut žder numezzug aillig toelebt, flugg, ddug iskinnu! » Ikfas ugëllid illis, ibnuyas tigëmmi, ikfas lmäl datiqaddan, iddu yawid immas, išekšemt stgěmmi das ibna ugěllid, iskras tamegra, ku yän iddu iskinnes.

Iqim ugëllid ar-yan wass aškend id-bab nyan ukabar, štkan fugëllid innayasen : « ma-kun-yagen ? » nnanas : « asidi nkkad agaras lflani tffugd sërag yat-lhišt ur-nssin ma-tga, nrwel, nkşûd sgis, ddunt lěbhaim-ěnnag ur-nssin madasent ižran! » Isënker ugëllid aběrrah glhakamt-ěns; aillig duškan imoqran nteqbilin, innayasen : « ma-igin aiddu sudgar lflani ayi-d-yaŭvi lhištäd gis illan neg t-inga? » aidag sěllan i-wawaläd

Contes berbères du Maroc, I.

inna ugěllid, nnan-as : « assannag ndůlbak illik, hatta yan gitneg ur-trit as-těkft, dgik dag iga wawal wi-llmut, těnnit-ag ma-igin asers-iddu, hatta yan gitneg asersiddu ; ur-illi ma-yufen aduggual-nek gerreželt, azen sers! » yašk-ed innayas : « ha maillan, ha ma-ižran! « innayas : « ayizaun rebbi, asers-ddug! » innayas : « walainni syän eššerd! » innayas: « matta ššerd trit? » innayas: « ěkfiyi yät-tserdunt ihlan, těkft-iyi yan ubiza tsegt-id tigausizvin da-izzenza uzattar; walainni ig ak-tid-izvig ěgargāz, hot k-inga, ur-i-ttfart yat! » innayas : « ur-teksimt awal-annag gir awi-t-id ar däri ingiti, nag tngig! » Iddu udugg"al-ns där unëzzar, innayas : « sker-yi yan ssendůq imqqorn lzhed n-mag iggan argäz! » Iskras ssendůq das-inna, yaŭwid taserdunt das-ikfa ugellid, iggas aḥalas, igg ssenduq gyāt-leain nusuari, igg abisa n-teattart gleain yadnin, ini ftserdunt iffug yamz agaras, igg ššišīt nuday afella nihf-ens ar-issara gtmizar ar-izzenza tasattart aillig en-ilkem d-illi as-ennan id-bab-nukabar i-ugellid, ikšem stagant ar-gis-issara aillig en-vufa tigemmi lhist da-igodean agaras fid-bab nukabar, izer-tid sgufella ntgemmi innayas : « ma-tzenzat a-udäy? » innayas : « a-sidi, kullu ma-trit illa däri! » Igguez, iffugd därs, isers didas ašuari sguţĕlla ntserdunt, innayas : « anef abiza-nk adizareg ma därk illan! » yänef ndäy abizans yäf-en därs kullu tigausiwin da-zzenzan izattarn, inna-yas : « nki nr-i-iqadda gir uyad, bezzaf ayihşşan! » innayas : « ik-ihşşa bezzäf akawiğ didi sımdint, qduğakd ayan k-ihşşan, asigaktid stserdunt-inn ar-ligenmi-nk!» innayas: « nki skrag leaib gmedden ur-gig aděddug dugaras, ašku ig-iyi-zran, meln afělli munn ar-dyi-ngěn!» inna-yas uday: « ha ssenduq mani kteggağ, ur-inni akyizar hatta yan ar-tqödut ayan k-ihşşan, rarağkid dag gessenduq ar-tigemmi-nk! » innayas : « wabha! » ikfas abiza ntzattart, išěkšemt, ifeltin gis, yaguld där udäy, yänef ssendůq, inna-yas : « kšem! » ikšem, igen gwammäs nessendng, irgel fellas, yasitid ftserdunt, yaŭwitid aillig tid-iselkem i-ugëllid, innayas: « hatid gessenduq, yiwigaktid, walainni hak tasarut, taneft fellas, tegt argaz aur-kineg! » iddu uduggual stgemmins; iqim ugellid, aillig ur-illi hatta yan inna gělhater-nes : adaněfag ssendűgäd adizareg lhistäd da gis illan. Aidag yunf ugěllid ssendůq, imatud sgis lhist, iqqodem agellid, ider ar-fellas-itsetaf aillig tffug erroh-nes, iffug, irwel, yağul stgemmins, immet ugellid.

Qiman ar yan mnau ussan nnau : « ma-ntgga dngĕllid? » mdakarn ingrätsen imoqran ntmazirt, nnan : « nr-da-naf ḥatta yan serg-iliqen gir aḍnggal-ns! » ggent dugĕllid. (Ntifa.)

Conté en 1914, par H. Djilali.

LXXX

Le caid et le voleur.

Illa ya-llqayd g-yāt-imdint ar-ittāḥkām f-yān iģes g-beṛṇa; yĕgg fellätsen yān umġar; g-iġs-ād tĕlla gis yāt-tŭnssart iili därs iwus, tawuri-ns gir tnkkerḍa, tan ynker, yaŭwi-t s-tmdint, izzenz-t gis. Lqayd ar-ittazen s-umġar ar as-ittini iqrin-ĕnnek ura-tggan imbarn, yān imîker dārk ur-trit attāmĕzt! » Iqim umġar yān wass ar-iswāngim, tizaṛ-t yāt-tūussart, tĕnna-yas: « mak-yaġen? » inna-yas: « ur-ssineġ ma-vi-yukern yāt-tmĕlalt! » tenna-yas: « nki aimĕln ak-sers-inag » tĕddu ar-tkka f-tgĕm-mao ar-asent-tĕttinī: « maddār imik n-tfii n-tmĕlalt, illa-yas gis nsāfār i-umġar! » Aillig tĕlkem tigĕmmi n-imiker tĕnna-yas immas: « kšĕm-d, ad-am-ĕkfeġ imik! » tĕkf-as yāt-tĕḍaṛt, tffoġ-d, inmĕnagar-t imiker, inna-yas: « aġul-d am-ĕkfeġ uggar n-uyād! » Išĕkšem-t yaḍṛ-as ibbi-yas ils-ĕnnes, issufeġ-t-id; tĕgger ntāt idāmmen f-tflut yāk at-tsēmla i-umġar; iffoġ-d nta yāf idāmmen g-tflut, iġers i-yān ufullus, iġ^um idāmmen-ĕnnes i-tĕfluin n-wadǧar-ĕnnes. Taŭwi-d talliġ imeḫzĕnin, tsēmla-yasen tiflut, izaṛn nutni idāmmen kullu g-tĕfluin, nnan-as: « ġir. ar-tskirkist ur-tssint ḥatta yān! »

Yašk-ed yän udäy, inna-yas i-umgar: «nki aimeln ak-ildi imikr-äd!» Iberräh ndäy f-imunselmen inna-yäsen: «iměnsi-nnun däri yid-ad!» munn-d kullu fellas, ššen, sun, ikf-asen aman n-wadil sun-in aillig duwwehen. ku yän d-ma-ittini; ar-ittini nta: nki a-ibbin ils i-tmgart, nki a-yukern tamělalt n-umgar! Iaŭwi-d udäy tuzzlin, isqord-as tämart-ěnnes, yäk a-t-iissan. Aillig-d yuk^ui imiker iggr i-tämart-ěnnes aillig ur-t-yufi iddu s-wudäy d-umgar isqord-asen timira-nsen; aillig ifu wass iddu udäy s-umgar, inna-yas: «hat sqordg-as tämart-ěnnes!» yuut umgar udäy s-uděmmil, inna-yas: «manza tämart-ěnnek kiyin?» inna-yas: «manza tinnek ula kiy?»

Logt-ag inna umgar: « wann iskern tagansa-yad, kfig-as laman n-rebbi ur-as-skareg amya! » yašk-ed wallig, inna-yas: « někin! » inna-yas umgar: « rig a-yi-tuŭwit kra n-tagansa seg-tgemmi n-lqayd. Iddu s-tmdint giyed, ikšem f-lqayd, isker tifiras n-menkur, lqayd ikṣnd sgis, yäsi-t, iṣers-t g-wammäs n-ssenduq, irgel fellas, yaŭwi-t-id ar där umgar ar-as-yaqra umgar: « a-flan! » inna-yas: « năsam! » inna-yas: « manig tellit? » inna-yas: « hayi g-libert! » yänef umgar ssenduq ildi-t-id, inna-yas: « tennit-i ur-trit atämezt imiker, u-kiyin dgik yuki-k-id s-ihf-ennek! » loqt-annag yaŭwi-t lqayd s-därs ar-didas-ittăḥkām, iqim, yudu-t seg-tukkerda. (Ntifa.)

Par le meme.

LXXXI

Les gazelles de nuit.

Yän ugellid, ass amzwaru dag-t-nṣern, iqim ar-giyed, igen f-tainnit tafasit ur-iri at-yaŭwi iṭṣ, igelleb f-tainnit tazelmāṭṭ ur-irī at-yaŭwi iṭṣ, inna g-elbaṭer-ns : lɛazeb-aya! kra iṣṛan g-wammäs n-temdint. ineker, iles kra n-iketlan ur-igin wi-n-tgeldit, iffog ar-issara; yät-tasāɛat isella i-uṣīnṣeg, iddu s-tainnit dag-isella i-uṣīnṣeg, aillig en-yufa kṛaḍ irgäzen qiman, inna-yasen : « mselhir ɛalikum! » nnan-as : « mselhir! » inna-yasen ma-tskarem g-datth? » nnan-as : « nqima! » inna-yasen : « maun-tinim? » nnan-as : « nukni imlaln n-giyed anga! » nnan-as : « umma kiyin? » inna-yasen : « ula nki amlal n-giyed ad-gig! » iseqsa yan gitsen, inna-yas : « ma tawuri-nek kiyin? » inna-yas : « nkin da-iṭṭaġ uydi, issanaġ ma-ittini! » iseqsa wis sin inna-yas : « nkin da-ketṭûġ agadir issanaġ ma illan g-mkannäs! » iseqsa wis kṛaḍ, inna-yas : « nkin da-gebbuġ agadir, rārab-t mkelliġ iga! » nnan-as : « umma kiyin? » inna-yasen : « nkin da-zuzwauġ ildayn g-imi n-bnädem! » nnan-as : « ula kiyin tawuri-nek thla! » inna-yasen : « manis tram aneddu? » nnan-as : « nra-neddu ad-nakur lebzin n-ugellid! » inna-yasen : « nekratag! »

Někeren ddun s-tgěmmi n-ugěllid, äfen yan uydi g-mnidatsen ar-féllasen ittag. isaul-d inna-yasen : « manza wada issenn ma-ittini uydi? » inna-yas yan : « nkin ! » inna-yas : « ma-inna uydi-yäd? » inna-yas : « inna-yag han agĕllid ımun didätun! » inna-yas: « fessa, fessa, aur-tskirkist, agellid igen g-tgemmi-ns. » zayden alleg-en ěnkemen agadir n-tgěmmi n-ugěllid, inna-yasen : « manza wada ikeţţůn agadir iissann ma illan mkannäs? » inna-yasen : « nkin! » izayd ma ikdů, inna-yas : « ma illan mkan i-ugadir? » inna-yasen : « lqobt da-gennt twiwin! » zayden nnêden i-ugadir s-tainnit yådnin, inna-yas : « ma-illan gdid? » inna-yas : « aḥărzi a-illan gdid! » zayden s-udgar yadnin, inna-yas : « ma-illan gdid? » inna-yasen : lqobt n-ugellia aya! » inna-yas: « umma gĕllid illa gdinnag neg ur-illi? » inna-yasen: « lāläl! urilli g-lqobt-ĕnnes!» isaul-d inna-yas: « zanig is iffog aizzall!» zayden, nneden-d i-ugadir seg-tainnit yadnin, inna-yas: « ma-illan gdid? » inna-yasen-d: « gdid agilla lĕbzin n-ugĕllid. » inna-yas: « zayd kiyin aisenn aigbu agadir! » izayd igbu-t. nnan-as i-ugëllid : « kšem kiyin! » ikšem ugëllid s-ihf-ënnes, ikf-asen-d ssenduq amzwaru, nnan-as: « zayd! » izayd-asen-d wayyåd aillig asen-ikemmel arbea, yän i-yän, iffog-d, unan-as: « rär agadir mkellig iga! » irär-t mkellig iga.

Ku yän yäsi ssendůq-ĕnnes, ddun ar yän udgar, sĕrsen gis aillig sunfan, nnan-as : äsi ssendůq-ĕnnek ak-ihenna ṛĕbbi! » inna-yasen : « nkin ur-gin däri ikĕmmil umtqål da däri ittili gir hamsa waq nag tmen ižūh. » nnan-as : « uma trit dgik? » inna-yasen : « kṣûḍġ ad-awiġ ssendůq-äd n-ĕlmäl, azĕkka mkan ifu lḥal ar-saġġ lekĕttän,

ar-saģģ laḥrīr, meln ad-inin mēdden: mani sers d-ĕkkan iqariḍn-äd s-isaģ ayād? ur ģin dārs ikēmmil umtqål!» nnan-as: « umma dģik ma-trit? » inna-yasen: « auyät ssendůq-äd-inu s-därun, azĕkka ig-i-thĕṣṣa yän tmen ižūh naģ arbza waq, aškģ-ĕn s-därun, tĕkfem-i!» nnan-as: « zayd ak-ihenna rēbbi, luqt ma k-ihĕṣṣa kra, taškt-ĕn ak-t-id-nĕkf!» imṣåfåḍ didätsen, iddu yän arbza n-isurifen, yaġul s-därsen, inna-yasen: « nki ur-kun-ssineġ! azĕkka ig riġ an-aškaġ maf riġ ad-seqsaġ?» nnan-as: « mah nr-aġ-tssint!» inna-yasen: « ur-kun-ssineġ!» inna-yas yän gitsen: « nki lmudden ad-giġ!» inna-yas wayyåḍ: « nkin limam ad-giġ!» inna-yas wayyåḍ: « nki bu-lḥādit ad-giġ!» inna-yasen: « akun-ihenna rĕbbi!»

Iddu yağul s-lqobt-ènnes, igen gis ar-şbaḥ, iffoġ-d s-ĕlmèšuwar daga-itteḥkām aillig tlēkem luqt daga-tngaran, iknu g-luzīr-ĕnnes, inna-yas: « mkan ilkem ḍḍohèr tĕddut s-ĕlžāmaɛ s-ĕṣṣof amzwaru. mkan tkemmèlem tazallit, tĕknut g-lmudden d-limam d-bu-lḥādit, tinit-asen: « sadmĕrāṭ i-ugĕllid! » īddu luzīr s-ĕlžāmaɛ izzall didätseṇ aidag kĕmmeln, inna-yasen awal das-inna ugĕllid. isaul-d lmudden, inna-yas: « maġ ira ugĕllid? inna-yas limam: « labĕdda a-giġ-iseqsa ugĕllid, ašku agĕllid lĕzdid a-iga! ira iissan ma iggan tawuri-nnaġ g-ĕlžāmaɛ! » inun didätsen luzīr aillig in-isĕlkem, išekšem-in s-yän uḥanu, nsen gis, ar-azĕkkans g-id-iffoġ ugĕllid, iqim afĕlla n-udduk-kʰan-ns, inna-yas i-luzir-ĕnnes: « manza williġ ak-ĕnniġ? » inna-yas: « llan haṭn-id g-tama-nk ar-ak-sflidĕn » inna-yas: « ddu, awi-d yän gitsen! »

Iddu luzīr, yawi-d yan gitsen ar-mnid ugellid, inna-yas : « qim! » inna-yas ugěllid : « ma-iggan tawuri-nk? » inna-yas : « a-sidi lmudden ad-gig, da-někkrag ammäs n-iyed ar-thellalag afada ad-senkrag imunselmen s-tzallit!» inna-yas ugellid: « ur-d-awal annag af-k-seqsag! » inna-yas: « maf i-tseqsat a-sidi? » inna-yas: « maiggan tawuri-nk giyed? » lmudden isella i-ugellid inna-yas mkannag qqarn ildayn g-imi-ns, inna-yas : « a-sidi da-ițțag uydi issanag ma inna! » inna-yas : « zafak, awal-annag af-k-seqsag! » inna-yas i-luzīr : « šekšem-t s-uḥanu yadnin! » inna-yas : « awi-d wis sin gitsen! » yaŭwi-t-id iqim g-mnid ugëllid, inna-yas : « ma-iggan tawuri-nk? » inna-yas : « a-sidi limam ad-gig da-tzallag s-imunselmen ura-zzraig logt! » inna-yas : « ur-d-awal-annag af-k-seqsag! » inna-yas : « tawuri-nk n-giyed af-k-seqsağ! » inna-yas: « a-sidi da-keţţûğ agadir issanağ ma-illan mkannäs! » innayas : « awal-annag af-k-seqsag! » inna-yas i-luzīr : « aŭwi-t där lmudden! » innayas: « awi-d wis kṛaḍ gitsen! » iddu, yawi-t-id, iqim g-mnid ugĕllid, inna-yas: « maiggan tawuri-nk? » inna-yas : « a-sidi, nki da-yaqrag lhādit f-imunselmen dasentinig : ha ma-inna ṛĕbbi, ha ma-inna moḥāmmād! » inna-yas : « ur-d-awal-annag af-k-seqsağ; tawuri n-giyed af-k-seqsağ!» inna-yas: « a-sidi da-gebbuğ agadir, rärag-t-id mkellig iga! » inna-yas: « ɛafak awal-annag af-k-seqsag! » inna-yas ugěllid i-luzīr-ěnnes : « ģer-d i-ubuwwab n-lěbzin! »

Iger-as ar-mnid ugëllid, inëkr ugëllid inna-yas : « änëf elbzin! » yänëf, ikšem ugëllid ar-ithasab snādeq llmäl da-därs-illan, yäf-t-in beşşan arbea n-snādeq llmäl,

inna-yas i-ubuwwab : « manis ĕddan ? » inna-yas : « a-sidi ur-ssineg, lealm-inu dwink yan aiga, ura-yakkag tisura i-hatta yan! » aguln-d, ffgen sg-ĕlebzin, isaul ugellid d-luzīr-ennes d-imeddukal-ns, inna-yasen : « hatta yan gitun ur-issin manisg ittyakār lehzin? » ar-sagulen g-ugadir seg-tainnit-äd wala täd, hatta yan ur-issin manisg ittyakār, inna-yasen ugĕllid : « tĕnnim ḥatta yan gitun ur-issin? » nnan-as : « agadir-ad ḥatta yan ur-as-iggir! » inna-yasen : « issanät ma-ttinim, azekka nag nif-uzěkka ig-aun-ěnnig vän wawal tinim-i ur-d-mkannag aiga, ašku dgik kur-tssinem i-umya, nki airan aun-isemla manisg-ittyakār lehzin!» isaul-d luzīr, inna-yas : « lālāl auyātt iznguyan ellzafit! » antvin-as-d iznguyan izammern s-lzafit d-walim, inna-yasen luzir : « ffgät s-berra! » ffgen, igim luzīr isammer izuguyan ellsafit s-walim, iffog ula nta, iggen tifelnin, dinneg izra kra n-tsettiht imsel-t, iffog, inna-yasen : « tfarät-i! » itfar-t ugellid nta wala lzemazat da-didätsen-itgawarn, ffgen ar-berra n-temdint, iqim luzir ar-isaqul mkäd d-mkäd g-ngadir, yät-tasaat tffog tidi sg-udgar dasg-ittyaguba ugadir, inna-yas luzīr i-ugĕllid : « ha manisg-ittyaguba ugadir! » yut-t luzir s-tukkimt, thlu-t, ašku sul iga leždid ur-ta-iqqor, nnan-as i-luzīr : « a-irhem rěbbi lwalidin-něk, ašku ur-illi hatta yan gitneg ur-igi lfahim zund kiyin!» agulu s-ělmešnuvār, iger-d ugëllid i-lzulāma, inna-yasen : « wann ihăžmen f-tgěmmi n-ugěllid ma gis inna sšeräz n-rebbi? » nnan lzulāma : « ššeräz inna a-ttyabbain ibfaun-nsen, tlyagaln g-imi n-temdint!» inna-yas ugĕllid i-luzīr: « mun didätsen ad-rärn snãdeq da-iwin! » inna-yas i-luzīr: « hat ig ak-irwel yan gitsen, ur-ssineg gir ihf-ennek gis! » imun didätsen luzīr d-imehzenin, inna-yasen g-uģaras : « agĕllid-äd kunni as-ira-ibdu aibbi ihfann-nnun! » nnan-as: « hayag g-lear n-rèhbi d-winěk, a-luzīr, izar maměkaġ-tskart ad-ab-tfukkut sg-нbbuy n-ibfaun-naġ!» inna-yasen : « ig därun kra n-igariden ma-yi-takkam aur-teggudem! mkan kun-izvin ad-ebbin ihfaun-nun tedalbem ššeras; mkan kun-id-rurn ar-mnid ugellid, mkan aun-inna matta sserä tedålabem, tinim-as : lukil-nag, luzīr-něk a-t-iggan!» kfu-as lhott n-ifassen-nsen f-lmäl da-didasen-isker, ig-in- ifukka ad-as-t-ekfen. aŭwin snādeq, kfn-in i-ngellid, irär-in s-lehzin, inna-yasen: « asiwät-ten sg-mnidi, tawim-in s-udgar dag a-tbbin ibfaun n-wann g ifta ššěräz. » aŭwin-in, inned-asen ușiyyaf ddur amzwaru, d-wis sin, sguin, dalben ššeraz. isellayasen ugëllid, inna-yasen : « rärät-tu-id! » rärn-in-d ar-mnidas, inna-yasen : « matta ššěräz tědálabem? » nnan-as: « luzīr-něk a-iggan lukil-nnag! » iněker luzīr, ibědda g-mnid ugellid, inna-yas: « a-sidi, wann wid ura-itebbi yan ihfaun-nsen, asku hatta yän ugellid ur-tennit adär täft zund wid! wid adg-in, yän wass ig-in-tähtazzat, yaf därěk kullu ma illan g-lěhzin! » inna-yas ugěllid : « nker seg-tama-no, ur-htažžaý awal-äd yi-linit.» inna-yas ugëllid : « ig asen-ĕrzemag, ddun akurn yän yädnin!» inna-yas luzīr : « ěkf-asen lmunt-ĕusen, ma-tn-id-iqaddan ar-d-ĕmměten, ur-sar-nnin ad-akurn! » inna-yas: « nniġ-ak awal-ad-ĕnnek ur-as-sflideġ! » inna-yas: « ur-dnkin a-iran a-ibbi ibfaun-ensen; ššerāz ad-gisn-iftan ad-emmeten!» inna-yas: « ula kiy tahžemt f-lěbzin -ĕllmabzen, väk kiyin a-išekšěmen ar-tsattit ar-asen-takkät aillig

CONTES PLAISANTS

ak-ĕnnan yuda!» yäf-ĕn ššĕṛäz awal ĕlluzīr isaḥa, inna-yasen: « nkrät seg-mnidi, hayyi skrag giun lhir, dduwät s-kra ntmazirt yåḍnin, tzdgem gis, aur-sul-kun-zeṛṛag!» (Ntifa.)

Par H. Djilali, Tanant 1916.

LXXXII

Ahmed le Priseur on le Héros malgré lui.

Taḥazit n-yan urgaz ism-ĕnnes Ḥāmĕd anfaīḥi. Illa yan urgaz ism-ĕnnes Ḥamĕd anfaīḥi da-ittĕnfaḥ lzain n-ušwari g-yāt-tikkelt g-yāt-tinzert. yāf yān ubau, igz-as g-wakāt, ibĕzd fellas, irār fellas akāt ; ikšem s-tēmdint yāf-ĕn yān udāy d-yān umunsĕlem ār-tlzaben dḍama, ar-as-isemla i-umunsĕlem mameka iskar yāk airno udāy. inna-yas udāy : « maḥ aillig as-tzawant? » inna-yas udāy : « is bahra s-tssent ašk-d at-llzab nki didak. » iwažb-as unfaiḥi, inna-yas : « mštas ntlzab? » inna-yus : « at-llzab ssfint n-ibaun! » inna-yas : « gaur! » ilzab nta d- udāy, irno unfaiḥi udāy g-ssfint n-ibaun. inna-yas udāy : « zayā! » ar-tzayaden aillig t-irna g-setta n-ssfain n-ibaun ikf-as-int udāy. iddu unfaiḥi s-dār ugĕllid, inna-yas : « ĕkf-iyi sĕtta lahriya mag ĕtggaģ ibaun! » iḍṛ-as lzažēb i-ugĕllid inna baba anfaiḥi amzaḍur ka iga. aidag t-izra ugĕllid izammer sĕtta lahriya s-ibaun, tili yāt-tfruḥt dār ugĕllid tuḥšen ḥatta yan-ur-iri at-itahĕl. inna-yas ugĕllid i-unfaiḥi : « ad-ak-čkfeģ illi, inna-yas : « waḥḥa! » itahēl-t.

Yän wass iffg-asen-d yän wagrud g-ugbalu dasg-a-tagument, ur-sul-igi yän aiffeg ad-yagum. ddun äyt-tmazirt där ugellid, sskan fellas, nnan-as : « han yän wagrud iks-ağ ağbalu; wann iddan ad-yagum iri at-yĕš! » inna ugĕllid: « ma-iran at-ineģ? » inna-yas luzir n-ugĕllid : « adnggual-nek asers-täzent at-ineg! » anfaiḥi illa därs yän uqrab n-tznirt, yizvi-t-id didas ass amzwaru, yagul-t g-uḥanu där tmgart-ĕnnes; yäzn iss ugĕllid, inna-yas: « ašk-d! » aillig d-yuška ar-mnid-as inna-yas: « ay-adūggualinu, ban yan wagrud iks-ag agbalu, ur-yad-nufi manisg-entagum. » iddu unfaihi dar tmgart-ennes, yäsi aqrab-elli n-tznirt da-d-yiwi didas, tenna-yas 1mgart-ennes: « mani trit? » inna-yas : « rig addug fhali! » tenna-yas : « mah? mak-yagen? » inna-yas : « inna-yi babam, ddu neg agrud dag-illan f-ugbalu. » tenna-yas : « sers agrab! » tzammr-as yät-tazgaut s-lzafiūn, tenna-yas : « ddu ar där ugbalu, tserst tazgaut tglit afella n-tasefsäft, tgäbelt ar-t-yes. » iddu, yäsi tazgaut elsafiun, ilkem agbalu, isers tazgaut ddau tasëfsäft, igli s-afëlla-ns, yäss idarn-nes d-ifassen-nes tasëfsäft afada urd-ider seg-tauda n-wagrud. ha yagrud yuska-d seg tagant, yaf-d tazgaut iferd gis aillig t-išša kullu, ider ar-itmururud, yäll tiwallin-ennes s-tasefsäft iksud unfaihi ider sgufělla n-tasěfsäft tama n-wagrůd; agrůd ur-as-inni amya iduwuh-t leafinn da-isša. inkr unfaiḥi ig-as asgun g-umggerd, yawi-t-id ar-mnid ugëllid, freḥn-as, škren-t aok medden, nnan : « $ad\bar{u}gg^ual$ n-ugellid igg argäz !

Qiman yan mennau ussan, inker lmudden där lefzer ayudden, igli s-ssumaeat, igger tiț-ĕnnes s-berra n-temdint, yăf-ĕn tamdint duwwurn-as irûmin sbaz laduar, ira lmudden ayini : « allahu kbār! » inna : « a-låtif! matta uyäd! » isĕlla-yas ugĕllid, innayas i-umehzni: « azzel aŭwi-d lmudden, matta uyad ittini! » iddu umehzni, yawi-d Imudden s-mnid ugëllid inna-yas : « matta uyäd tinit ? » inna-yas : « a-sidi sbae laduar ad-duwurn irûmin i-tmdint! » idr-as leazeb i-ugellid. mameka ira iskar? inna-yas luzir : « sufğ issen adügg"al-nek! » yazen ugellid s-udügg"al-nes, inna-yas : irůmin duwarn-ag sbaz laduar! » iddu unfaihi s-där-tmgart-ennes yasi-d agrab-ennes n-tznirt iri aiddu iskin-nes, tenna-yas: « mak-yagen? » inna-yas: « babam inna-yi. « ffeg s-irumin duwurn i-tmdint sbaz laduar » tenna-yas : « ddu där baba, tinit-as akikf ayis lěflani g-udgar lěflani! » iddu, yazvi-d ayis ar där tmgart-ennes, tg-as tarikt. tsni-t, tawi-d isguan, täss-t tarikt d-wayis seg-maiggat tainit aillig ur-yäd a-itmussu těnna-yas: « ĕffġ-issen! » ĕrzemn-as lbab n-tmdint, iffeġ. agĕllid n-irûmin ism-ĕnne. şotih. iffeg sg-imi lbab, irul iss wayis s-tainit n-ugĕllid n-irûmin, anfaihi ar-ittini . « amz lmonțih! » aur-ider, izri f-yät tiyni, iri agis yämz, takuf-t s-lžehd n-wayis ig-t f-igir-ĕnnes ar-ittini : « amz lmonţih! » sellan-as irumin ar-ittini ĕlmonţih, nnan-as i-ugëllid-ënsen : « wad ur-d-yuški gir s-kiyin! » inna-yasn ugëllid-ënsen . « niyat aněrwel! » nkren, rweln kullu, feln kullu ma därsn illan. aidag izra uduggual-nes irumin rweln, luoqt-annag ilma rzemen tifeluin, ffgen-d där unfaihi, frehn as, skern-as taměgra vådnin, ikf-as ugěllid mnåşa g-lahakamt-ennes. (Ntifa.)

Conté par H. Djilali, à Rabat en 1914.

LXXXIII

Le riche et son trésor.

Illa yän tažer insa därs yän ṣṣālīḥ, inna-yas : « imäl agik-yaŭwi luwurt. » iddu tažer z-där wannag dag ira agis-yawi luwurt, iseqsa, yäf argaz inna-yas : « f-i kra g-warrau-nk ad-iy-iksa ikeruan. » innas : « ad-šaureg immätsen. » iddu išaur immätsen těnnas : « waḥḥa! wad da-iyitawi ikššuḍen, wad da-iy-itagom, wad waḥḥa imĕzzi. yaŭwi-t-id! » inna-yas i-tažer : « tahalla gis! » isni-t f-userdun, yaŭwi-t, ar-lgabt, igers-as, ifel-t g-lgabt ifel sin izguran g-umggêrḍ-ĕnnes isal gis ĕrroḥ; těddu yät-tmtūt täf-t-id imget, täsi-t tawi-t žeggua-ns, tsers-t, tgnu-as ažerriḥ s-laḥarir ar-as-tskir taḥrirt ar-as-teg g-imi-ns ar-itḥataq zär isul gis ĕrroḥ aillig ižži imqqor tĕg-t g-lžamaɛ iga ṭaleb; tlĕkem tmĕgra tĕnna-yas tada t-irĕbban: « atĕddut s-tmēgra ataŭwit iqariden atsegt taḍuḍ ad-ak-skreg ahaddun. » iddu s-tmĕgra ilkĕm-ĕn yawi-tn tažer inna-yas: « mak-yurun? » inna-yas: « seg-tmazirt lĕflan lĕflaniya! » ma dak-iskeren ažĕrriḥ

äd? » inna-yas : « idda-n yän tažer inna-yas i-baba d-imma fät-i yut-un ad-iksa ikeruan, yawi-yi-d al-loabt igers-i iddu iskin-nes, teddu-d yat-tmtût täf-î g-eloabt tasiyĩ žeggua-ns, tgnu-i ažerrih ar-i-tskir tahrirt ar-i-tetgergar aillig žžig maqoreg tg-i g-lžama≈ giģ ṭaleb, těnna-yi ěddu atmgert, hayi ddig dik hat mka izran!» inna-yas tažer : « ad-ak-arag tabrät attawit žeggua-inu s-lahäd aur-t-täneft ula tgrit. » innayas : fig-ak s-lahad ur-t-tanfeg wala t-grig ar-tlekem dar yuk!» iddu aillig ilkem tigěmmi yut tiflut taggu-d illis sg-esseržem těnna-yas : « mak-yurun ? » inna-yas : « yus n-flan, yuzn-id tažer yiwig-t yät-tbrät i-gma-m!» nta tzra-t tfruht tirba-t gis, tuggez sg-ĕlmenzeh tsgli-t s-ĕlmenzeh tenna-yas : « ara-d tabrät atsgreg » inna-yas : « fig-as s-lahad i-babam aur-t-akkeg yan gir gma-m. » tef-as išš isu igen, tasi tabrat sg-waqrab-ĕnnes, tĕrrez-t tänĕf-t tsger-t täf-ĕn gis: « umma kunni aillig ilkĕm wannag tgersem-as tebbim ihf-ennes temdlem-t » tebbi tabrät, tenna zaidu billah min essitan ěrražim, těbbi-t täsi lkigd ådnin d-loqlem ttadduät tara tabrät adnin tga gis : « han iddu urba-yäd i-babäs těfm-as ultmak hat fig-as nkin. » tsemmer-t tger-t g-waqraběnnes; iddu-d yus n-tažer inna-yas: « ma-yurun wad igen g-ĕlfräš-a? » těnna-yas: « areggas n-baba. » inna-yas : « mad-yuwi? » tennas : « yuwi-d tabrat. » isneker-t, aillig inker inna-yas : « mat-tyíŭwit ? » innas : « yŭwig-d tabrät n-babäk! » innas : « ara » isger-t yaf-ën gis tarbat fig-t i-urba annag da-n-iddan srah-as-t skr-as tamegra. iskr-as taměgra, ili-t. ildu-d tažer, inna yus : « matta uya aida tuzent g-tbrät hayi skreg-t. » innas : « ur-d-mka d-uzneg, ĕnnig-ak dinneg d-idda tĕngem-t, tĕbbim-as iht těmdlem-t, ayannag ad-egig g-tbrät. » inna-yas : « ur-d-ayannag atgit g-tbrät, tgid g-tbrät dinneg n-idda f-as i-urba annag tärbät tskert-as tamegra, hayi skreg-t israḥ-t.» yaděğ aillig ikka zašr iyam izra-t da-ittudu s-lžamaz da-itzzalla iqiyi-t, inna-yasen-i isguman-nsen : « ngätt, adgätt ar-d-iffog giyed tengem-t! » tenna-yas tmtut-ennes i-urba annaģ da-t-ilan : « aur-teddut s-lžamas qim-di atzallt didi g-žeggua, tawayya datserga aman n-tzallit atuddat, tuddeg ula něk nzall kullu gdid.» inna-yas : « wabha!» iqim itudda izall inna tažer kullät ngan-t iffog tažer wuten-t isguman ngan-t nta nnit wessalam; yağul urba yurĕt tazer ar-as-ittawi mnåşa g-wida-ns. (Ntifa.)

Dicté en 1916 par Ahmed ben Haddou dit Achemrah des Ibaraghen. (Ntifa.)

LXXXV

Astuce de femme.

Innäk illa yän urgäz, illa därs uida, ur-yäd-iṭaf g-lɛaqĕl-nnes; yän wass imnaggar yät-tmgart, ar-iss-ittäzĕn timazanin; ur-tri ntät atsfĕld i-wawäl-äd ḥatta sg-där-yät. Aillig ikka mnau isegg"asen ur-t-ilkim yagul udmĕn-ns iga wayyåd. Tmnaggar-t yät tussart tnna-yas: « mak-yagen aillig yagul udm-ĕnnek yuḥšen? » inna-yas mkĕlli iga wawal, tnna-yas: « ig-d-gir wawal-äd irḥa fĕlli! » inna-yas: « sker ayän mi tgit! »

Těddu s-tgěmmi dag tělla tmýart-äd, nnan-as wadýar-nnes: « aur-tkšěmt, hat tella därs yät-těkzint, kullu ma därs ikšěmen ura-tçubbi gir sg-udem!» Tagul těddu stgěmmi-ns, tsker yän uruku n-ibrin tszatu gis tifelfelt da-iharran, tsers afëlla-ns yän sin igsan n-tfiyi, taŭwi-t; aillig-ĕn tkšem d-imi, tizar-t tkzint, tĕddu-iss-d, tsĕmla-yas aruku-llig ar-tkkät taddilt-ennes zund tzra kra g-id-bab-ennes; tsers-as aruku ar-gistšta, ar-suddument tallin-ennes s-imettaun sg-tfelfelt; tqim tuussart tama-ns ar-talla ula ntät, ar-as-tsluf i-tadaut-ennes; tffegd tmgart, tizar-t ar-talla, tenna-yas: « makm-yagen a-halti tafqirt! » tenna-yas: « tahbibt-inu ayad, ar-didi-tsta, ar-diditggan, tga tamgart zund kemmin! yan wass ira-t yan urgaz, ntat ur-t-tri; ideau didas těgg tikzint; » ig tsělla tmgart i-wawal-äd, těnna-yas: « lhorma-nněm a-halti tafqirt, azzel aŭwi-d flan s-tfessi ur-ta-felli-idzai adgeg ula nki tikzint! » Teddu tefqirt ar-ttinag s-urgäz-ellig ur-t-tufi; tagul sdärs, taŭwi-t s-tgemmi-ns, tffeg dag ar-ttinag s-urgäz-ellig aillig ur-t-tufi tenna ad-as-aŭwig kra n-urgäz yadnin ar-d-äfeg flan. Tmnaggar yan urgaz; argaz-ad argaz n-tmgart, walainni ntat ur-t-issin, tennayas: « is-trit kra n-tmgart ig ak-t-id-iŭwig! » inna-yas: « rig, ak tigråd-ennem! » Tmun didas ar-imi n-tgemmi, tizar-t-id tmgart-ennes sg-tit n-tflut, tenna yuf at-inmnaggareg g-imi n-tgĕmmi ur-ta-d-iškim ; tmnaggar-t-in, tĕnna-yas : « mkäd aiggan tauri-nk ay-agerdar ar-it-tinit ur-gin-tssint kra n-tmgart yådnin bla něki!» Ihšem urgäz, yadr i-tallin-ns ar-qqåzent akäl ur-yäd-yufi ma-ittini; tagausa-yäd aigan tamezziant där imgarin. (Ntifa.)

Dicté en 1916, à Tanant par M. ben Hadda, A. Oumas, Ntifa.

LXXXVI

La femme aux deux maris.

Tělla yät-tmgart, tga tadgält; yän wass tmnaggar yän urgäz, těnna-yas: « ayi-tětābelt! » inna-yas: « tauri-nu giyed ag-tělla! » tara fellas awal-äd; tmnaggar dag yän yådnin, těnna-yas: « ayi-tětabelt! » itabel-t ula nta. Wada ithěddamen giyed ar-d-ittaška sdärs azäl; wi n-uzal ar-d-ittaška giyed. Yän wäss taru didätsen yän ufruh aillig d-yuška wi n-uzäl těnna-yas: « uruģ! » tini-t daģ i-wi-n-id. Ku yän gitsen yusi tiššišt-ěnnes iddu ssůqq ad-as-d-iseg ma-tešta; mnaggarn sin idsen, yän gitsen inna i-wayyåd: « turu-yi tmgart! » inna-yas: « ula nki! » Aillig sgan aida ran munn-d ar-imi n-tgěmmi, iri yän gitsen aikšem, inna-yas wayyåd: « tigěmmi-nu aya! » ar-tzzin; tsělla-yasen, täsi yät-tyummişt n-iqaridên těddu s-tgěmmi lqadi, tsduqqêr, tffog tmgart lqadi, těnna-yas měkda iga uwawal. Těnna-yas tmgart lqadi: « kěmmin turut gir yän umma nki sbza ad-uruģ d-lqadi yän aigan yŭwis. » Isělla-yas lqadi ma těnna; iddu s-där urgäz t-yuggern g-tuasna, izaud-as měkda iga uwawal,

CONTES PLAISANTS

ımun didas ssuqq, sgen sgis sbea n-tmělsa yät ur-trwas yät, aŭwin-ind; wann mi sělsan yät, ini-yas: « ut babäk s-aměddil! » yut-t ar-amězzian gitsen ur-t-yuwit, inna-yas: « wad a-igan iwik! » Iěkf tameššut i-sin ilêgman, ibbi fěllätsen aman, sin ŭussan d-sin wadån, yaŭwi tamgart-ĕnnes, ku yalgum yäss didas yän uḍar, isers-t aman f-yät tainnit, isers wiyyåd f-tainnit yådnin, ilugman ig-zran aman, ku yän ildi s-tainnit-ènnes, bbin-t f-sin igezman, ikf lqadi wida ur-igin arrau-ns ku yän i-yän yådnin; iqim gir nta d-iyus. (Ntifa.)

Conté par Ahmed ben Haddou, Ibaraghen, Ntifa.

LXXXVII

Lqişt ya-urgaz ira iddu ad-izûr tahanut n-rĕbbi ġ-Mekka.

ģ-äss-ĕlli ira (a) iftu yūṣṣū gumas f-tmġart-ĕnnes, innas : « ha lamänt ar-dgĕllebeġ!» lliġ ifta, zrin kra wussan yiri gis gumas-ann aylli ur-izdilen, innas-t; tennas : « ůho ! kṣůd ġ-ĕlfräš n-gumak!» inker, iskr-as kra n-taḥăriymit, ikura kkoz ifqirën a-fellas-šāhden s-tkerkas, iftu, yaŭwi-d ya-urgaz išekšem-t s-tgemmi n-ugmas, zren-t ifqirën elli, gin fellas taguyt, aŭwin-t nelta ttemgart-elli s-där lzmasat, nnan-as: « kĕmmi tznit! » šahden fellas inagan, unan-asen : « nzṛa-t, nĕttät dids! » kksen gisen nětta ula něttät miya ukuräy; lůhen-t-inn g-ya-ugudi, yäf-t-inn ya-urgäz, yäsi-t s-tgěmmi-nnes, innas i-tmgart-ennes : « g-as isäfären i-tiggas-ennes » llig těžži, tšekku sers těmgart argäz-ênnes, těnnas : « ssufeg-t! » innas : « ůho! » tggaur tmgart wurgäz ar-gyid těkšem ad-as-týreš g-uḥanu-llig tělla, tnmiggīr d-iwis, tgers-as, tailgi taf-t-inn ar-tgga tağuyt, těnna i-urgäz: « tamġart-äd tgres i-iwitnag!» issufog-t, těftu, täf-nn ya-urgāz ittyikrāf g-tměrwäst těrzem-as, thelles féllas, innas: « někki gig ismegěunem! » tmun dids ayllig lkemen tama lebhar, innas : « rig a-gim-znug! » tennas : « gikad a-igan ĕrrzelt-inu! » innas: « iqqan-d! » yaŭwi-d ṛĕbbi yan bab-n-ssfint izzenzas-t. iri ula nta a-gis-iznu tagui, yut-st s-ya-umeddil, tgraq sersen ssfint; tämez nettät ya-ifersi aylliğ teffeğ s-lberr telkem där ya-ugellid, tennas : « giğ tadbibt n-tmūdan-elli šqanin! » iskr-as ugellid yät-tassumäzit ardärs-ftun medden; wanna mu tegger, yak"i-t lhal. llig-d yuška urgäz-ennes g-ezzyart, yäf-d gumas-elli ibuked, yäf-d inagan blan, innas: « manza tamgart-inu? » innas: « wahli, wahli! tamgart ennek tsker ma y"hšen něttät d-flan s-lhūdur inagan, hatěn; llig těšša kuräy tělwer! » iggaur ar-issifir i-gumas-ĕlli ibukden, ur-ižži, nnan-as : « tělla yät-temgart g-yät-tmazirt, wannan därs ikkan tgger-as isfiw!» yaŭwi därs gumas, nnan-as inagan: «wala někkni, ra-něftu!» ftun. mmiggirn-inn kullu. llig ten-tzra, takuz-ten, tennasen : « a-kullu-tgrum i-mědden! » tserf s-ugěllid, iffag-d, ihāder, těnnasen: « kunni, wanna gigun iran a-ižži, iqqan-d a-yi-imel ma isker ayllig vuden. ibdu gumas wurgaz, innas : « gumayäd ifel-iyi tamģart-ĕnnes, nniġ-as a-gim-znuġ; tĕnna-yi uho, skreġ fēllas tikerkās nĕkki d-inagan!» tĕnnas tĕmģart-ĕlli iġersen i-iwis: « nĕkki ġerseġ i-iwi, nniġ-as i-urgäztamġart-äd as-iġersen!» inna wayyåd: « nĕkki, tĕrzem-iyi yät-tĕmġart ġ-tamarrut n-tmĕrwast, thalliş fēlli, zĕnzeġ-t!» tĕnnas i-ugĕllid: « ha yargäz-inu, ha gumas isawel, ha inagan sawlen, ha tmġart-ĕlli iġersen i-iwis tsawel, ha walli mu rzmeġ, izenz-iyi isawel, tamġart-ĕlli mu kullu iặra ġĕmkann nĕkki, walainni zud ġikadd idrus ġ-tmġarin!» ġkudan tmun d-urgäz-ĕnnes ĕlli izwurĕn; ĕmma midden-ĕlli, ibbi-yasen ugĕllīd iguyya-nsen. (Idau Zal.)

Relevé par Okbani Hadj Hamida, Idaou Zal.

LXXXVIII

Histoire de celle qui jeta son mari dans un silo.

Inna-yäk, illa urgäz s-tmgart-ens, yän wass tenna-yas: « a-uddi nki šibeg, nker ataŭwit tamgart yådnin, nkin šibeg ur-sul-ak-laqeg! aŭwi-d tada imezzin, nkin ad-äk-zammereg tigemmi ukan! » inna-yas urgäz: « a-benti, ig-d-yiwig tamgart ur-da tirit! » tenna-yas: « uhu a-yŭwi;n-zammi rig! » inna-yas: « ig-t-trit, sir dålb-iyi tamgart. » teddu tmgart tedåleb g-tmgart yådnin, tenna-yas: « atnekert a-km-yili urgäz-inu! » tenna-yas: « a-ḥanna, unma kemmin! » tenna-yas: « nkin wafqeg i-urgäz-inu a-itähel! » teddu tmgart-elli tenna-yas: « bismillah, wahha! » teddu tmgart-elli där urgäz-ens, tenna-yas: « neker, zenz ayda-nk! ha tamgart ufig-ak? »

Iněker urgäz, isker tameģra; ass-ēlli g-ilkem ěrrwaḥ n-tmgart atroḥ där urgäz-ēns, těnna-yas tmgart taqdimt: « a-yargäz iþēṣṣa-yaġ udi! » inna-yas urgäz: « man tqiyist a-illis n-ɛammi? » těnna-yas: « han udi illa därnaġ! » inna-yas: « manzät? » těnna-yas: « hat-in g-tsräft! » inna-yas: « ruḥaġ s-tsräft! » ddun ar-tasräft, inna-yas urgäz: « ažṣū a-illis n-ɛammi, zl-i-d udi!» těnna-yas: « nkin šibeġ ur-ġiġ adažṣūġ; aṣṣū kiyin, zl-i-d udi at-id-amzeġ nkin! » yaṣṣū urgäz, yasi-d udi, ar-as-d-yaqra i-tmgart, inna-yas: « aġen udi! » těnna-yas: « ulla a-babāk ur-sar-taqlait! » tzzi didas, těnna-yas: « alem hif, trit a-fēlli tětähelt, gaur dġikk han adġar-ēnk gdiġ! » tasi tmġart tqqen fēllas tasräft, ar-isġuyyu urgäz-lli aillig iġūḍi ma imuɛaḍeṛ.

Tağul tınğart tašk-ĕd s-tgĕmmi, tquwum tamĕğra, tadüggwat tašk-ĕd tslit, tĕkšem s-aḥanu ar-tqqel add-ikšem urgäz; aillig iṣbaḥ lḥal; tsġuy tmġart taqdimt, tĕnna-yusen: « argäz-inu immut, nġan-t aytmas iɛadaun ɛala ḥaqq ur-därs iferḥan, zṛan-t itähel kṣūden ayaru iferḥan, nġen-t!» ar-talla, tžĕmaɛ taqbilt ar-ttinagen, ur-t-ufin.

Igaur urgäz-ĕlli arbaz ššhur g-tsräft. yän wass ikšem gmäs s-aḥanu lliġ g-tĕlla tsräft, ira yakur, isĕlla-yaz-d urgäz-ĕlli sg-tsräft ar-as-d-yaqra, inna-yas: « zebd-i-nn! » irwel-d urgäz-ĕlli ar-d-ittazzäl s-där mĕdden inna-yasen: « nĕkrät s-aḥanu! » nĕkern kšemen s-aḥanu, anĕfen tasräft, zbĕden argäz-ĕlliġ, ur-immut ašku ar-iṣta udi

g-tsräft, iffog-d izmaz taqbilt, yamez tamģart ěllig ineg-t, iskůmd-ět s-lzafit, izmaz taqbilt, isker nnzäht f-ihf-ěns, yawi-d tamĝart-ělli mi isker tamegra, israḥ-t-id, tig läll-n-tgěmmi.

Dicté par Brahim Belhasen, d'Igli, A. Chitachen.

Lhadit n-tallih iyern aryaz-ĕnnes y-tsräft. Variante dans le parler des Béni-Mguild.

Innaš: illa yän uryäz yuwul yät-temţût, žin taḥamt-ĕnsen, yili gurs siyan, walu gurs amya n-warrau. An wass tĕnna-yas temţût-ĕnnes: « nšer attawult, neķ ur-aš-yiring amya n-warrau.» inna-yas nta: « ur-da-tawuleg amya!» tĕnna-yas: « labudda attawult!» innas: « neķ ur-da-tawuleg amya, dĕbber šemmin hef-tĕmţût nged oho!» tĕnnas: « nkin ad-dĕbbereg!» Tĕddu s-ġur yän urgäz ttĕtter-as illis, tĕnnas: « at-ti-yawul uryäz-inu, ad-ah-taru ša-n-iširran!» innas: « wahha, merḥaba!» iš-as-tit, žin tamĕgra. Qimin, ar-gyid, tĕnna-yas tĕmţût-ĕnnes tamzyarut: « anĕddu adnäsi udi zy-tsräft!» inna-yas: « wahha anĕddu!» Ddun gyid-ĕnna allig lšēmen tasräft y-lhĕla, änfen-it. tĕnna-yas tĕmţût i-uryäz-ĕnnah: « kšĕm tasräft, äsi-yah-d udi!» Ikšem uryäz tasräft, tqqen-tit tĕmţût-ĕnnes gifs, tĕnna-yas: « trit attawult?» inna-yas: « nek, ur-rig ad-awuleg amya, šĕmmin ai-d-it-innan!» Haha tĕddu, tzri-t y-tsräft; ar-tifawt ar-taqra i-wadğarn-ĕnnes d-mĕdden yådnin d-imĕddukal-ĕnnes, tĕnna-yasen: « id-ur-tzrim aryäz-inu, ur-ssineg mai-ddas-idda!» nnan-as: « ur-ti-nzri!» tĕnna-yasen: « bes iḥaššem dgi y-ywul!»

Iqim y-tsräft ar yän wass, iddu yän uryäz ini taymart-ĕnnes ar-istara y-lhela, ikk hef-imi n-tsräft, isĕlla y-uryäz-ĕnnah illan y-tsräft idarn n-taymart tušel afĕlla, haha isguy. Trwĕl taymart, haha inna uryäz-ĕddeh inin : illa ša-n-bnädem ɛanih ddau wašäl; iddu s-tiyĕmmi-ns; inna-yasen i-mĕdden: « isguya ša ddau wašäl. » ddun mĕdden, munĕn d-wĕnnah inin taymart ar adgar-ĕdda y tĕlla tsräft; haha inna-yasen: « rzät dinneh až isguya ša! » rzin mĕdden, änfen tasräft, äfin dis aryäz-ĕllih, žbĕdentit, nnan-as: « maš-iyan y-tsräft? » inna-yasen: « ihf-inu! » Tĕddu-t tĕmţūt-ĕdda t-iyern y-tsräft, tssudĕn-as ihf-ĕnnes, tĕnna-yas: « allah iɛaun ay-aryäz-inu! maš-iyern y-tsräft? » inna-yäs: « ar-d-am-inih mai-d-iyern y-tsräft! »

Haha auwin-t-id mědden s-thamt-ěnnes, iqim dis; an wass, imun its těmţůt-ěnnah t-iyern y-tsräft, ddun ad-zděmen ikššuden; alliğ lšěmen lhěla, yämz-tit uryäz-ěnnes, innâd-as izišer ntät d-yän uqbu n-ukššud; haha iddu uryäz ad-yäsi lmědfaɛ zy-thamt, ira att-iwut s-lbarůd, ašku ntät ai-t-iyern y-tsräft, ur-t-inni i-aud yän. Tqim těmţůt-ěnna, iddu-d yän ţåleb, inna-yas: « allah iɛaun a-fěllanta! makěm-yussan s-izišer-ěnna? » těnna-yas: « da-yi-tneqqa tadawt-inu! » inna-yas ţåleb-ènnah: « da-yi-tneqqa aud nkin! » těnna-yas: « ks-i izišer-ědda ak-ässeg aud šiyin afad-tězžit! »

haha iks-as ţâleb, täss tĕmţût ţâleb-ĕnnah y-udġar-ĕnnes nta d-uqbu, trwel. Iddu-d uryäz-ĕnnes, alliğ d-inmala, ar-ikät ţâleb s-lbarûd, iġal id tĕmţût-ĕnnes, ar-isġuyu ţâleb alliğ immut. Iddu-n uryäz-ĕddeb s-ġur uqbu, yäf-n ţâleb immut, inna : traḥ tĕmţût-inu taġĕddart; haha yaġul-d s-thamt-ĕnnes.

Těddu těmţut-ĕnnah s-gur yän snät ţiuṭmin; tqim gursent aud ntät, žint šṛäṭṭ; yän-wass těnna-yas yät-těmṭůt aud ntät i-uryäz-ĕnnes: ddu s-ssůqq, zenz uḥušen-nah, walainni ini-yasen sĕbɛa; sĕbɛa aid-iyän taman-ĕnsen! » ur-as-těnni matta sĕbɛa dda-s-izzenza. Ihari-n ssůqq allig-ilšem ssůq ar-izzenza uḥušen-ns, das-tinin mědden: « mešta uhuš-ĕddeh? » yini-yasen nta: « těnna-yi temṭût-inu sĕbɛa! » nnan-as mědden: « matta sĕbɛa? id-sĕbɛa n-urialen mid sĕbɛa n-tarbain? » inna-yasen: « nki, těnna-yi těmṭût-inu: sĕbɛa, sĕbɛa! » ddun mědden, ur-gurs-sgin amya, nnan: amɛadůṛ ayddeh? Tēddu-t těmṭût-ĕllih iyern aryäz-ennes y-tsräft, täf aryäz-ĕnnah da-izzenza uḥušen, tènnas: « mešta a-zi-tzenzat uḥuš-ĕddeh? » inna-yas: « sĕbɛa, sĕbɛa! » tssen id-amɛadůṛ aid-iya, těnna-yas: « allah irbaḥ! ad-aš-šig sĕbɛa, sĕbɛa! » inna-yas: « wahha! » Iṛzem i-nhuš-ĕnnah, ddun ar-imi n-igerm yura ur-dis aud yän, těnna-yas i-uryäz-ĕnnah: « qqim y-imi n-igerm-ĕddeh ard-aš-auwig iqariden-ĕnneš! » thuf ntät uhušen, tkšem igerm, tffuġ zi dart igerm, těddu iberdan-ĕnnes, tawi-n uhušen, iqim nta y-imi n-igerm.

Haha těnna-yas těmţůt-ĕddeh as-yuwin uhušen i-těmţůt yåḍnin gur tělla: « ddu šěmmin auwi-yas iharuwin-ĕnnes, ašku amɛaḍůr aid-iya. » Těddu-d těmţůt-ĕddeh yåḍnin allig tělšem gur uryäz-ĕnna, těnna-yas: « allah izaun ay-aryäz! ma-id-datiggan diddeh? » inna-yas: « da-tqqĕleġ s-yät-těmţůt, zenziġ-as uhušen-inu ad-yi-tsufuġ iqariḍen! » těnna-yas: « nšer attannäyt iġerm-ĕddeh yura, tědda těmţůt, tĕffuġ zy dart iġerm, tiŭwi-yaš uhuš-ĕnneš, a-ddriuš! dġi šiyin ɛaud s-ġuri asi-yi-d yät tanäst-ĕddeh ug-wanu atĕddut attenst ġuri ar-tifawt, a-ddriuš! » inna-yas: « wahha! » haha těnnas: « ks-iḥaruwin-ĕnneš ad-ur-aš-ĕmmĕġen s-waman! » iks iḥaruwin- ĕnnes, tiyer-t tēmţůt-ĕnnah ug-wanu, täsi-yas iḥaruwin-ĕnnes, tĕddu iberdan-ĕnnes, tzri-t ug-wanu; ins dis ar-tifawt, haha nnant-as i-tĕmţůt-ĕdda yåḍnin tis šṛaṭṭ-ĕnsent « ddu aud ščmmin, ½bĕt-tit zug wanu! »

Těddu zars tifawt, tiyer tanäst s-izišer attžběd aman, išěbber-as uryäz-ěnnah s-izišer tanäst, tžebt-tit. Těnna-yas: « Matta šiyin (mak-yurun) a-lhelq-ěddeh? » inna-yas: « nķin yän uryäz! » těnna-yas: « yallah attěddut s-guri, attiyit aryäz-inu! » inna-yas: « wahha! » tmun its aud ntät, tseg-as iḥaruwin yåḍnin, těnna-yas: « šiyin atiyit aryäz-inu, walaini ad-aš-inig yän wawal: wěnna š-innan ša, yini šiyin hes iyeh! haha auleg-š! » inna-yas: « wahha attinig nķi hes aynnah! » těnna-yas: « hyar! nšrah aněddu s-ssůqq anseg lḥauwaiż-ĕdd ah-ihṣṣan! » innas: « wahha! » Ddun s-ṣsůqq ar-tssaga těmṭůt-ĕnnah lšettän d-nnoqort ttisugnas d-izĕbiyan, tsseg kulši ayda tra; nnan-as mědden-ĕddeh gur tssga lḥauwaiž: « ara, fru ayda tssgit! » těnna-yasen: « ha yaryäz-inu ad-iqim gurun ar-d-aŭwig ĕlflns, haha frug-aun! » nnan-as i-uryäz-

CONTES PLAISANTS

nnah: « atqimt ar-di-tagul temțût-ennes! » inna-yas: « iyeh! » teddu temțût iberdannnes s-gur tiuțmin-eddah yâdnin, tenna-yasent: « ufeş-kunt nkin edda z yŭwin lhauvaiz siyan! »

Iqim uryäz-ënnah ar-tadagguat ran mědden ad-ěddun hlas, nnan-as i-uryäz-ěnnah! teater těmţůt-ěnneš, nra iqariden! » inna-yasen: « iyeh! » nnan-as: « š-ah qariden-ěnnah! » inna-yasen dih: « iyeh! » inna-yas yän: « zanig šiyin amzadůţ u-tiyit! » inna-yas: « iyeh! » haha ar-ti-käten, ar-itini: « iyeh, iyeh! » nnan-as: amzadůţ aid-iya waddeh! » rzěmen-as, iddu iberdan-čnnes; nnan: tgdar-ah těmţůt-dda, walaini, nukni agg-muzadeţn ědda izzenzan lḥauwaiz-ěnnah bla iqariden!

LXXXIX

Une femme perverse.

Tělla yut-n-tmeṭṭuṭ tga zzin amĕqṛan. yuk wass täf yuk n-lmeskin la-ittětter. těnna-yas : a-yargāz-a, is ur-yi-ttilid? » inna-yas : « meš ģift těqbled! » těnna-yas : « qbleh ģifeš, meš d atqbled ssṛuḍ-inu! » inna-yas : « qableh-ten! » tenna-yas : « nekk rih adurareh s-midden. »

Tekker yuk wass tens ieban-ens, teddu ger yun uday illa ittegga nngret. netta innäy tamettut-nna tgga zzin tezbas. tebdaz ar-tqdo zigs. alliğ tusi saigan n-nqret, tenna-yas: « a-wuddi ttuh lflus, udzih-ten ğ-taddart-inu ». inna-yas uday: « anmun ger taddart-inuem; kkerr, ddun alliy n-iwden ger taddart, ibdez uday ar-isawal i-tmettut s-wawal nfug lahya. tennas: » wahha! » inna-yas: « mani argaz-ennem? » tenna-yas: « idda issafer. » kesmen ger zaz lbit. nitni ran ad-qqimen, han argaz ineqqar g-lbab. inna-yas uday: « matta uya? » tenna-yas: « argaz-inu aid-iddan! » inna-yas uday: « raza i-mai teggad! » tennas: « ekks izbann-ennes! » tesf-as aderbal, ins-it, tenna-yas: « äsi iselliun s-afella n-ssadah! » tekker, terzem lbab i-urgaz-ennes, alliy iksem yaf-enn uday, inna-yas: « mai teggad degda? » inna-yas netta: « is i-tumez tmettut-ennes s-tgrad-inu! » inna-yas urgaz i-tmettut-ennes: « mesta a-iss-tumzed? » tenna-yas: « užabin! » ikker ihelles urgaz i-uday, da inna-yas: « ddu abrid-ennes! » iffeg uday ur-insi gas iderball.

Tağul yuk wass yådnin tědda g-lqisaryet, täf-ěnn yuk n-ttažer la-izzenza lsatten d-lmělf. Alliy innäy ttažer taměttůt iffeg ibf-ěnnes s-zzin-na s-isfa rěbbi. inna-yas : « ali-d ger thanut! » tali, těbdez ar-zigs-tqdo lsettan d-lmelf. alliy tšemmel lměqdyat-ěnnes, těnna-yas i-ttažer : « ttuh-ěn lflus g-taddart-inu, awra anmun ad-aš-ten-ešfeh! » imun idks ttažer al taddart. alliy kšmen, ibdez ar-as-isawal s-wawal ifug n-lhyatěnna-yas : « wabha! » nitni kšemen ger žaž lbit; han argäz-ěnnes iněqqår-d-lbab, inna-yas ttažer : « matta uya i-tgid? » těnna-yas : « argäz-inu ayäd iddan zig ssefret! » ibdaz ttažer ar-iggar s-waman. inna-yas : « i mai-tged? » těnna-yas : « ěkks izbann-

CONTES BERBÈRES DU MAROC

ens, ağ-aš ens aberduz-a; sider iselliun zeg-wafella n-addart, däy ffir wenna terzem lbab i-urgäz-ennes. netta iksem if-enn argäz la-işdar iselliun zeg wafella n-addart, inna-yas i-tmettit-ennes: « matta lmeskin-a? mesta n-grad as-tgid? » tenna-yas: « tmetqål! » yut s-qrab-ennes ihelleş-as, inna-yas: « mun d-lmän! » iffeg ttazer, iddu iberdan-ennes.

Tagul tg-as tamazmult-enna i-lqadi am-tinna zrinin. iddu-d urgäz-ennes, ar-itneqqår lbab, tenna-yas i-lqadi: « kšem şennûq-a ad-gifeš-rālah! » ikšem-t lqadi, tergel-t gifs, terzem lbab i-urgäz-ennes, inna-yas: « ad-inzel rebbi ssefrät-a tambibet, ur-diks-d-yiwi rebbi walu; ešf-i-d aynna n-şennûq a-t-awih a-t-zzenzeh! » da isekšem-d gurs adelläl, yäsi-t ger ssüqq. tekker tmettüt, teddu ger memmis lqadi, tenna-yas: « han ibba-š g-şennûq, ddu zayed diks al gifeš ibedda! » ibdez memmis lqadi ar-ittzayed g-şennûq al-gifs-ibedda s-watig amegran. yäsi şennûq ger taddart-ennes, irzem-t, yäf-enn ibba-s illa hezzudi.

Manika a yuk wass, ižmaz ląadi d-ěttažer d-udäy g-yun wansa ar-tsawall hef lgraih n-ayččin. alliy ffegen g-wawal n-tměṭṭůt-ĕnna issen ilazben, mešfen lzahed a nitni nggan-t g-id-ĕnna. maniša tmeṭṭůt-ĕnna tella la tsgad i-wenna ttinin.

Alliy yuwet yid ulin afella n-addart-ĕnnes. taši idsen tměțtůt těssen id-nitni, tiğ yuk lěmdek g-læafit. Ar-tmsenḥamen ihuwwan man diksen agg-der d-amzwaru; myuggan lěmyaret addäy tslim qarqellày nzgät iseqqan! » ider lqad d-amězwaru, tažž-it alliy tihšem, tsgifi-yas lěmdek illa imellul s-læafit; nětta igus, inna-yasen: « qarqellay! » nnan-as iměddukkal-nnes: « maš-yagen? » inna-yasen: « tut-iyi yut n-tḥnit afella ibf. ider ttažer, tg-as aynna tgga i-umězwaru. nětta iqqêd da inna: qarqellày! nezgen-t, däy nnan-as: « maš-yagen? » inna-yasen: « bas is i-iwint timlella! » ider uday, těkker tmětṭůt, tsgifi-as lèmdek iḥma, něttät těqqått, inna-yasen: « qarqellay! » manika nitni qqěnen asěqqan s-ibf usatur, adžin-t gas nětta. alliy ur-tenzigen ismun-ěnnes těbdeè tmětṭůt ar-as-tzayed tiqqåd, ar-ittini: « qarqellay! qarqellay! » alliy izneq, ku d-isguyu ar-as-tzayed tiqqåd alliy teffeg čṛroḥ, tsufeg-t ger běṛra. (Béni-Mguild.)

Relevé par M. Djemri, Béni-Mguild.